BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1343

सदुक्तिकर्णामृतम् ।

श्रीधरदासप्रणीतम् ।

श्रीरामावतारशर्म्मणा संस्कृतम् ।

SADUKTIKARNAMRITA.

BY

ŚRIDHARA DASA.

EDITED BY

RĀMĀVATĀRA S'ARMĀ, M. A.

FASCICULUS I.

Calcutta,

PRINTED BY UPENDRA NATHA CHAKRAVARTI, AT THE SANSKRIT PRESS
5, Nandakumar Chawdhury's 2nd Lane
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL, 1, PARK STREET.

1912.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 1, PARK STREET, CACUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, Mr. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W., and Mr. Otto HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied.—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series

Title	Rs.	As.
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	Rs. 1	1[illegible]
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	14	6
Aitereya Lochana.	2	[illegible]
Amarkosha, Fasc. 1	2	0
*Aṇu Bhāṣhya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2	8
Anumana Didhiti Prasarini, Fasc. 1 @ /10/-	1	4
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
Atmatattaviveka, Fasc. I.	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-10; Vol. II. Fasc. 1-10 @ 1/ each	20	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol II, Fasc. 1 @ /10/ each	1	14
Baudhāyana S'rauta Sūtra, Fasc. 1-3 Vol. II, Fasc 1-5 @ /10/ each ...	5	0
Bhāsavritty	0	10
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. 2, Fasc. 1, @ /10 each ...	4	6
Bauddhastotrasangraha	2	0
Bṛhaddēvatā Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa Fasc 1-6 @ /10/ each	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc 1-6 @ /10/ each	3	12
Cri Cantinatha Charita, Fasc. 1-3	1	14
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc 1-4 @ 2/ each	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol I, Fasc. 1-7, Vol II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-7 Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3	2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	3	2
Ditto Vol IX. Fasc 1-2	1	4
Çatasāhasrikā Prajñāpāramitā Part, I. Fasc. 1-17 @ /10/ each	10	10
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol III. Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 Vol IV. Fasc 1-6 @ /10/ each ...	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	2	8
Ditto Vol. IV, Fasc. 9-10 @ /10/	1	4
Çlockavartika, (English) Fasc 1-7 @ 1/4/ each	8	12
*Çrauta Sūtra of Çānkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol 4, Fasc 1 @ /10/ each ..	10	0
Çri Bhāshyam, Fasc 1-3 @ /10/ each	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc 1-2 @ /10/ each	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra Vol. I, Fasc 1-7 @ /10/ each	4	6
Ditto Āchārasārah Vol II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	3	2
Gobhiliya Grihya Sutra, Vol I @ /10/ each	3	2
Ditto Vol. II. Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	2	8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2	0
Ditto Grihya Sangraha	0	10
Haralata	1	14
Karmapradiph, Fasc I	1	4
Kāla Viveka, Fasc 1-7 @ /10/ each	4	[illegible]
Kātantra, Fasc 1-6 @ /12/ each	4	8
*Kurma Purāṇa, Fasc 3-9 @ /10/ each	6	10
Kiraṇavali, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	6	14
Maha-bhāsya-pradipōdyōta, Vol I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12 Vol III, Fasc 1-10 @ /10/ each	19	6
Ditto Vol IV, fasc. 1 @ 1/4	2	8
Manuṭīkā Sangraha, Fasc 1-3 @ /10/ each	1	14
Markaṇḍēya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	9	0
*Mimamsa Darçana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	6	4
*Mugdhabodha Vyakarana, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8

सदुक्तिकर्णामृतम् ।

मङ्गलम् ।

प्रज्ञां कामपि सम्पदं च कुरुते यत्पादसंवाहनं
नित्यं शाम्यति विष्वगन्धतमसं यच्चक्षुरुन्मीलनात् ।
यत्पादार्घपयो विधूय दुरितं निःश्रेयसं यच्छति
स्वान्ते नः स वसत्वनारतमनाख्येयस्वरूपो हरिः ॥ १ ॥

प्रस्तावः ।

शौर्याणीव तपांसि विभ्रति भवं यस्मिन्न यस्यावधि-
र्ज्ञाने दान इव द्विषामिव जयो येनेन्द्रियाणां कृतः ।
सम्राजामिव योगिनामपि गुरुर्यश्च क्षमामण्डले
स श्रीलक्ष्मणसेन एकनृपतिर्मुक्तश्च जीवन्नभूत् ॥ १ ॥

तस्यासीत्प्रतिराजतद्भृतमहासामन्तचूडामणि-
र्नाम्ना श्रीवटुदास इत्यनुपमप्रेमैकपात्रं सखा ।
तापं सन्तमसं हरन्नहरहः कीर्त्तिं दधत्कौमुदीं
साक्षादक्षयसूनृतामृतमयः पूर्णः कलानां निधिः ॥ २ ॥

आगस्कारिणि कालनेमिदमने तत्ताडनार्थं रुषा
नाभीपङ्कजमस्तनां गमयितुं जाते प्रयत्ने श्रियः ।
आवासोन्मथनोपपादितभयभ्रान्तात्मनः सम्भ्रमा-
दब्रह्मण्यपराः पुरातनमुनेर्वाचः प्रसीदन्तु वः ॥ २ ॥

भट्टश्रीनिवासस्य ।

पायाद्वो मधुकैटभासुरवधे विष्णुप्रबोधोद्धुरो
धाता वक्त्रचतुष्टयं तु युगपद्यस्याभवत्सार्थकम् ।
एकं स्तौति मुखं शिवामितरदप्यार्तं वरान् याचते
दैत्यौ प्रत्यपरं वितर्जति हरत्यन्यच्छ्रियः सम्भ्रमम् ॥ ३ ॥

वसन्तदेवस्य ।

यत्र क्षुण्णं कदाचित्तुहिनकणचयस्यन्दिभिश्चन्द्रपादै-
र्नापि व्यालीनमुस्रैर्नवनलिनसरोबन्धुभिर्भानवीयैः ।
तत्कल्पान्तानुषङ्गि द्रुतमतनुतमः पाटयन्त्यः समन्ता-
दाद्याधीतौ विधातुर्मुखशशिविसृताः पान्तु वो दन्तभासः ॥ ४ ॥

बीजकस्य ।

जातस्तेऽधरखण्डनात्परिभवः कापालिकादस्य यः ।
स ब्रह्मादिषु कथ्यतामिति मुहुर्वाणीं गुहे जल्पति ।
गौरीं हस्तयुगेन षण्मुखवचो रोद्धुं निरीक्ष्याक्षमां
वैलक्ष्याच्चतुरास्यनिष्फलपरावृत्तिश्चिरं पातु वः ॥ ५ ॥

कस्यचित्

---

२ सूर्य्यः ।

तुङ्गोदयाद्रिभुजगेन्द्रफणोपलाय
व्योमेन्द्रनीलतरुकाञ्चनपल्लवाय ।
संसारसागरसमुत्क्रमियोगिसार्थ-
प्रस्थानपूर्णकलसाय नमः सवित्रे ॥ १ ॥

वराहमिहिरस्य ।

विष्वग्विसारितिमिरप्रकरावरुद्ध-
त्रैलोक्यनेत्रपुटसिद्धरसायनाय ।
तुभ्यं नमः कमलषण्डविषादनिद्रा-
विद्रावणोद्यतकराय दिवाकराय ॥ २ ॥

श्रीकण्ठस्य ।

शुकतुण्डच्छवि सवितुश्चण्डरुचः पुण्डरीकवनबन्धोः ।
मण्डलमुदितं वन्दे कुण्डलमाखण्डलाशायाः ॥ ३ ॥

विद्यायाः ।

जीयादेकफलं नभस्तलतरोरभ्रंशिसिन्दूरिणी
मुद्रा कैरवकाननस्य तिमिरस्तेयाय सन्धिर्दिवः ।
मन्दारस्तवकोत्तरीत्तकबरीभारस्य गौरीपतेः
कम्पिल्लच्छदपाटलच्छवि कुलच्छत्रं वधूनां रविः ॥ ४ ॥

हरेः ।

आद्यूनस्तमसां चकोररमणीरागाब्धिमन्थाचलो
जीवातुर्जलजस्य वासवदिशाशैलेन्द्रचूडामणिः।
आदेष्टा श्रुतिकर्मणां कुमुदिनीशोकाग्निपूर्णाहुति-
र्देवः सोमरसायनं विजयते विश्वस्य बीजं रविः॥ ५॥

विभाकरस्य।

---

३ ईशप्रणतिः।

मौलौ वेगादुदश्वत्यपि चरणभरन्यस्तदुर्वीतलत्वा-
दत्युत्स्वर्गलोकस्थितिमुदितसुरश्रेष्ठगोष्ठीस्तुताय।
सन्त्रासान्निःसरन्त्याप्यविरतविषजद्दक्षिणार्द्धाङ्गबन्धा-
दत्यक्तायाद्रिपुत्र्या त्रिपुरहर जगत्क्लेशहर्त्रे नमस्ते॥ १॥

बाणस्य।

नमस्तुङ्गशिरश्चुम्बि चन्द्रचामरचारवे।
त्रैलोक्यनगरारम्भ मूलस्तम्भाय शम्भवे॥ २॥

तस्यैव।

तादृक्सप्तसमुद्रमुद्रितमहीभृद्भिरभ्रंकषै-
स्तावद्भिः परिवारिता पृथुपृथुद्वीपैः समन्तादियम्।
यस्य स्फारफणामणौ निलयनात्तिर्यक्कलङ्काकृतिः
शेषः सोऽप्यगमद्यदङ्गदपदं तस्मै नमः शम्भवे॥ ३॥

वल्लनस्य।

नमस्तस्मै कस्मै चन वचनचित्तेन्द्रिययमी
यमीशानं ज्योतिर्मयमयमुपास्ते मुनिजनः ।
गुरूपज्ञप्रज्ञामुकुरनिकुरम्बप्रतिफल-
न्निजानन्दज्योत्स्नाभ्युदयभिदुराज्ञानतिमिरः ॥ ४ ॥

हरेः ।

वृषधन धनदप्रिय प्रियार्द्ध-ग्रथनविदग्ध विदग्धचित्तयोने ।
पुरहर हरिणाङ्कचूड़ चूड़ाभुजगभयङ्कर धूर्जटे नमस्ते ॥ ५ ॥

भोजदेवस्य ।

---

४ महादेवः ।

शिल्पं त्रीणि जगन्ति यस्य कविता यस्य त्रिवेदी गुरो-
र्यश्चक्रे त्रिपुरव्ययं त्रिपथगा यन्मूर्ध्नि माल्यायते ।
त्रीन् कालानिव वीक्षितुं वहति यो विस्फूर्जदक्षित्रयं
स त्रैगुण्यपरिच्छदो विजयते देवस्त्रिशूलायुधः ॥ १ ॥

वसुकल्पदत्तस्य ।

अर्वाञ्चत्पञ्चशाखः स्फुरदुपरिजटामण्डलः संश्रितानां
नित्यापर्णोऽपि तापत्रितयमपनयन् स्थाणुरव्यादपूर्वः ।
यः प्रोन्मीलत्कपर्दैः शिरसि विरचितावालवन्धे द्युसिन्धोः
पाथोभिर्लब्धसेकः फलति फलशतं वाञ्छितं भक्तिभाजाम् ॥ २ ॥

जह्नोः ।

कामं मा कामयध्वं द्रुषमपि च भृशं माद्रियध्वं न वित्ते
चित्तं दत्त श्रयध्वं परममृतफला या कला तामिहैकाम्।
इत्थं देवः स्मरारिर्वृषमधरचरीकृत्य मूर्त्यैव दिक्स-
न्निःस्वो विश्वोपदेशानमृतकरकलाशेखरस्त्रायतां वः॥ ३॥

कविपण्डितश्रीहर्षस्य।

भूतिव्याजेन भूमीममरपुरसरित्कैतवादम्बु बिभ्र-
ल्लालाटाच्चिच्छलेन ज्वलनमहिपतिश्वासलचात्समीरम्।
विस्तीर्णाघोरवक्त्रोदरकुहरनिभेनाम्बरं पञ्चभूतै-
र्विश्वं शश्वद्वितन्वन्वितरतु भवतः सम्मदं चन्द्रमौलिः॥ ४॥

जयदेवस्य।

पीयूषेण विषेण तुल्यमशनं स्वर्गे श्मशाने स्थिति-
र्निर्भेदा पयसोऽनलस्य वहने यस्याविशेषग्रहः।
ऐश्वर्येण च भिक्षया च गमयन् कालं समः सर्वतो
देवः स्वात्मनि कौतुकी हरतु वः संसारपाशं हरः॥ ५॥

वैद्यगदाधरस्य।

---

५ शिवः।

वेदान्तेषु यमाहुरेकपुरुषं व्याप्य स्थितं रोदसी
यस्मिन्नीश्वर इत्यनन्यविषयः शब्दो यथार्थाक्षरः।
अन्तर्यश्च मुमुक्षुभिर्नियमितप्राणादिभिर्मृग्यते
स स्थाणुः स्थिरभक्तियोगसुलभो निःश्रेयसायास्तु वः॥ १॥

कालिदासस्य।

कण्ठच्छायमिषेण कल्परजनीमुक्तं समन्दाकिनी-
रूपेण प्रलयाब्धिमूर्ध्वनयनव्याजेन कल्पानलम्।
भूषापन्नगकेलिपानकपटादेकोनपञ्चाशतं
वातानप्युपसंहरन्नवतु वः कल्पान्तशान्तो शिवः॥ २॥

चित्तपस्य।

क्वाप्यग्निः क्वचिदद्रिभूर्नरशिरःकीर्णा क्वचिन्निम्नगा
रूक्षा क्वापि जटा क्वचिद्विषधरा रौद्रं विषं कुत्रचित्।
तादृग्भूतगणैर्वृतो मम चिताभस्मोर्मिकिर्मीरितः
संसारं प्रतिमुच्य यातुरपुनर्योगाय पन्थाः शिवः॥ ३॥

विद्वणस्य।

निर्माता जगदर्थमेव वचसां वाचंयमो यः स्वयं
भोगान्विश्वकृते तनोति विषयव्यावर्त्तितात्मेन्द्रियः।
धत्तेस्त्राणि जगन्ति रचितुमुदासीनः स्वदेहग्रहे
योगीन्द्रोस्तु सदाशिवः स भवतां भूत्यै परार्थव्रती॥ ४॥

वैद्यगदाधरस्य।

दूरोन्मुक्तखगेश्वरे मुरभिदि व्याक्षिप्तवाहौ ग्रह-
व्यूहे वारितमातरिश्वनि नमत्याशापतीनां गणे।
निष्कम्पोरगहारवर्न्निरचलच्चूडेन्दुरव्याकुल-
स्वःसिन्धुः स्थिरयोगनिर्वृतमना: पायात्त्रिलोकीं शिवः॥ ५॥

तस्यैव।

हरशृङ्गारः ।

एवं स्थापय सुभ्रु बाहुलतिकामेवं कुरु स्थानकं
नात्युच्चैर्नम कुञ्चिताग्रचरणं मां पश्य तावत्क्षणम् ।
गौरीं नर्तयतः स्ववक्त्रमुरजेनाम्भोधरध्वानिना
शम्भोर्वः सुखयन्तु लम्बितलयच्छेदाहतास्तालिकाः ॥ १ ॥

योगेश्वरस्य ।

तस्या नाम मया कथं कथमपि भ्रान्त्या समुच्चारितं
जानास्येव ममाशयं तव कृते गौरि प्रसन्ना भव ।
क्षान्तिः स्वीक्रियतां दयावति मयि क्रोधः परित्यज्यता-
मित्येवं बहु जल्पतः स्मररिपोः प्रेमाञ्जलिः पातु वः ॥ २ ॥

चक्रपाणेः ।

बालः सुन्दरि चन्द्रमाः स्मृतसुधाधाराभिराप्यायितो
निद्रामेति फणीश्वरः सुरधुनी रुद्धा जटामण्डले ।
इत्थं मन्मथकेलिकौतुकविधौ व्रीडावतीं पार्वतीं
पायाद्वः प्रतिबोधयन्नवबधूं चन्द्रार्धचूडामणिः ॥ ३ ॥

कक्कोलस्य ।

श्रुतिः मत्ता मुग्धे वचसि वदनेन्दौ निपतिता-
दृशः स्वादौ बिम्बाधरमधुनि मग्नेव रसना ।
निमग्नाभून्नासा निजपरिमले शैलदुहितु-
र्विनाश्लेषानन्दे वपुरपि विलीनं पुरभिदः ॥ ४ ॥

उमापतिधरस्य ।

दूरे दारुवनाभिसारक मृषा चाटूनि मुञ्चाधुना
भूयस्त्वं पुनरप्यहं यदि तदा चन्द्रः क्षितिं यास्यति ।
इत्युक्तः शशिमौलिरद्रिसुतया चूडेन्दुभूलम्भन-
व्याजव्यञ्जितपादयुग्मपतनप्रीतप्रियः पातु वः ॥ ५ ॥

कर्णाटगण्डतर्शीहर्षस्य ।

शिवयोः प्रश्नोत्तरम् ।

कस्मात्पार्वति निष्ठुरासि सहजं शैलोद्भवानामिदं
निःस्नेहासि कुतो न भस्मपरुषः स्नेहं क्वचिद्विन्दति ।
कोपस्ते मयि निष्फलः प्रियतमे स्थाणो फलं किं भवे-
दित्थं निर्वचनीकृतो दयितया शम्भुः शिवायास्तु वः ॥ १ ॥

भोजदेवस्य ।

किं गौरि मां प्रति रुषा ननु गौरहं किं
कुप्यामि कं प्रति मयीत्यनुमानतोऽहम् ।
जानामि सत्यमनुमानत एव स त्व-
मित्थं गिरो गिरिभुवः कुटिला जयन्ति ॥ २ ॥

रुद्रस्य ।

केयं मूर्ध्न्यन्धकारे तिमिरमिह कुतः सुभ्रु कान्तेन्दुयुक्ते
कान्ताप्येवैव कामिन्ननु शशकुमया पृष्टमेतावदेव ।
नाहं द्वन्द्वं करोमि व्यपनय शिरसस्तूर्णमेनामिदानी-
मेवं प्रोक्तो भवान्या प्रतिवचनजडः पातु वो मन्मथारिः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

एषा ते हर का सुगात्रि कतमा मूर्ध्नि स्थिता किं जटा
हंसः किं भजते जटां न हि शशी चन्द्रो जलं सेवते ।
मुग्धे भूतिरियं कुतोऽत्र सलिलं भूतिस्तरङ्गायते
इत्थं यो विनिगूहते त्रिपथगां पायात्स वः शङ्करः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

धन्या केयं स्थिता ते शिरसि शशिकला किं नु नामैतदस्या
नामैवास्यास्तदेतत्परिचितमपि ते विस्मृतं कस्य हेतोः ।
नारीं पृच्छामि नेन्दुं कथयतु विजया न प्रमाणं यदीन्दु-
र्देव्या निह्नोतुमिच्छोरिति सुरसरितं शाठ्यमव्याद्विभोर्वः ॥५

विशाखदत्तस्य ।

---

८ हरहास्यम् ।

पाणौ कङ्कणमुत्फणः फणिपतिर्नेत्रं ज्वलत्पावकं
कण्ठः कुण्ठितकालकूटजटिलो वस्त्रं गजेन्द्राजिनम् ।
गौरीलोचनलोभनाय सुभगो वेशो वरस्येति मे
गण्डोल्लासविभावितः पशुपतेर्हास्योद्गमः पातु वः ॥ १ ॥

रुद्रस्य ।

उद्दामदन्तरुचिपल्लवितार्धचन्द्र-
ज्योत्स्नानिपीततिमिरप्रकरावरोधः ।
श्रेयांसि वो दिशतु ताण्डवितस्य शम्भो-
रम्भोधरावलिघनध्वनिरट्टहासः ॥ २ ॥

सङ्गमितस्य ।

मातर्ब्रूहि किमेतदञ्जलिपुटे तातेन गोपायितं
वत्स स्वादु फलं प्रयच्छसि न मे गत्वा गृहाण स्वयम् ।
मात्रैवं प्रहिते गुहे विघटयत्याकृष्य सन्ध्याञ्जलिं
शम्भोर्भग्नसमाधिरुद्धमनसो हास्योद्गमः पातु वः ॥ ३ ॥

योगेश्वरस्य ।

निर्विघ्नं घनसारसारविशदस्वर्लोककल्लोलिनी-
कल्लोलप्रतिमल्लबाहुचलनैर्व्योमान्तरालश्रियः ।
शम्भोः सम्भवदङ्गहारतरलोत्तंसामृतांशुद्रव-
प्राणत्प्राणिकपालचापलदृशो हासोर्मयः पान्तु वः ॥ ४ ॥

वाचस्पतेः ।

भृङ्गी कस्तव चर्चिके गुह न कोऽप्याकार एकस्तु नो
सत्यं भृङ्गिरिटे सुसत्यमनृतं लोकं तु मोटिर्वदेत् ।
नग्नं पृच्छतमस्तु वां परिणयैकात्मत्वमित्युद्भट-
स्तावुत्सृज्य सपर्षदः पशुपतेर्हास्योद्गमः पातु वः ॥ ५ ॥

शतानन्दस्य ।

---

६ हरशिरः ।

त्वङ्गद्गङ्गमुदश्चदिन्दुशकलं भ्रश्यत्कपालावलि-
क्रोडभ्राम्यदमन्दमारुतचयस्फारीभवद्भांकृति ।
पायाद्वो घनताण्डवव्यतिकरप्राग्भारखेदस्खल-
द्भोगीन्द्रश्लथपिङ्गलोत्कटजटाजूटं शिरो धूर्जटेः ॥ १ ॥

वीर्यमित्रस्य ।

सन्ध्याताण्डवितस्य खण्डपरशोरव्याज्जगन्ति ज्वल-
ल्लालाटाक्षिपुटोद्भवानलशिखालीढेन्दुलेखं शिरः ।
भ्रश्यत्कृत्ति चलन्महाहि विगलद्व्योमापगाम्बु स्खल-
त्खण्डेन्दुच्छलदच्छभूति चटुलभ्राम्यज्जटासन्तति ॥ २ ॥

योगेश्वरस्य ।

धूमोद्भेदानभिज्ञस्फुरदनलमनाघ्रातपङ्काधिकार-
प्रेङ्खत्कल्लोलवारिव्यतिकरमनघस्पर्शजाग्रत्कपालम् ।
अज्ञातास्तत्रियामादयितमविदितप्राणिहिंसोरगस्र-
ग्भूतेशस्य प्रभूताद्भुतमवतु शिरः श्रेयसां सन्ततिं वः ॥ ३ ॥

वैद्यगदाधरस्य ।

नाट्यावेगविनिःसृतत्रिपथगावारिप्रवाहाकुलः
शीघ्रभ्रान्तिवशाल्ललाटनयनज्वालातडिद्भीषणः ।
मुण्डालीकुहरप्रसर्पदनिलास्फालप्रयुक्तध्वनिः
प्रावृट्काल इवोदितः शिवशिरोमेघः शिवायास्तु वः ॥ ४॥

कस्यचित् ।

अन्तःस्वीकृतजाह्नवीजलमतिस्वच्छन्दरत्नाङ्कुर-
श्रेणीशोणभुजङ्गनायकफणाचन्द्रोल्लसत्पल्लवम् ।
भूयादभ्युदयाय मोक्षनगरप्रस्थानभाजामितः
प्रत्यूहप्रशमैकपूर्णकलशप्रायं शिरो धूर्जटेः ॥ ५ ॥

जलचन्द्रस्य ।

१० हरशिरोगङ्गा ।

कपाले गम्भीरः कुहरिणि जटामन्धिषु कृशः ।
समुत्तानश्चूडाभुजगमणिबन्धव्यतिकरे ।
मृदुर्लेखाकोणे रयवशविलोलस्य शशिनः
पुनीतादृश्चोघं वो हरशिरसि गङ्गाकलकलः ॥ १ ॥

योगेश्वरस्य ।

स जयति गाङ्गतरङ्गः शम्भोरुत्तुङ्गमौलिविनिविष्टः ।
मज्जति पुनरुन्मज्जति चन्द्रकला यत्र शफरीव ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

यच्चन्द्रकोटिकरकोरकभावभाजि
बभ्राम बभ्रुणि जटापटले हरस्य ।
तद्वः पुनातु हिमशैलशिलानिकुञ्ज-
झात्कारडम्बरविरावि सुरापगाम्भः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

गौरीविभज्यमानार्द्ध-सङ्कीर्णे हरमूर्द्धनि ।
अम्ब द्विगुणगम्भीरे भागीरथि नमोऽस्तु ते ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

मुक्ताभा नृकपालशुक्तिषु जटावल्लीषु मल्लीनिभा
वक्त्रे लाजनिभा दृशामग्निनिभा भोगोत्करे भोगिनः ।
नृत्यावर्तपरस्परेरितपयःसंमूर्च्छनोच्छालिताः
खेलन्तो हरमूर्ध्नि पान्तु भवतो गङ्गापयोबिन्दवः ॥ ५ ॥

नटगाङ्गोकस्य ।

हरशिरश्चन्द्रः।

स वः पायादिन्दुर्नवबिसलताकोटिकुटिलः
स्मरारेर्यो मूर्ध्नि ज्वलनकपिशे भाति निहितः।
स्रवन्मन्दाकिन्याः प्रतिदिवससिक्तेन पयसा
कपालेनोन्मुक्तः स्फटिकधवलेनाङ्कुर इव॥ १॥

राजशेखरस्य।

व्यलोके पार्वत्याः परिलघुलवैरञ्जनजुषः
पतद्भिर्वाष्पस्य क्रमलिखितलक्ष्मा विजयते।
लसल्लीलाचन्द्रश्चरणगतमौलेः स्मरजितः
किरद्भिः स्वज्योत्स्नानखमणिभिरापूरितकणः॥ २॥

वामनस्य।

शम्भोरिन्दुकला शिवं दिशतु वो यस्याः प्रतिच्छायिकां
त्रिस्रोतःपतितामनेककुटिलीभावं गतां वीचिभिः।
सेनानीरवलोकते ध्वजपटाकूतेन कात्यायनी
मल्लीदामसमीहया निजवधूबोधेन नागाधिपः॥ ३॥

उमापतेः।

समुद्रकुमुदत्विषः स्फुटितफेनलक्ष्मीस्पृशो-
मरालकुलविभ्रमाः शफरफाललीलाभृतः।
जयन्ति गिरिजापतेस्तरलमौलिमन्दाकिनी-
तरङ्गचयचुम्बिनस्तुहिनदीधितेरंशवः॥ ४॥

उमापतिधरस्य।

च्युतामिन्दोर्लेखां रतिकलहभग्नं च वलयं
द्वयं चक्रीकृत्य प्रहसितमुखी शैलतनया।
अवोचद्यं पश्येत्यवतु स शिवः सा च गिरिजा
स च क्रीडाचन्द्रो दशनकिरणापूरितकलः॥ ५॥

वररुचेः।

---

१२ हरजटा।

ज्वालेवोर्ध्वविसर्पिणी परिणतस्यान्तस्तपस्तेजसो
गङ्गातोयतरङ्गसर्पवसतिर्वल्मीकलक्ष्मीरिव।
सन्ध्येवार्द्रमृणालकोमलतनोरिन्दोः सहस्थायिनी
पायाद्वस्तरुणारुणांशुकपिला शम्भोर्जटासंहतिः॥ १॥

रविनागस्य।

चूडापीडनिबद्धवासुकिफणाफूत्कारनिर्यद्विष-
ज्वालाजृम्भितमत्स्यकच्छपवधूर्लीढेन्दुलेखामृतम्।
अव्याद्वः स्मरसूदनस्य मदनक्रीडाकचाकर्षण-
स्रोतःस्नातकसरित्सरोषगिरिजादृष्टं जटामण्डलम्॥ २॥

भवभूतेः।

क्वचिदमरसरित्क्वचित्कपालं क्वचिदुरगाः क्वचिदैन्दवी च लेखा।
इति विषमविभूषणैरुपेता प्रमथपतेरवताज्जटाटवी वः॥ ३॥

दण्डिनः।

द्वितीया यथा—

नाथेऽनिशं निजनिवाससमीपनीप-
मुच्छेत्तुमादिशति संसदि सेवकेभ्यः।
खिन्ना वधूः सखि ! सदैव सदैवतोऽय-
मुक्त्वेति तं सपदि पूजयितुं प्रतस्थे ॥

अन्यैर्ज्ञातोपनायकानुरागा लक्षिता।

यथा—

(१)दिट्ठीअजं ण दिट्ठो सरलसहावाइ जं अणालविओ।
उअआरो जं ण कओ तंचिअ कलिअं छइल्लेहिं॥

(२)परिणीतत्वे सति अनेकानुरागिणी कुलटा।

यथा—

पृथ्वी तावत्त्रिकोणा नगनगरगिरिग्रामरुद्धं तदर्द्धं
तत्राप्यर्द्धं युवत्यः शिशुविगतवयोदूषितं यत्तदर्द्धम्।
त्याज्यास्तत्रापि पुत्रश्वशुरगुरुजनाः शेषवन्तः कियन्तो
मिथ्यावादो जनानां मुखरमुखरवः पुंश्चली पुंश्चलीति॥

सङ्केतविघटनदुःखवत्यनुशयाना। सा च त्रिधा। स्व-विरहितसङ्केतस्थाने नायकगमनज्ञानवती, सङ्केतस्थानस्य स्वरूपतो विघटनज्ञानवती' भाविसंङ्केतस्थानाभावशङ्कावती चेति।

आद्या यथा—

ग्रामतरुणं तरुण्या नववञ्जुलमञ्जरीसनाथकरम्।
पश्यन्त्या भवति मुहुर्नितरां मलिना मुखच्छाया॥

द्वितीया यथा—

(३)वाहित्ता पडिवअणं ण देइ रूसेइ एक्कमेक्कस्स।
अज्जा कज्जेण विणा पलिप्पमाणे णईकच्छे॥

---

(१) दिष्ट्या यन्न दृष्टः सरलस्वभावया यदनालपितः।
उपचारो यन्न कृतस्तदपि च कलितं विदग्धैः॥

(२) का० रा० पु० पुस्तके 'परिणीतत्वे सति' इति नास्ति।

(३) व्याहृता प्रतिवचनं न ददाति रुष्यति एकमेकस्य।
आर्या कार्येण विना प्रदीप्यमाने नदीकच्छे॥ छा०

तृतीया यथा—

(१)किं रुआसि ओणअमुही धवलाअंतेसु शालिछेत्तेसु।
हरिआलमंडिअमुही णडिव्व शणवाडिआ जाआ॥

(२)प्रियप्राप्तिजन्यानन्दवती मुदिता

यथा—

(३)अलससिरमणी धुत्ताण आग्गिमो पुत्ति धणसमिद्धिमओ।
इअ भाणिएण णअंगी पप्फुल्लविलोअणा जाआ॥

कन्यका यथा—

आरोपिता शिलायामश्मेव त्वं स्थिरेति मन्त्रेण।
मन्नापि परिणयापदि जारमुखं वीक्ष्य हसितैव॥

इति परकीया।

वित्ताभाववता सहास्याः सम्भोगो मा भूदित्येतादृशेच्छाविषयत्वे सत्यनुरक्ता सामान्या। विषयत्वं चेच्छाविशेष्याभावप्रतियोगिप्रतियोगित्वम्। भवति चोक्तेच्छाविशेष्योऽस्याः सम्भोगाभावः तत्र प्रतियोगी सम्भोगः तत्प्रतियोगित्वं चास्याम्। तादृशेच्छा च क्वचिद्वेश्यायाः क्वचित्तन्मात्रादेरिति नाव्याप्तिः।

यथा—

(४)क उव्वरिआ के उण ण वंचिआ के अलुत्तगुरुविहवा।
णहराइं वेसिणिओ गणणारेहा विअ वहन्ति॥

इति सामान्या।

---

(१) किं रोदिषि अवनतमुखी धवलायमानेषु शालिक्षेत्रेषु।
हरितालमण्डितमुखी नटीव शणवाटिका जाता॥ छा०

(२) प्रियादि वत्यन्तं का० रा० पु० पुस्तके नास्ति।

(३) अलसशिरोमणिर्धूर्तानामाग्रिमः पुत्रि! धनसमृद्धिमयः।
इति भणितेन नताङ्गी प्रोत्फुल्लविलोचना जाता॥ छा०

(४) के उर्वरिताः के पुनर्न वञ्चिताः के अलुप्तगुरुविभवाः।
नखराणि वेश्या गणनारेखा इव वहन्ति॥ छा०
अत्र के उण इत्यत्र के इह इति पाठः का०रा०पु० पुस्तके।

एताश्च तिस्रोऽपि अन्यसम्भोगदुःखिता, वक्रोक्ति-गर्विता मानवती चेति त्रिविधाः ।

आद्या यथा—

निःशेषच्युतचन्दनं स्तनतटं निर्मुक्तरागोऽधरो
नेत्रे दूरमनञ्जने पुलकिता तन्वी तवेयं तनुः ।
मिथ्यावादिनि ! दूति ! बान्धवजनस्याज्ञातपीडागमे !
वापीं स्नातुमितो गतासि न पुनस्तस्याधमस्यान्तिकम् ॥

गर्विता प्रेमगर्विता सौन्दर्य्यगर्विता च ।

आद्या यथा—

(१)हलद्दफलण्हाणपसाहिआण मज्झे सवत्तीणं ।
अज्जाइ मज्जणाणाअरेण कहिअं व सोहग्गम् ॥

द्वितीया यथा—

गर्वमसम्भाव्यमिमं लोचनयुगलेन किं वहसि भद्रे ! ।
सन्तीदृशानि दिशि दिशि सरस्सु ननु नीलनलिनानि ॥

मानस्तु द्विधा । प्रणयादीर्ष्यातश्च । तदुक्तं दर्पणे—

"मानः कोपः स तु द्वेधा प्रणयेर्ष्यासमुद्भवः ।
द्वयोः प्रणयमानः स्यात्प्रमोदे सुमहत्यपि ॥
प्रेम्णः कुटिलगामित्वात्कोपो यः कारणं विना" ।

प्रियापराधातिरिक्तहेतुजन्यः कोपः प्रणयमानः । द्वयोरिति कदाचिन्नायिकायाः कदाचिन्नायकस्येत्यर्थः ।

आद्यो यथा—

(२)पसुपइणो रोसारुणपडिमासङ्कंतगोरीमुहअन्दम् ।
गहिअग्घपंकअंविअ संझासलिलंजलिं णमह ॥

---

(१) हारिद्रफलस्नानप्रसाधितानां मध्ये सपत्नीनाम् ।
आर्याया मज्जनानादरेण कथितमिव सौभाग्यम् ॥

(२) पशुपते रोषारुणप्रतिमासङ्क्रान्तं गौरीमुखचन्द्रम् ।
गृहीतार्घपङ्कजमिव सन्ध्यासलिलाञ्जलिं नमत ॥

द्वितीयो यथा—

अस्मिन्नेव लतागृहे त्वमभवस्तन्मार्गदत्तेक्षणः
सा हंसैः स्थिरकौतुका चिरमभूद्गोदावरीसैकते ।
आयान्त्या परिदुर्मनायितमिव त्वां वीक्ष्य बद्धस्तया
कातर्यादरविन्दकुड्मलनिभो मुग्धः प्रणामाञ्जलिः ॥

युगपद्यथा—

एकस्मिन् शयने पराङ्मुखतया वीतोत्तरं ताम्यतो-
रन्योन्यस्य हृदि स्थितेऽप्यनुनये संरक्षतोर्गौरवम् ।
दम्पत्योः शनकैरपाङ्गवलनान्मिश्रीभवच्चक्षुषो-
र्भग्नो मानकलिः सहासरभसव्यासक्तकण्ठग्रहः ॥

ईर्ष्यामानो यथा दर्पणे—

"पत्युरन्यप्रियासङ्गे दृष्टेऽथानुमिते श्रुते ।
ईर्ष्यामानो भवेत्स्त्रीणां तत्र त्वनुमितिस्त्रिधा ॥

तत्स्वप्नायितभोगाङ्कगोत्रस्खलनसम्भवा ।

अपरस्त्रीदर्शनादिजन्योऽल्पयत्नसाध्यत्वात् लघुः । गोत्र-स्खलनादिजन्यः कष्टसाध्यत्वान्मध्यमः । परस्त्रीसम्भोगजन्यो बहुप्रयाससाध्यत्वाद्गुरुः । अयं चोत्सर्गः । गोत्रस्खलनादिजन्य-स्यापि क्वचिद्गुरुत्वात् परस्त्रीभोगजन्यस्यापि मुग्धादौ ल-घुत्वात् ।

लघुर्यथा—

(१)जो कहंवि मह सहीहिं छिद्दं लहिऊण पेसिओ हिअअम् ।
सो माणो चोरिअकामुओव्व दिट्ठे पिए णट्ठो ॥

---

(१) यः कथमपि मम सखीभिश्छिद्रं लब्ध्वा प्रवेशितो हृदयम् ।
स मानश्चोरितकामुक इव दृष्टे प्रिये नष्टः ॥

मध्यो यथा—

(१)अवलंबिअ माणं परमुहीअ एतस्स माणिणि पिअस्स।
पुट्ठिपुलउग्गमो तुह कहेइ समुहट्ठिअं हिअअम्॥

गुरुर्यथा—

(२)णेउरकोटिविलग्गं चिउरं दइअस्स पाअपडिअस्स।
हिअअं पउत्थमाणं उम्मोअन्तिचिअ कहेइ॥

प्रत्यक्षं यथा—

विनयति सुदृशो दृशः परागं प्रणयिनि कौसुममाननानिलेन।
तदहितयुवतेरभीक्ष्णमक्ष्णोर्द्वयमपि रोषरजोभिरापुपूरे॥

स्वप्नायितं यथा—

एते लक्ष्मण! जानकीविरहिणं मां पीडयन्त्यम्बुदा
मर्माणीव विघट्टयन्त्यलममी क्रूराः कदम्बानिलाः।
इत्थं व्याहृतपूर्वजन्मचरितो यो वीक्षितो राधया
सेर्ष्यं शङ्कितया स वः सुखयतु स्वप्नायमानो हरिः॥

भोगाङ्कदर्शनं यथा—

तस्याः सान्द्रविलेपनस्तनतटप्रश्लेषमुद्राङ्कितं
किं वक्षश्चरणानतिव्यतिकरव्याजेन गोपाय्यते।
इत्युक्ते क्व तदित्युदीर्य्य सहसा तत्संप्रमार्ष्टुं मया
सा श्लिष्टा रभसेन तत्सुखवशात्तस्याश्च तद्विस्मृतम्॥

गोत्रस्खलनं यथा—

मयि व्यक्तं गोत्रस्खलनमपराधं कृतवति
प्रसन्नैवास्यश्रीर्लवमपि न भेदं गतवती।

---

(१) अवलम्ब्य मानं पराङ्मुख्या एतस्य मानिनि! प्रियस्य।
पृष्ठपुलकोद्गमस्तव कथयति सम्मुखस्थितं हृदयम्॥
(२) नूपुरकोटिविलग्नं चिकुरं दयितस्य पादपतितस्य।
हृदयं प्रोत्थितमानमुन्मोचयतीव कथयति॥

वाष्पैर्वीताङ्गसगच्छविषु विरचयन्नच्छधूमच्छटाभिः
कस्तूरीपत्त्रमायां मयनगरवधूवर्गवक्षोरुहेषु ।
आसामम्लानपुष्पस्तवकनवकलामंशुभिः कुन्तलेषु
व्याकुर्वन्नन्धकारं हरतु हरशरोद्गारजन्मानलो वः ॥ ४ ॥

जलचन्द्रस्य ।

चापं मुष्टिर्भवान्याः सरसिजमुकुलश्रीः कथं वा विधत्ते
प्रत्यालीढं कथं वा रचयतु मणिमन्नूपुरो वामपादः ।
इत्थं यावद्वितर्कं विदधति विबुधास्तावदग्रे य आसी-
द्बाणाग्निः प्लुष्टदैत्यो मयपुरदहने धूर्जटेः सोऽवताद्वः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

१७ अष्टमूर्तिः ।

पयोदानां पन्थाः कवलविषयो वा परिमलं
वहन् विभ्राणो वा सुहृदपसुहृद्वा जलरुहाम् ।
ददहृल्लानो वा हविरिति मुहुर्यस्य विबुधाः
स्तुवन्त्यष्टौ मूर्तीः स जगदवतादन्धकरिपुः ॥ १ ॥

श्रीहनुमतः ।

दिक्कालात्ममयैव यस्य विभुता यस्तत्र विद्योतते
यत्रामुष्य सुधीभवन्ति किरणा राशेः स यत्रामभूत् ।
यस्तत्पित्तमुषःसु योऽस्य विभये यस्तस्य जीवातवे
वोढा यद्गुणमेष मन्मथरिपोस्ताः पान्तु वो मूर्तयः ॥ २ ॥

चित्तपस्य ।

मौलिं नेनेक्ति भालं तिलकयति तनोरङ्गरागं विधत्ते
धम्मिल्लं सन्दधाति प्रथयति शिरसि व्यक्तमुत्तंसलक्ष्मीम् ।
सम्प्रीणाति भुजङ्गानपनयति रसं वेत्ति संमोदमुद्रां
याभिः शृङ्गारबन्धस्तनुभिरिव शिवस्ताभिरस्तु श्रिये वः ॥३॥

जलचन्द्रस्य ।

यां धम्मिल्लपदेऽभिषिञ्चति यया सन्ध्यासु बद्धाञ्जलि-
र्यामायम्य यदात्मकानि नयनान्यामील्य यां ध्यायति ।
यां च स्यन्दनतां निनाय सहितस्ताभिः स्वयं मूर्तिभि-
र्देवो विश्वतनुः पुनातु स जगच्चन्द्रार्धचूडामणिः ॥ ४ ॥

सुधाकरस्य ।

या सृष्टिः स्रष्टुराद्या वहति विधिहुतं या हविर्या च होत्री
ये द्वे कालं विधत्तः श्रुतिविषयगुणा या स्थिता व्याप्य विश्वम् ।
यामाहुः सर्वबीजप्रकृतिरिति यया प्राणिनः प्राणवन्तः
प्रत्यक्षाभिः प्रपन्नस्तनुभिरवतु वस्ताभिरष्टाभिरीशः ॥ ५ ॥

कालिदासस्य ।

---

१८ भैरवः ।

खट्वाङ्गीकृतधूमकेतु घटितप्रेताधिराट्पञ्जर-
प्रोतब्रह्मशिरःकपालवलयं बिभ्रज्जटामण्डलम् ।
कण्ठे सप्तमहर्षिवक्त्ररचितामेकावलीमुद्वहन्
पायाद्वः सुलभीकृतोपकरणः कल्पान्तकापालिकः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

सद्यःप्रध्वस्तदैत्यासुरसरसशिरःश्रेणिशोणारविन्द-
स्रग्दामानद्धमूर्तेर्घनरुधिरकणक्लिन्नचर्मांशुकस्य ।
निष्पर्यायत्रिलोकीभवकवलरसव्यात्तवक्त्रस्य जीया-
दानन्दः कालरात्रीकुचकलसपरीरम्भिणो भैरवस्य ॥ २ ॥

उमापतिधरस्य ।

वैकुण्ठस्य कबङ्कमङ्कनिहितं स्रष्टुः कपालं करे
प्रत्यङ्गं च विभूषणं विरचितं नाकौकसां कीकसैः ।
भस्म स्थावरजङ्गमस्य जगतः शुभ्रं तनौ बिभ्रतः
कल्पान्तेषु कपालिनो विजयते रौद्रं कपालव्रतम् ॥ ३ ॥

भवभूतेः ।

एकाम्भोधीकृतायां भुवि जगदखिलं निर्जनीकृत्य खेल-
न्देवः कालीसहायः प्रसभविहरणोन्मुक्तलीलाट्टहासः ।
सद्यो दंष्ट्रांशुभिन्ने तमसि निजवपुर्बिम्बमालोक्य कस्त्वं
कस्त्वं ब्रूहीति कोपादभिदधदभयं भैरवस्त्रायतां वः ॥ ४ ॥

वैद्यगदाधरस्य ।

कल्पान्ते शमितत्रिविक्रममहाकङ्कालदण्डो स्फुर-
च्छेषस्यूततृसिंहपाणिनखरप्रोतादिकोलामिषः ।
विश्वैकार्णवतानितान्तमुदितौ तौ मत्स्यकूर्मावुभौ
कर्षन्धीवरतां गतोऽस्यतु महामोहं महाभैरवः ॥ ५ ॥

चित्तपस्य ।

१८ हरनृत्यारम्भः।

आर्द्रां कण्ठे मुखाब्जस्रजमवनमयत्यम्बिकाजानुलम्बां
स्थाने कृत्वेन्दुलेखां निबिडयति जटापन्नगेन्द्रेण नन्दी।
कालः कृत्तिं निबध्नात्युपनयति करे कालरात्रिः कपालं
शम्भोर्नृत्यावतारे परिषदिति पृथग्व्यापृता वः पुनातु ॥१॥

शतानन्दस्य।

नन्दिन् खञ्जनमञ्जुनादमुरजं संगृह्य सज्जीभव
कूष्माण्डानय भस्मभाजनमितो लम्बोदरागम्यताम्।
स्कन्दं नन्दय मन्दिरोदरगतं देवीति रङ्गाङ्गणे
शम्भोस्ताण्डवमण्डनैकमनसः सञ्जल्पितं पातु वः ॥ २ ॥

योगेश्वरस्य।

भो भो दिक्पतयः प्रयात परतः खं मुञ्चताम्भोमुचः
पातालं व्रज मेदिनि प्रविशत क्षोणीतलं क्ष्माभृतः।
ब्रह्मन्नय दूरमात्मसदनं देवस्य नो नृत्यतः
शम्भोः सङ्कटमेतदित्यवतु वः प्रोत्सारणा नन्दिनः ॥ ३ ॥

तस्यैव।

अस्थीन्यस्थीन्यजिनमजिनं भस्म भस्मेन्दुरिन्दु-
र्गङ्गा गङ्गोरग उरग इत्याकुलाः सम्भ्रमेण।
भूषादानोपकरणगणप्रापणव्यापृतानां
नृत्यारम्भप्रणयिनि शिवे पान्तु वाचो गणानाम् ॥ ४ ॥

धनपालस्य।

क्षोभं क्षोणि क्षमस्व त्वमपि कुरु महाकूर्म कर्म स्वकीयं
भो भोः कैलासमेरुप्रभृतिकुलधराधारिणो गच्छताधः।
ब्रह्मबुद्गच्छ दूरं कुरुत जलधयः स्थैर्यमित्यष्टमूर्त्ते-
र्भर्त्तुर्नृत्यावतारे सरभसगदिताः पान्तु वो नन्दिवाचः॥ ५ ॥

द्वैपायनस्य।

---

२० हरनृत्यम्।

भ्राम्यद्दिग्भ्रभराणि भ्रमिचलननमत्कूर्मकुम्भीनसानि
त्रुट्यत्ताराणि रिङ्गद्गणिधरशिरःश्रेणिशीर्य्यद्दृषन्ति।
दिक्कोणोदञ्चदम्भि द्रवदमरचमूचन्द्रचञ्चद्वियन्ति
व्यस्यन्तु व्यापदं वस्त्रिपुरविजयिनस्ताण्डवारम्भणानि॥१॥

राजशेखरस्य।

हेलापादप्रपातानमदवनिभराक्रान्तकूर्मेशशेष-
प्रोद्भूतश्वासवातोच्छलदुदधिपयोधौतसूर्य्येन्दुतारम्।
भ्राम्यद्दोःसङ्गवेगापतदचलकुलध्वानसन्त्रस्तविश्वं
त्रैलोक्यैश्वर्यकारि द्यतु तव दुरितं ताण्डवं चन्द्रमौलेः॥२॥

वाच्छोकस्य।

उत्ताना: कति वेल्लिताः कति रयादाभुग्नमध्याः कति
क्षिप्तोत्क्षिप्तविकुञ्चिताः कति भुजास्तौर्य्यत्रिकानुक्रमात्।
कल्पान्तेषु महा- [illegible] स्य झटिति प्रक्रान्तचक्रभ्रमि-
भ्रान्तौ केवलमग्निहासगरलैर्लक्ष्याचयं पातु वः॥ ३ ॥

सागरधरस्य।

पायाद्वः सुरदीर्घिकाजलरयभ्राम्यज्जटामण्डली-
वेगव्याकुलनागनायकफणाफूत्कारवातोच्छल-
त्सप्ताम्भोनिधिजन्मचण्डलहरीमज्जन्नभोमण्डल-
ग्रासत्रस्तसुराङ्गनाकलकलक्रीडाविलक्षो हरः ॥ ४ ॥

ब्रह्महरेः ।

सन्ध्याताण्डवडम्बरव्यसनिनो भीमस्य चण्डभ्रमि-
व्यानृत्यद्भुजदण्डमण्डलभुवो झञ्झानिलाः पान्तु वः ।
येषामुच्छलतां जवेन झगिति व्यूहेषु भूमीभृता-
मुड्डीनेषु विडौजसा पुनरसौ दम्भोलिरालोकितः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

२१ हरप्रसादनम् ।

निःशङ्क शङ्कर करग्रथिताहिभोग
भोगप्रद प्रदलितामरवैरिवृन्द ।
वृन्दारकार्चित चिताभसिताङ्गराग
रागातिदूर दुरितापहर प्रसीद ॥ १ ॥

बाणस्य ।

करकलितपिनाक नाकनाथद्विषदुरुमानसशूल शूलपाणे ।
भव सुपर्भविमान मानशौण्ड त्रिजगदकारणतारक प्रसीद ॥२॥

सच्चाधरस्य ।

कटुविशिखशिखिप्रपञ्च पञ्चानन धनदप्रियमित्र मित्रनेत्र।
धृतसकलविकल्प कल्पशेषप्रकटमहानट नाटय प्रसादम् ॥३॥

तस्यैव।

भव शिव शवभस्मगौर गौरीग्रथितशरीर सरीसृपोत्तरीय।
स्मरहर हर भीम भीमभूतप्रकरभयङ्कर शङ्कर प्रसीद ॥ ४ ॥

तस्यैव।

धृतनिधनधनुःप्रचण्ड चण्डीमुखकमलभ्रमरामराधिनाथ।
हर रणरणकान्त कान्तमूर्ते गगनदुकूल विकूलयापदं नः ॥५॥

तस्यैव।

---

२२ गौरी।

यानुद्वलयतीश्वरः सिकतिला यैर्मौलिमन्दाकिनी
यैर्बालेन्दुकणार्द्रकेतकदलीसङ्गे परागायितम्।
यैः कैलासविलासकाननतटीकङ्केलिपुष्पोद्गम-
क्रीड़ाकार्मणमद्रिजाचरणयोस्ते रेणवः पान्तु वः ॥ १ ॥

उमापतिधरस्य।

लाक्षारागं हरति शिखराज्जाह्नवीवारि येषां
ये तन्वन्ति स्रजमधिजटामण्डलं मालतीनाम्।
प्रत्युत्सर्पिद्दिमरुचिकरैर्यैस्तिरोधानमिन्दो-
र्देव्याः स्थाणौ चरणपतिते ते नखाः पान्तु विश्वम् ॥ २ ॥

कस्यचित्।

भवजलधिजलावलम्बयष्टिर्महिषमहासुरशैलवज्रधारा।
हरहृदयतडागराजहंसी दिशतु शिवं भवतश्चिरं भवानी ॥३॥

भगीरथदत्तस्य।

क्वां तपस्वी गतोवस्थामिति स्मेराविव स्तनौ।
वन्दे गौरीघनाश्लेषभवभूतिसिताननौ ॥ ४ ॥

भवभूतेः।

अभिमतफलसिद्धिसिद्धमन्त्रा-
वलि बलिजित्परमेष्ठिनोरुपास्ये।
भगवति मदनारिनारि वन्दे
निखिलनगाधिपभर्तृदारिके त्वाम् ॥ ५ ॥

वामदेवस्य।

---

२३ विवाहसमयगौरी।

गोनासाय नियोजितागदरजाः सर्पाय बद्धौषधिः
कण्ठस्थाय विषाय वीर्यमहतः पाणौ मणीन्बिभ्रती।
भर्तुर्भूतगणाय गोत्रजरतीनिर्दिष्टमन्त्राक्षरा
रक्षत्वद्रिसुता विवाहसमये प्रीता च भीता च वः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य।

प्रत्यासन्नविवाहमङ्गलविधौ देवार्चनव्यस्तया
दृष्ट्वाग्रे परिणेतुरेव लिखितां गङ्गाधरस्याकृतिम्।

उन्मादस्मितरोषलज्जितरसैर्गौर्या कथञ्चिच्चिरा-
दृष्टस्त्रीवचनाप्रिये विनिहितः पुष्पाञ्जलिः पातु वः ॥२॥

भासस्य ।

ब्रह्मायं विष्णुरेष त्रिदशपतिरसौ लोकपालास्तथैते
जामाता कोऽत्र योऽसौ भुजगपरिवृतो भस्मरूक्षः कपाली ।
हा वत्से वञ्चितासीत्यनभिमतवरप्रार्थनाव्रीडिताभि-
र्देवीभिः शोच्यमानाप्युपचितपुलका श्रेयसे वोऽस्तु गौरी ॥३॥

कस्यचित् ।

धूमव्याकुलदृष्टिरिन्दुकिरणैराह्लादिताक्षी पुनः
पश्यन्ती वरमुत्सुका नतमुखी भूयो ह्रिया ब्रह्मणः ।
सेर्ष्या पादनखाच्छदर्पणगतां गङ्गां दधाने हरे
स्पर्शादुत्पुलका करग्रहविधौ गौरी शिवायास्तु वः ॥ ४ ॥

श्रीहर्षदेवस्य ।

पादाग्रे स्थितया मुहुः स्तनभरेणानीतया नम्रतां
शम्भोः सस्पृहलोचनत्रयपथं यान्त्या तदाराधने ।
ह्रीमत्या शिरसीहितः सपुलकस्वेदोद्गमोत्कम्पया
विश्लिष्यन् कुसुमाञ्जलिर्गिरिजया क्षिप्तोऽन्तरे पातु वः ॥ ५ ॥

तस्यैव ।

२४ गौरीशृङ्गारः।

स्वेदस्ते कथमीदृशः प्रियतमे त्वन्नेत्रवह्नेर्विभो
कस्मात्कम्पितमेतदिन्दुवदने भोगीन्द्रभीतेर्भव।
रोमाञ्चः कथमेष देवि भगवन् गङ्गाम्भसां शीकरै-
रित्थं भर्तरि भावगोपनपरा गौरी चिरं पातु वः॥ १॥

लक्ष्मीधरस्य।

शम्भो सत्यमिदं पयोधिमथने लक्ष्म्या वृते केशवे
वैलक्ष्यात्किल कालकूटमशितं पीतं विषं यत्त्वया।
सत्यं पार्वति नास्ति नः सुभगता साक्षी तथा च स्मरो
देवेनेति कृतस्मृतिः स्मितमुखी गौरी चिरं पातु वः॥ २॥

श्रीहर्षदेवस्य।

चर्मालम्बिदुकूलवल्लरि चिताभस्मावधूतस्तनो-
न्मीलच्चन्दनमुत्तरीयभुजगव्यासक्तमुक्तावलि।
मुग्धाया अपि शैलराजदुहितुर्गङ्गाधरालिङ्गनं
गाढप्रेमरसानुबन्धनिकषग्रावा शिवायास्तु वः॥ ३॥

जलचन्द्रस्य।

शिरसि कुटिला सिन्धुर्दोषाकरस्तव भूषणं
सह विषधरैः प्रत्यासन्ना पिशाचपरम्परा।
हरसि न हर प्राणानेवं न वेद कथं न्विति
प्रणयकुपितक्ष्माभृत्पुत्रीवचांसि पुनन्तु वः॥ ४॥

भगवद्गोविन्दस्य।

नादत्ते फणिकङ्कणप्रणयिनं नीवीनिवेशे करं
नो चूर्णैरुपहन्ति भालनयनज्योतिर्मयीं दीपिकाम्।
धत्ते चर्म हरेण मुक्तमपि न द्वैपं भयादित्यसौ
पायाद्वो नवमोहनव्यतिकरव्रीडावती पार्वती ॥ ५ ॥

आचार्यगोपीकस्य।

---

२५ दुर्गा।

एकं महिषशिरःस्थितमपरं सानन्दसुरगणप्रणतम्।
गिरिदुहितुः पदयुगलं शोणितमणिरागरञ्जितं जयति ॥१॥

जलचन्द्रस्य।

त्रिभुवनशुभपञ्जिकाञ्जिकेव
स्फुरति भवानि तवाङ्कुशः कराग्रे।
डमरुरपि बिभर्ति देवि तत्त-
द्दिपदवसानविसर्जनीयलक्ष्मीम् ॥ २ ॥

हरेः।

ज्याकृष्टिबद्धखटकामुखपाणिपृष्ठ-
प्रेङ्खन्नखांशुचयसंवलितोम्बिकायाः
त्वां पातु मञ्जरितपल्लवकर्णपूर-
लोभभ्रमद्भ्रमरविभ्रमभृत्कटाक्षः ॥ ३ ॥

अमरोः।

पादावष्टम्भनम्रीकृतमहिषतनोरुल्लसद्बाहुमूलं
शूलं प्रोल्लासयन्त्याः सरलितवपुषो मध्यभागस्य देव्याः ।
विश्लिष्टस्पष्टदृष्टोन्नतविरलबहुव्यक्तगौरान्तराला-
स्तिस्रोवः पान्तु रेखाः क्रमवशविकसत्कञ्चुकप्रान्तमुक्ताः ॥ ४ ॥

बाणस्य ।

विद्राणे रुद्रवृन्दे सवितरि तरले वज्रिणि ध्वस्तवज्रे
जाताशङ्के शशाङ्के विरमति मरुति त्यक्तवैरे कुबेरे ।
वैकुण्ठे कुण्ठितास्त्रे महिषमतिरुषं पौरुषोपघ्नविघ्नं
निर्विघ्नं निघ्नती वः शमयतु दुरितं भूरिभावा भवानी ॥ ५ ॥

तस्यैव ।

---

२६ काली ।

यद्वक्त्राकाशशेषो नभसि न सुलभो यद्भुजानां सहस्रैः
प्रेङ्खद्भिः कीर्यमाणास्त्वणुरपि विदितो नावकाशो दिशासु ।
पञ्च ग्रासा न यस्यास्त्रिभुवनमभवत्पूरणार्थं समस्तं
सुत्क्षामाऽकाण्डचण्डी चिरमवतुतरां भैरवी कालरात्रिः ॥१॥

भासोकस्य ।

शिखण्डे खण्डेन्दुः शशिदिनकरौ कर्णयुगले ।
गले ताराहारस्तरलमुडुचक्रं च कुचयोः.
तडित्काञ्ची सन्ध्यासिचयरचिता कालि तदयं
तवाकल्पः कल्पव्युपरमविधेयो विजयते ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

निर्मांसप्रकटास्थिजालविकटां पातालनिम्नोदरीं
कूपक्रोडगभीरनेत्रकुहरामुन्नद्धजूटाटवीम्।
दन्तान्तर्गतदैत्यकीकसकणव्याकर्षणव्यापृत-
क्रूरैकाग्रनखामखण्डितरुचं त्वां चण्डि वन्दामहे॥ ३॥

कस्यचित्।

मारान्तर्ज्वलदग्निलग्ननयनप्रभ्रान्तकूपान्तरां
कुम्भोद्भवसुनिरस्तवारिधिपयःपातालनिम्नोदरीम्।
वन्दे त्वामजिनावृतोत्कटसिराप्रस्नास्थिसाराकृतिं
दंष्ट्राकोटितटोत्पतिष्णुदितिजासृक्चर्चितां चर्चिकाम्॥ ४॥

उमापतिधरस्य।

जयति तव कृशितत्रिभुवनमरुत्या दशनपेषमसृणास्थि।
कल्पशिखिस्फुटदद्रिध्वानकरालः कडत्कारः॥ ५॥

शतानन्दस्य।

---

२७ अर्द्धनारीशः।

स जयति गिरिकन्यामिश्रिताश्चर्य्यमूर्ति-
स्त्रिपुरयुवतिमौलाविभ्रमभ्रंशहेतुः।
उपचयवति यस्य प्रोन्नतैकस्तनत्वा-
दुपरि भुजगहारः स्थानवैषम्यमेति॥ १॥

माघस्य।

आश्लेषाधरबिम्बचुम्बनसुखालापस्मितान्यासतां
दूरे तावदिदं मिथो न सुलभं जातं मुखालोकनम्।
इत्थं व्यर्थकृतैकदेहघटनाविन्यासयोरावयोः
केयं प्रीतिविडम्बनेत्यवतु वः स्मेरोऽर्द्धनारीश्वरः॥ २॥

कस्यचित्।

चन्द्रालोकय पश्य पन्नगपते वीक्षध्वमेतद्गणाः
कामारेः स्तनभारमन्थरमुरो लाक्षारुणाङ्घ्रिश्रियः।
आकर्ण्य त्रिदशापगागिरमिमां सोत्प्रासमाभाषितां
व्रीडास्मेरनताननो विजयते कान्तार्द्धनारीश्वरः॥ ३॥

योगेश्वरस्य।

स्वच्छन्दैकस्तनश्रीरुभयगतमिलन्मौलिचन्द्रः फणीन्द्र-
प्राचीनावीतवाही सुखयतु भगवानर्द्धनारीश्वरो वः।
यस्यार्द्धं विश्वदाहव्यसनविसृमरज्योतिरर्द्धं कृपोद्य-
द्वाष्पं चान्योन्यवेगप्रहतिसमसिमाकारि चक्षुस्तृतीयम्॥४॥

मुरारेः।

धम्मिल्लं च जटां च मौक्तिकसरं चाहिं च रत्नानि च
अस्थ्नास्थीनि च कुङ्कुमं च नृशिरश्चूर्णोत्तरं भस्म च।
क्षौमं च द्विपचर्म चैकवपुषा बिभ्रद्दिशन्नेकतां
[illegible] योगिनां दिशतु वः श्रेयोऽर्द्धनारीश्वरः॥ ५॥

शङ्करदेवस्य।

२८ शृङ्गारात्मकार्द्धनारीश्वरः ।

अर्द्धं दन्तच्छदस्य स्फुरति जपवशादर्द्धमप्युग्रकोपा-
देकः पाणिः प्रणन्तुं शिरसि कृतपदः क्षेप्तुमन्यस्तमेव ।
एकं ध्यानान्निमीलत्यपरमविकसद्वीक्षते नेत्रमित्थं
तुल्यानिच्छाविधित्सा तनुरवतु स वो यस्य सन्ध्याविधाने ॥१॥

कस्यचित् ।

अच्छिन्नमेखलमलब्धदृढोपगूढ-
मप्राप्तचुम्बनमवीक्षितवक्त्रकान्ति ।
कान्ताविमिश्रवपुषः कृतविप्रलम्भ-
सम्भोगसख्यमिव पातु वपुः स्मरारेः ॥ २ ॥

क्षित्तपस्य ।

प्रौढप्रेमरसादभेदघटितामङ्के दधानः प्रियां
देवः पातु जगन्ति केलिकलहे तस्याः प्रसादाय यः ।
व्याहर्त्तुं प्रणयोचितं नमयितुं मूर्धानमप्यक्षमो
धत्ते केवलमेव वामचरणाम्भोजे करं दक्षिणम् ॥ २ ॥

गदाधरस्य ।

मिश्रीभूतां तव तनुलतां बिभ्रती गौरि कामं
देवस्य स्यादविरलपरीरम्भजन्मा प्रमोदः ।
किन्तु प्रेमस्तिमितमधुरस्निग्धमुग्धा न दृष्टि-
र्दृष्टेत्यन्तःकरणमसकृत्ताम्यति त्र्यम्बकस्य ॥ ४ ॥

भगीरथस्य ।

अन्यस्यै सम्प्रतीमं कुरु मदनरिपो स्वाङ्गदानप्रसादं
नाहं सोढुं समर्था शिरसि सुरनदीं नापि सन्ध्यां प्रणन्तुम् ।
इत्युक्त्वा कोपविघ्नां विघटयितुमुमामात्मदेहं प्रवृत्तां
रुन्धानः पातु शम्भोः कुचकलसहठस्पर्शक्लृप्तो भुजो वः ॥ ५ ॥

मयूरस्य ।

---

२८ गणेशः ।

एकः स एव परिपालयताज्जगन्ति
गौरीगिरीशचरितानुकृतिं दधानः ।
आभाति यो दशनशून्यमुखैकदेश-
देहार्धहारितवधूक इवैकदन्तः ॥ १ ॥

वसुकल्पस्य ।

कपोलादुड्डीनैर्भयवशविलोलैर्मधुकरै-
र्मदाम्भःसंलोभादुपरि पतितुं बद्धपटलैः ।
चलद्बर्हच्छत्रश्रियमिव दधानोऽतिरुचिरा-
मविघ्नं हेरम्बो जगदघविघातं घटयतु ॥ २ ॥

तस्यैव ।

सन्ध्यासिन्दूररागारुणगगनतलासङ्गिगङ्गोत्तमाङ्ग-
त्वङ्गन्नक्षत्रमालाकृतरुचिररुचिः कर्णशङ्खीकृतेन्दुः ।
निस्तोयाम्भोदवृन्दैः श्रुतियुगलचलच्चामराडम्बरश्री-
र्व्याजालङ्कृतिर्वः प्रवितरतु गणग्रामणीर्मङ्गलानि ॥ ३ ॥

दक्षस्य ।

गर्जद्गभीरघनघर्घरघोरघोष-

दिग्दन्तिभीतिजननोद्गतकण्ठनादः।

धुन्वन्मुखं तव निरस्यतु सर्वविघ्नं

लम्बोदरः सहजनाट्यरसप्रमत्तः॥ ४॥

पापाकस्य।

देवेन्द्रमौलिमन्दार-मकरन्दकणारुणाः।

विघ्नं हरन्तु हेरम्ब-चरणाम्बुजरेणवः॥ ५॥

उमापतिधरस्य।

---

३० कार्त्तिकेयः।

स्वच्छारम्यं लुठित्वा पितुरुरसि चिरं भस्मधूलीचिताङ्गो

गङ्गावारिण्यगाधे झटिति हरजटाजूटतो दत्तझम्पः।

सद्यः सीत्कारकारी जलजडिमरणद्दन्तपङ्क्तिर्गुहो वः

कम्पी पायादपायाज्ज्वलितशिखिशिखे चक्षुषि न्यस्तहस्तः॥१॥

बाणस्य।

अर्चिष्मन्ति विदार्य वक्त्रकुहराण्यासृक्कतो वासुके-

स्तर्जन्या विषकर्बुरान् गणयतः संस्पृश्य दन्ताङ्कुरान्।

एकं त्रीणि नवाष्ट सप्त षडिति व्यस्तास्तसंख्याक्रमा

वाचः शक्तिधरस्य शैशवकलाः कुर्वन्तु नो मङ्गलम्॥ २॥

कस्यचित्।

सुप्तं पक्षपुटे निलीनशिरसं दृष्ट्वा मयूरं पुरः
कृत्तं केन शिरोऽस्य तात कथमित्याक्रन्दतः शैशवात् ।
अन्तर्हासपिनाकिपाणियुगलस्फालोल्लसच्चेतस-
स्तन्मूर्धेक्षणहर्षितस्य हसितं पायात्कुमारस्य वः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

हंसश्रेणिकुतूहलेन कलयन् भूषाकपालावलीं
बालामिन्दुकलां मृणालरभसादान्दोलयन् पाणिना ।
रक्ताम्भोजधिया च लोचनयुगं लालाटमुद्घाटयन्
पायाद्वः पितुरङ्कभाक् शिशुजनक्रीडोन्मुखः षण्मुखः ॥ ४ ॥

जलचन्द्रस्य ।

नालैर्नीलोत्पलानां रचितगुरुजटाजूटविन्यासशोभः
कृत्वा सम्भुग्नकोटिद्वयमथ विसिनीकन्दमिन्दोः प्रदेशे ।
मातुश्चित्रांशुकेन त्वचमुचितपदे पौण्डरीकीं विधाय
क्रीडारुद्रायमाणो जगदवतु गुहो वीक्ष्यमाणः पितृभ्याम् ॥५॥

हलायुधस्य ।

---

३१ भृङ्गी ।

दिग्वासा यदि तत्किमस्य धनुषा सास्त्रस्य किं भस्मना
भस्माथास्य किमङ्गना यदि च सा कामं ततो द्वेष्टि किम् ।
इत्यन्योन्यविरोधि चेष्टितमिदं पश्यन्निजस्वामिनो
भृङ्गी सान्द्रसिरावनद्धमपुषं धत्तेऽस्थिशेषं वपुः ॥ १ ॥

योगेश्वरस्य ।

कस्मात्त्वं तातगेहादपरमभिनवा ब्रूहि का तत्र वार्ता
देव्या देवो जितः किं वृषडमरुचिताभस्मभोगीन्द्रचन्द्रान्।
इत्येवं वह्निनाथे कथयति सहसा भर्तृभिक्षाविभूषा-
वैगुण्योद्वेगजन्मा जगदवतु चिरं हारवो भृङ्गिरीटेः॥ २॥

तुङ्गोकस्य।

चर्चेयं क्षुधिता सदैव गृहिणी पुत्रोऽप्ययं षण्मुखो
दुष्पूरोदरभारमन्थरवपुर्लम्बोदरोऽपि स्वयम्।
इत्येवं स्वकुटुम्बमेकवृषभो देवः कथं पोक्ष्यती-
त्यालोक्येव विशुष्कपञ्जरतनुर्भृङ्गी चिरं पातु वः॥ ३॥

नीलाङ्गस्य।

भिक्षाभोजिनि कृत्तिवाससि वसुप्राप्तिः कुतः स्यादिति
प्रागर्द्धं वपुषः स्वयं व्यसनिनो यस्याहरत्पार्वती।
तस्यार्द्धं कुपिता हठाद्यदि हरन्मूर्ध्नि स्थिता जाह्नवी
हा नाथः क्व तदेति दुःस्थहृदयो भृङ्गी चिरं शुष्यति॥ ४॥

भवानन्दस्य।

सेवां नो कुरुते करोति न कृषिं वाणिज्यमस्यास्ति नो
पैत्रं नास्ति धनं न बान्धवबलं नैवास्ति कश्चिद्गुणः।
द्यूतस्त्रीव्यसनं न मुञ्चति तथापीशस्तदस्मात्फलं
किं मे स्यादिति चिन्तयन्निव कृशो भृङ्गी चिरं पातु वः॥५॥

कस्यचित्।

३२ गणोच्चावचम्।

स्थूलो दूरमयं न यास्यति कृशो नैष प्रयातुं क्षम-
स्तेनैकस्य ममैव तत्र कणिपुप्राप्तिः परं दृश्यते।
इत्यादौ परिचिन्तितं प्रतिमुहुस्तद्भृङ्गिकूष्माण्डयो-
रन्योन्यप्रतिकूलमीशशिवयोः पाणिग्रहे पातु वः॥ १॥

तुङ्गोकस्य।

चर्चायाः कथमेष रक्षति सदा सद्यो नृमुण्डस्रजम्
चण्डीकेशरिणो वृषं च भुजगान् सूनोर्मयूरादपि।
इत्यन्तः परिभावयन् भगवतो दीर्घं धियः कौशलं
कूष्माण्डो धृतिसम्भृतामनुदिनं पुष्णाति तुन्दश्रियम्॥ २॥

कस्यचित्।

देवी सूनुमसूत नृत्यत गणाः किं तिष्ठतेत्युद्भुजे
हर्षाद्भृङ्गिरिटावयाचितगिरा चामुण्डयालिङ्गिते।
अव्याद्वो हतदुन्दुभिस्वनघनध्वानातिरिक्तस्तयो-
रन्योन्यप्रचलास्थिपञ्जररणत्कङ्कारजन्मा रवः॥ ३॥

योगेश्वरस्य।

शृङ्गं भृङ्गिन्विमुञ्च त्यज गजवदन त्वं च लाङ्गूलमूलं
मन्दानन्दोऽसि नन्दिन्नलमबल महाकाल कण्ठग्रहेण।
इत्युक्त्वा नीयमानः सुखयतु वृषभः पार्वतीपादमूले
पश्यन्नर्धविलक्षं वलितगतिचलत्कम्बलं त्र्यम्बकं वः॥ ४॥

अभिनन्दस्य।

दिग्वासा वृषवाहनो नरशिरोधारी दधानोऽजिनं
भिक्षुर्भस्मभुजङ्गभूषिततनुर्भूतैर्भ्रमन् काननम् ।
स्मर्तॄणां शिवकृत्तथापि जगति स्वेच्छोऽस्मदीयः प्रभु-
र्धन्योऽस्मीत्यतितोषपुष्टजठरः कूष्माण्डको ऽव्याज्जगत् ॥ ५ ॥

महानिधेः ।

---

३३ हरिहरौ ।

यद्गङ्गार्धजटं यदर्धमुकुटं यच्चन्द्रमन्दारयो-
र्धत्ते धाम च दाम च स्मितलसत्कुन्देन्द्रनीलश्रियोः ।
तत्खट्वाङ्गरथाङ्गसङ्गविकटं श्रीकण्ठवैकुण्ठयो-
र्वन्दे नन्दिमहोक्षतार्क्ष्यपरिषन्नामाङ्कमेकं वपुः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

नियमितजटावल्लीलीलाप्रसुप्तमहोरगं
चरणकमलप्रान्ते मुक्तस्वविक्रमगोवृषम् ।
विततफणिभुक्पत्रच्छत्रं गदालगुडाश्रयं
हरिहरवपुर्ब्रह्मोपास्यं पुनातु जगत्त्रयम् ॥ २ ॥

भवानन्दस्य ।

येन ध्वस्तमनोभवेन बलिजित्कायः पुरास्त्रीकृतो
यो गङ्गां च दधेऽन्धकक्षयकरो यो बर्हिपत्रप्रियः ।
यस्याहुः शशिमच्छिरोहर इति स्तुत्यं च नामामराः
सोऽव्यादिष्टभुजङ्गहारवलयस्त्वां सर्वदो माधवः ॥ ३ ॥

भारवेः ।

एकावस्थितिरस्तु वः पुरमुरप्रद्वेषिणोर्देवयोः
प्रालेयाञ्जनशैलशृङ्गसुभगच्छायाङ्गयोः श्रेयसे ।
तार्क्ष्यत्रासविहस्तपन्नगफटा यस्यां जटापालयो
बालेन्दुद्युतिसुप्तकोशजलजो यस्यां च नाभीह्रदः ॥ ४ ॥

तुङ्गोकस्य ।

यज्जम्बूकम्बुरोचिः फणधरपरिषद्भोजिभोगीन्द्रकान्तं
नन्दच्चन्द्रारविन्दद्युतिचरणशिरःस्यन्दिमन्दाकिनीकम् ।
रक्षासंहारदक्षं मदनमसुदयोर्द्दीपनं शश्वदव्या-
दव्याघातं विबोधेऽप्युदधिगिरिसुताकान्तयोर्देहमेकम् ॥५॥

जलचन्द्रस्य ।

---

३४ कान्तासहितहरिहरौ ।

सम्भोगस्पृहयालुमन्मथपुनर्जन्मास्पदं भूर्भुवः-
स्वः पायात्पुरुषोत्तमक्रतुभिदोरर्द्धाङ्गपूर्णं वपुः ।
यल्लक्ष्मीगिरिजाकटाक्षकुटिलक्रीडाहठाकृष्टिभिः
स्यादेव त्रुटितं परस्परगुणस्यूतं न चेदन्तरा ॥ १ ॥

त्रिपुरारिपालस्य ।

वपुरवतु जटाकिरीटमिश्रं
पुरसुरसूदनयोर्विमिश्रितं वः ।
गिरिजलधिसुतास्वभर्तृकण्ठग्रह-
चलिताह्वतबाहुवल्लरीकम् ॥ २ ॥

तस्यैव ।

स्फटिकमरकतश्रीहारिणोः प्रीतियोगा-
त्तदवतु वपुरेकं कामकंसद्विषोर्वः ।
न विरमति भवान्याः सार्धमध्येर्दुहित्वा
सदृशमहसि कण्ठे यत्र सीमाविवादः ॥ ३ ॥

योगेश्वरस्य ।

देवस्यैकतमालपत्रमुकुटस्यार्धं पुरद्वेषिणो
देहार्द्धेन समस्यमानमसमं श्वःश्रेयसायास्तु वः ।
यस्मिन् भूधरकन्यकाब्धिसुतयोरप्राप्तसम्भोगयो-
रन्योन्यप्रतिकर्मनर्मभिदुरो भूयाननङ्गज्वरः ॥ ४ ॥

हरेः ।

धात्रा सौहृदमोमविस्मितमुखं भेदभ्रमापासना-
त्सानन्दं मुनिभिः सनिर्वृति सुरैरेकत्र सेवासुखात् ।
पार्वत्या स्वपदापकृष्टिकुटिलभ्रूभङ्गमालोकितः
पायाद्वो भगवांश्चराचरगुरुर्देहार्धहारी हरिः ॥ ५ ॥

आर्याविलासस्य ।

---

३५ गङ्गा ।

ब्राह्मं तेजो द्विजानां ज्वलयति जडिमप्रक्रमं हन्ति बुद्धे-
र्वृद्धिं सेकेन सद्यः शमयति मलिनो दुष्कृतानोकहस्य ।
ऊर्द्धं चैवात्र लोकादपि नयतितरां जन्मिनो भस्ममूर्ति-
स्त्वद्धारावारि काशीप्रणयिनि परितः प्रक्रिया कौटशीयम् ॥ १ ॥

कोलाहलस्य ।

दुर्वारदोषतिमिरागमवासरश्रीः
कैवल्यकैरवविकाससितांशुलेखा ।
जीयास्त्रिविष्टपधुनी कलिकाल-
भग्नगीर्वाणराजनगराकरवैजयन्ती ॥ २ ॥

ग्रहेश्वरस्य ।

तीर्थाटनैः किमधिकं क्षणमीक्षिता
चेत्पीतं त्वदम्बु यदि देवि मुधा सुधापि ।
स्नातं यदि त्वयि विरिञ्चिपुरं न दूरे
मुक्तिः करे यदि च सा समुपासितासि ॥ ३ ॥

विरिञ्चेः ।

तीरं तवावतरतीह यथा यथैव
देहेन देवि जरता मनुजो मुमूर्षुः ।
अम्ब स्वयंवरवशंवदनाकनारी-
दोर्वल्लिपल्लवि नभोऽपि तथा तथैव ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

तप्तं यन्न तपो हुतं च न हविर्यज्ज्ञातवेदोमुखे
दत्तं यच्च न किञ्चिदेव न कृतो यत्तीर्थयात्रादरः ।
काकेनेव शुनेव केवलमयं यत्पूरितः पुद्गलो
मातस्त्वां परिरभ्य जाह्नवि स मे शान्तोयमन्तर्ज्वरः ॥ ५ ॥

सेन्दुतस्य ।

---

३६ गङ्गाप्रशंसा ।

धर्मस्योत्सववैजयन्ति मुकुटस्रग्वेणि गौरीपते-
स्त्वां रत्नाकरपत्नि जह्नुतनये भागीरथि प्रार्थये ।
त्वत्तोयान्तशिलानिषण्णवपुषस्त्वद्वीचिभिः प्रेङ्खत-
स्त्वन्नाम स्मरतस्त्वदर्पितदृशः प्राणाः प्रयास्यन्ति मे ॥ १ ॥

लक्ष्मीधरस्य ।

शत्रौ मे सुहृदीव काप्युपकृतिर्भूयादसूया न तु
स्वाच्छ्यं सत्सु मतिर्जनेषु करुणा क्षीना न दीनात्मसु ।
प्रक्षीणा कलिकल्मषक्षयकरी तृष्णा न कृष्णार्चने
देवि श्रद्दधतां गतिस्त्वयि मुदा मन्दा न मन्दाकिनि ॥ २ ॥

तस्यैव ।

प्रसीद श्रीगङ्गे मृडमुकुटचूडाग्रसुभगे
तवोल्लोलोन्मूलः स्खलतु मम संसारविटपी ।
यथोत्पत्स्ये भूयस्त्रिजगदधिराज्येऽपि न तदा
श्वपाकः काको वा भगवति भवेयं तव तटे ॥ ३ ॥

पादुकस्य ।

कदा ते सानन्दं विततनवदूर्वाञ्चिततटी-
कुटीरे तीरे वा श्रवणमनु मन्वादिकथितैः ।
कथाबन्धैरन्धङ्करणकरणग्रामनियमा-
द्यमादुज्झन् भीतिं भगवति भवेयं प्रमुदितः ॥ ४ ॥

गोपीचन्द्रस्य ।

बद्धाञ्जलिर्नौमि कुरु प्रसादमपूर्वमाता भव देवि गङ्गे ।
अन्ते वयस्याङ्कगताय मह्यमदेहबन्धाय पयः प्रयच्छ ॥ ५ ॥

केवट्टपपीपस्य ।

---

३७ हरेर्मत्स्यावतारः ।

मत्स्यः पुनातु जगदोङ्कृतिकुञ्चितास्यो
ब्रह्माद्दयप्रणयपीवरमध्यभागः ।
क्रीडन्नसौ जलधिवीचिभिरेव नेति
नेत्यादरादिव विभावितपुच्छकम्पः ॥ १ ॥

आवन्त्यकृष्णस्य ।

देव्याः श्रुतेर्दनुजदुर्णयदूषिताया
भूयः समुद्गमविधावलम्बभूमिः ।
एकार्णवीभवदशेषपयोधिध्य-
द्वीपं वपुर्जयति मीनतनोर्मुरारेः ॥ २ ॥

उमापतिधरस्य ।

ब्रह्माण्डोदरदर्पणे भ्रमिरयोत्क्षिप्ताम्बुधिक्षालिते
संक्रान्तामनिमेषलोचनयुगेनोत्पश्यतः स्वां तनुम् ।
शौरेर्मीनतनोः कृशानुकपिशं पार्श्वद्वयं प्रोल्लस-
च्चन्द्रार्काङ्कितकाञ्चनाद्रिशिखराकारं शिरः पातु वः ॥ ३ ॥

वसन्तदेवस्य ।

पातु त्रीणि जगन्ति पार्श्वकषणप्रक्षुण्णदिक्चक्रवालो
नैकाब्धिस्तिमितोदरः स भगवान्क्रीडाझषः केशवः ।
त्वङ्गन्निष्ठुरपृष्ठरोमखचितब्रह्माण्डभाण्डावधे-
र्यस्योत्फालकुतूहलेन कथमप्यङ्गेषु जीर्णायितम् ॥ ४ ॥

रघुनन्दनस्य ।

मत्स्यः पुच्छाभिघातेन तुच्छीकृतमहोदधिः ।
अपर्याप्तजलक्रीडारसो दिशतु वः शिवम् ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

३८ कूर्मः ।

पृष्ठभ्राम्यदमन्दमन्दरगिरिग्रावाग्रकण्डूयना-
न्निद्रालोः कमठाकृतेर्भगवतः श्वासानिलाः पान्तु वः ।
यत्संस्कारकलानुवर्तनवशाद्वेलाच्छलेनाम्भसां
यातायातमयन्त्रितं जलनिधेर्नाद्यापि विश्राम्यति ॥ १ ॥

कमटाचार्यस्य ।

क्षीराब्धौ मथ्यमाने त्रिदशदनुसुतोद्भूतकोलाहलोद्यद्-
ब्रह्माण्डाकाण्डचण्डस्फुटनगुरुरवभ्रान्तिभाजि त्रिलोक्याम् ।
सद्यो निद्रावबोधादुपरि रयवशोन्मिषद्दीर्घनिद्रा-
लग्नग्रीवाप्रकाण्डो जयति कमठराट् चण्डविष्कम्भतुल्यः ॥२॥

चन्द्रसेनस्य ।

पायाद्वो मन्दराद्रिभ्रमणनिकषणाक्लिष्टपृष्ठस्य कण्डू-
लीलानिद्रालुरब्धेः क्षुभितमगणयन्नद्भुतः कूर्मराजः।
यस्याङ्गामर्दहेलावशचलितमहाशैलकीला धरित्री
त्वङ्गत्कल्लोलरत्नाकरवलयचलन्मेखला नृत्यतीव ॥ ३ ॥

सूरेः।

पार्श्वास्फालातिवेगाज्झगिति च विरहादुच्छलद्भिः पतद्भि-
र्भूयोभूयः समुद्रैर्मिहिरमतिरयादापिबद्भिर्वमद्भिः।
कोटीरस्योदयानां क्षणमिव गगने दर्शयन्वः पुनीता-
दीषद्भावावहेलाचलितवसुमतीमण्डलः कूर्मराजः ॥ ४ ॥

धरणीधरस्य।

कूर्मः कूर्माकृतये हरये मुक्तावलम्बनाय नमः।
पृष्ठे यस्य निषण्णं शैवलवल्लीसमं विश्वम् ॥ ५ ॥

भवानन्दस्य।

---

३८ वराहः।

दंष्ट्रापिष्टेषु सद्यः शिखरिषु न कृतः स्कन्धकण्डूविनोदः
सिन्धुष्वङ्गावगाहः खुरकुहरविशत्तोयतुच्छेषु नाप्तः।
प्राप्ताः पातालपङ्के ननु च न रतयः पोत्रमात्रोपयुक्ते
येनोद्धारे धरित्र्याः स जयति विभुताविघ्नितेच्छो वराहः ॥ १ ॥

वराहमिहिरस्य

अस्ति श्रीस्तनपत्रभङ्गमकरीमुद्राङ्कितोरस्थलो
देवः सर्वजगत्पतिर्मधुवधूवक्त्राब्जचन्द्रोदयः।
क्रीडाक्रोडतनोर्नवेन्दुविशदे दंष्ट्राङ्कुरे यस्य
भूर्भाति स्म प्रलयाब्धिपल्वलतलोत्खातैकमुस्ताकृतिः॥ २॥

नग्नस्य।

सेयं चन्द्रकलेति नाकवनितानेत्रोत्पलैरर्चिता
मद्भारापगमक्षमेति फणिना सानन्दमालोकिता।
दिङ्नागैः सरलीकृतायतकरैः स्पृष्टा मृणालाशया
भित्त्वोर्वीमभिनिःसृता मधुरिपोर्दंष्ट्रा चिरं पातु वः॥ ३॥

केशवस्य।

घोणाघोराभिघातोच्छलदुदधिजलासारसिक्ताग्ररोमा
रोमाग्रप्रोततारानिकर इति सुरैर्धीरमालोकितो वः।
श्वासाकृष्टावकृष्टप्रविशदपसरद्ब्रह्मविम्बानुबन्धा-
दाविर्नक्तन्दिनश्रीः स दिशतु दुरितध्वंसमादौ वराहः॥ ४॥

नरसिंहस्य।

येनाधोमुखपद्मिनीदलधिया कूर्मः स्थिरं वीक्षितो
घ्रातो येन मृणालमुग्धलतिकाबुद्ध्या फणिग्रामणीः।
यः शालूकमिवोद्दधार धरणीविम्बं पुनीतादसौ
स्वामिकार्णवपल्वलैकरसिकः क्रीडावराहो हरिः॥ ५॥

कस्यचित्।

४० नरसिंहः ।

सोमार्धायितनिष्प्रिधानदशनः सन्ध्यायितान्तर्मुखो
बालार्कायितलोचनः सुरधनुर्लेखायितभ्रूलतः ।
अन्तर्नादगभीरपल्वलगलत्वग्रूपनिर्यत्तडि-
त्तारस्फारसटावरुद्धगगनः पायान्नृसिंहो जगत् ॥ १ ॥

मुरारेः ।

चटच्चटिति चर्मणि च्छमिति चोच्छलच्छोणिते
धगद्धगिति मेदसि स्फुटतरोऽस्थिषु ष्ठादिति ।
पुनातु भवतो हरेरमरवैरिनाथोरसि
क्वणत्करजपञ्जरक्रकचकाषजन्मा रवः ॥ २ ॥

वाक्पतिराजस्य ।

प्रेङ्खद्भास्वरकेशरौघरचितत्रैलोक्यसन्ध्यातपो
ब्रह्माण्डोदररोधिघर्घरमहूत्कारप्रचण्डध्वनिः ।
स्फूर्जद्वज्रकठोरघोरनखरक्षुण्णासुरोरस्थली-
रक्तास्वादविदीर्णदीर्घरसनः पायान्नृसिंहो जगत् ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

चक्र ब्रूहि विभो गदे जय हरे कस्मै समाज्ञापय
भोभो नरक जीव पन्नगपते किं नाथ भिन्नो मया ।
को दैत्यः कतमो हिरण्यकशिपुः सत्यं भवद्भिः शपे
केनास्येण नखैरिति प्रवदतः शौरेर्गिरः पान्तु वः ॥ ४ ॥

केशटस्य ।

किं किं सिंहस्ततः किं नरसदृशवपुर्देव चित्रं गृहीतो
नैवं धिक्कोऽत्र जीव द्रुतमुपनय तं सोऽपि सम्प्राप्त एव ।
चापं चापं न सज्जं झटिति हहह हा कर्कशत्वं नखाना-
मित्येवं दैत्यराजं निजनखकुलिशैर्जघ्निवान् सोऽवतान्नः ॥ ५ ॥

श्रीव्यासपादानाम् ।

---

४१ नरसिंहनखाः ।

दंष्ट्रासङ्कटवक्त्रघर्घरलसज्जिह्वाभृतो हव्यभुग्-
ज्वालाभास्वरभूरिकेशरसटाभारस्य दैत्यद्रुहः ।
व्यावल्गद्बलवद्धिरण्यकशिपुक्रोडस्थलीपाटन-
स्पष्टप्रस्फुटदस्थिपञ्जररवक्रूरा नखाः पान्तु वः ॥ १ ॥

दक्षस्य ।

ये बालेन्दुकलाधिविभ्रमभृतो मायानृसिंहाकृत-
र्निर्याता इव ये शिरासरणिभिर्नाभ्यब्जकन्दाङ्कुराः ।
ते वक्षःस्थलदारितासुरसरित्कीलालधारारुणाः
पायासुर्नवकिंशुकाग्रमुकुलश्यामाच्छिणः पाणिजाः ॥ २ ॥

वराहस्य ।

अस्रस्रोतस्तरङ्गभ्रमिषु तरलिता मांसपङ्के लुठन्तः
स्थूलास्थिग्रन्थिभङ्गैर्धवलबिसलताग्रासमाकल्पयन्तः ।
मायासिंहस्य शौरेः स्फुरदरुणहृदम्भोजसंश्लेषभाजः
पायासुर्दैत्यवक्षःस्थलकुहरसरोराजहंसा नखा वः ॥ ३ ॥

मयूरस्य ।

पुनन्तु भुवनत्रयं दलितदैत्यवक्षस्थल-
प्रसपिरुधिरच्छटाच्छुरणबालसूर्यत्विषः।
दृढास्थिचयचूर्णनाघटितशब्दसारा हरे-
र्नृसिंहवपुषश्चिरं पिशितपिण्डगर्भा नखाः॥ ४॥

धूर्जटिराजस्य।

जयन्ति निर्दारितदैत्यवक्षसो
नृसिंहरूपस्य हरेर्नखाङ्कुराः।
विचिन्त्य येषां चरितं सुरारयः
प्रियानखेभ्योपि रतेषु बिभ्यति॥ ५॥

कस्यचित्।

---

४२ शृङ्गारिनरसिंहः।

लक्ष्मीमुरःपरिसरे वहतः सलीलं
योगासनं च चरतो नृहरेर्जयन्ति।
एकक्षणोपनतमान्मथभावमुग्ध-
स्वात्मावबोधमसृणानि विलोकितानि॥ १॥

कस्यचित्।

न्यञ्चल्लोमरमुत्तरङ्गपुलकस्रग्नम्रमर्धस्खल-
द्धुन्दालापमपास्तगर्जमनटद्भ्रूभङ्गमार्द्रेक्षणम्।
श्लिष्यत्पाणि विनीतदृप्तिकरजं पायान्नृसिंहाकृते-
र्देवस्य श्रियमङ्कसीम्नि दधतो विश्रान्तरौद्रं वपुः॥ २॥

वैद्यगदाधरस्य।

स्वच्छन्दं वैरिवक्षःस्थलकुलिशभिदो वीक्ष्य कन्दर्पचाप-
क्रीडाभाजो नखाग्रान् समसमयभयानन्दलोलायताक्ष्याः।
लक्ष्म्या वक्षोजकुम्भद्विरिकलभशिरःशङ्कया वीक्षमाणः
स्वैरं शान्ताचिरागो जयति नरहरिर्जातचित्तानुरागः॥ ३॥

जलचन्द्रस्य।

अव्याद्वो वज्रसारस्फुरदुरुनखरक्रूरचक्रक्रमाग्र-
प्रोद्भिन्नेन्द्रारिवक्षःस्थलगलदसृगासारकाश्मीरगौरः।
प्रस्फूर्जत्केशराग्रग्रथितजलधरश्रेणिनीलाब्जमाल्यः
सूर्याचन्द्रावतंसो नरहरिरसमाबद्धशृङ्गारलीलः॥ ४॥

प्रजापतेः।

आनन्दमुग्धनयनां श्रियमङ्कभित्तौ
बिभ्रत्पुनातु भवतो भगवान्नृसिंहः।
यस्यावलोकनविलासवशादिवासौ-
दुत्सन्नलाञ्छनमृगः कमलामुखेन्दुः॥ ५॥

उमापतिधरस्य।

---

४३ वामनः।

इदं प्रायो लोके न परिचितपूर्वं नयनयो-
र्न याञ्चा यत्पुंसः सुगुणपरिमाणं लघयति।

विशद्भिर्विश्वात्मा स्ववपुषि बलिप्रार्थनकृते।
कपालीनैरङ्गैर्यदयमभवद्वामनतनुः ॥ १ ॥

दङ्गस्य।

अपसर पृथिवि समुद्राः संवृणुताम्बूनि भूभृतो नमत।
वामनहरिलघुतुन्दे जगतीकलहः स वः पातु ॥ २ ॥

भवानन्दस्य।

कुतस्त्वमनु कं स्वतः स्वमिति किं न यत्कस्यचि-
त्किमिच्छसि पदत्रयं ननु भुवा किमित्यल्पया।
द्विजस्य शमिनो मम त्रिभुवनं तदित्याशयो
हरेर्जयति निह्नुतः प्रकटितश्च वक्रोक्तिभिः ॥ ३ ॥

वाक्पतेः।

पूज्यो ब्रह्मविदां त्वमेव विमलज्ञानैकपात्रं भवा-
न्सद्भाग्येन गतोऽतिथिस्त्वमधुना किं ते त्रिभिर्भूपदैः।
त्रैलोक्यं भवतः स्वमित्युपगतो दैत्येश्वरेणादरा-
दुन्नातोस्मीति सलज्जनम्रवदनः पायाज्जगद्वामनः ॥ ४ ॥

वसुसेनस्य।

लक्ष्मीपयोधरोत्सङ्गकुङ्कुमारुणितो हरेः।
बलिरेष स येनास्य भिक्षापात्रीकृतः करः ॥ ५ ॥

गणाध्यक्षस्य।

४४ त्रिविक्रमः।

किं छत्रं किं नु रत्नं तिलकमथ तथा कुण्डलं कौस्तुभो वा
चक्रं वा वारिजं वेत्यमरयुवतिभिर्यद्बलिध्वंसिदेहे।
ऊर्ध्वं मौलौ ललाटे श्रवसि हृदि करे नाभिदेशे च दृष्टं
पायात्तद्वोऽर्कविम्बं स च दनुजरिपुर्वर्द्धमानः क्रमेण ॥ १ ॥

श्रीहनूमतः।

ज्योतिश्चक्राक्षदण्डः क्षरदमरसरित्पट्टिकाकेतुदण्डः
क्षोणीनौकूपदण्डः शतधृतिभवनाम्भोरुहो नालदण्डः।
ब्रह्माण्डच्छत्रदण्डस्त्रिभुवनभवनस्तम्भदण्डोऽङ्घ्रिदण्डः
श्रेयस्त्रैविक्रमस्ते वितरतु विबुधद्वेषिणां कालदण्डः ॥ २ ॥

दण्डिनः।

चञ्चत्पादनखाग्रमण्डलरुचिप्रस्यन्दिगङ्गाजलो
विस्फूर्जद्बलिराज्यनाशपिशुनोत्पाताम्बुवाहद्युतिः।
पातु त्वां चरणो हरेः क्रमविधौ यस्याधिकं द्योतते
दूरादङ्गुलिमुद्रिकामणिरिव स्फारांशुजालो रविः ॥ ३ ॥

विक्रमादित्यस्य।

यत्काण्डं गगनद्रुमस्य यदपि क्षोणीतडागोदरे
देवस्यैव यशोम्बुशोभिनि महायष्टिः प्रतिष्ठाकरी।
तद्विष्णोः पदमन्तरालजलधेराधारतो भूतला-
त्पारं द्यामुपगन्तुमुद्यमवतां सेतूभवत्पातु वः ॥ ४ ॥

चक्रपाणेः।

खर्वग्रन्थिविमुक्तसन्धिविकसद्वक्षःस्फुरत्कौस्तुभं
निर्यन्नाभिसरोजकुड्मलकुटीगम्भीरसामध्वनि ।
पात्रावाप्तिसमुत्सुकेन बलिना सानन्दमालोकितं
पायाद्वः क्रमवर्धमानमहिमाश्चर्यं मुरारेर्वपुः ॥ ५ ॥

वाक्पतिराजस्य ।

---

४५ परशुरामः ।

दिग्मातङ्गघटाविभक्तचतुराघाटा मही साध्यते
सिद्धा सापि वदन्त एव हि वयं रोमाञ्चिताः पश्यत ।
विप्राय प्रतिपाद्यते किमपरं रामाय तस्मै नमो
यस्मादाविरभूत्कथाद्भुतमिदं यत्रैव चास्तं गतम् ॥ १ ॥

केशटस्य ।

हा तातेति न जल्पितं न रुदितं न स्वीकृतं तद्धनं
न स्नातं न च वीक्षितः परिजनः पित्रे न दत्तं जलम् ।
यावन्न क्रकचाभिघातविगलद्राजन्यमर्माणमसृ-
ग्गण्डूषैर्घनघोरघर्घररवाः सन्तर्पिताः फेरवः ॥ २ ॥

तस्यैव ।

शौर्यं शत्रुकुलक्षयावधि यशो ब्रह्माण्डखण्डावधि
त्यागः सप्तसमुद्रमुद्रितमहीनिर्व्याजदानावधिः ।
वीर्यं यत्तु गिरां न तत्पथि ननु व्यक्तं हि तत्कर्मभिः
सत्यं ब्रह्मतपोनिधेर्भगवतः किं किं न लोकोत्तरम् ॥ ३ ॥

भवभूतेः ।

गोत्राचारविशेषपारगतया वृद्धाभिरादिष्टया
मात्रा वस्तुषु तेषु तेषु विषदन्यस्तेषु दृष्टेः पुरः ।
अन्नप्राशनवासरे सरभसं वक्षोभरोत्सर्पिणा
येनात्तं धनुरीक्षिताश्च झटिति चलावतंसा दिशः ॥ ४ ॥

केशटस्य ।

त्रिःसप्तावधि बाधिता क्षितिभुजामाजन्म वैखानसः
कर्ता मातृवधैनसः स सकलश्रुत्यर्थबोधी गुरुः ।
विश्वस्याश्च भुवः क्रतौ वितरिता श्यामाकमुष्टिंपचो
रामः सोयमुदग्रगेयमहिमा कासां गिरां गोचरः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४६ श्रीरामः ।

शौर्योत्कर्षतृणीकृतत्रिभुवनो लङ्कापतिः सोभव-
त्कारायामुपवासयन्विजयते तं हेलया हैहयः ।
लीलालूनविशालतद्भुजवनोभूज्जामदग्न्यस्तत-
स्तज्जेता जनकात्मजापरिवृढो रामः कथं वर्ण्यताम् ॥ १ ॥
रामः कस्य न विस्मयाय मनसो निःशङ्कलङ्केश्वर-
त्रुट्यन्मौलिसिरासमुच्छलदसृग्धारानुबन्धेन यः ।
तद्दोर्विक्रमविद्रुता दशदिशो भोगाय भूमण्डले
सम्यग्वासयितुं प्रबालघटिता यष्टीरुदस्तम्भयत् ॥ २ ॥

दक्षस्य ।

मार्त्तण्डैककुलप्रकाण्डतिलकस्त्रैलोक्यरत्नामणि-
र्विश्वामित्रमहामुनेर्निरुपधिः शिष्यो रघुग्रामणीः ।
रामस्ताडिततडाकः किमपरं प्रत्यक्षनारायणः
कौशल्यानयनोत्सवो विजयते भूकश्यपस्यात्मजः ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

रामो नूनमयं निशाचरचमूकालाग्निरुद्रोपमो
निःसन्देहमयं च विक्रमनिधिः सौमित्रिरस्यानुजः ।
वारंवारमपाङ्गभागचलितैर्यद्दृष्टिपातैरियं
लङ्काभर्तुरनीकिनी पितृपतेः पाशैरिवाबध्यते ॥ ४ ॥

श्रीमित्रस्य ।

रामोऽसौ भुवनेषु विक्रमगुणैर्यातः प्रसिद्धिं परा-
मस्मद्भाग्यविपर्ययाद्यदि परं देवो न जानाति तम् ।
वन्दीवैष यशांसि गायति मरुद्यस्यैकबाणाहति-
श्रेणीभूतविशालशालविवरोद्गीर्णैः शरैः सप्तभिः ॥ ५ ॥

विशाखदत्तस्य ।

---

४७ विरहिश्रीरामः ।

सरसि विरसः प्रस्थे दुःस्थो लतासु गतादरः
प्रतिपरिसरं भ्रान्तोद्भ्रान्तः सरित्सु निरुत्सुकः ।
दददपि दृशौ कुञ्जे कुञ्जे रुदन्नुपनिर्झरं
सुचिरविरहक्षामो रामो न कैरनुकम्प्यते ॥ १ ॥

वासुदेवज्योतिषः ।

निष्पन्दं गिरिकन्दरेषु विपिनच्छायासु मूर्च्छालसं
सास्रं पञ्चवटीतटीषु तटिनीतीरेषु तीव्रव्यथम्।
काकुत्स्थं तदवस्थमाधिविधुरं दृष्ट्वा तडिद्व्याजतो
मन्ये मन्युभरैरभेदि हृदयं गाढं घनानामपि ॥ २ ॥

वसुरथस्य।

अनुदिनमनुशैलं तामनालोक्य सीतां
प्रतिदिनमतिदीनं वीक्ष्य रामं विरामम्।
गिरिरशनिमयोयं यस्तदा न द्विधाभूत्-
क्षितिरपि न विदीर्णा सापि सर्वंसहैव ॥ ३ ॥

शोभाकस्य।

कोहं वत्स स आर्य एव भगवानार्य: स को राघव:
के यूयं वत नाथ नाथ किमिदं भृत्योस्मि ते लक्ष्मण:।
कान्तारे किमिहास्महे वत वृथा देव्या गतिर्मृग्यते
का देवी जनकाधिराजतनया हा जानकि क्वासि मे ॥ ४ ॥

कस्यचित्।

कूजन् कुञ्जे किमपि करुणं कन्दरे क्रान्दिशोक:
सानौ शून्यप्रणिहितमना: कानने ध्यामनेत्र:।
गच्छन् मूर्च्छां कुसुमशयने वीतरागस्तडागे
जीयाज्जायाविरहविदुषां ग्रामणी रामभद्र: ॥ ५ ॥

आचार्यगोपीकस्य।

४८ हलधरः ।

सुरापीतो गोत्रस्खलनपरिवृद्धाधिकरुषः
प्रसादं रेवत्या जनयितुमनीशः कथमपि ।
विचुम्बन् संश्लिष्यन् स्तनवसनमस्यन्नविरतं
मधून्मादाविष्टं स किल बलरामो विजयते ॥ १ ॥

लक्ष्मीधरस्य ।

आघूर्णद्वपुषः स्खलन्मृदुगिरः किञ्चित्सहासस्रो
रेवत्यंसनिषण्णनिःसहभुजस्याताम्रनेत्रद्युतेः ।
श्वासामोदमदान्धषट्पदकुलव्यादष्टकण्ठस्रजः
पायासुः परिमन्थराणि बलिनो मत्तस्य यातानि वः ॥ २ ॥

कोकस्य ।

भभभ्रमति मेदिनी लललम्बते चन्द्रमाः
कृकृष्ण ववदद्रुतं हहहसन्ति किं वृष्णयः ।
शिशीधु मुमुमुञ्च मे पपपपानपात्रे स्थितं
मदस्खलितमालपन् हलधरः श्रियं वः क्रियात् ॥ ३ ॥

पुरुषोत्तमदेवस्य ।

रेवतीवदनोच्छिष्टपरिपूतपुटे दृशौ ।
वहन् हली मदक्षीवः पानगोष्ठ्यां पुनातु वः ॥ ४ ॥

माघभोजदेवयोः ।

भ्रमति धरणीचक्रं चक्रे नभस्तलयन्त्रणात्
प्रभवति न मे गात्रं किञ्चित्क्रियासु विघूर्णते ।

जलधिसलिले मग्नं विश्वं विलोकय रेवति
त्रिजगदवताज्जल्पन्नेवं हली मदविह्वलः ॥ ५ ॥

माधवस्य ।

---

४८ बुद्धः ।

कामक्रोधौ द्वयमपि यदि प्रत्यनीकं प्रसिद्धं
हत्वानङ्गं किमिव हि रुषा साधितं त्र्यम्बकेन ।
यस्तु क्षान्त्या शमयति शतं मन्मथादीनरातीन्
कल्याणं वो दिशतु स मुनिग्रामणीरर्कबन्धुः ॥ १ ॥

सङ्घश्रियः ।

पादाम्भोजसमीपसन्निपतितस्वर्णाथदेहस्फुर-
न्नेत्रस्तोमतया परिस्फुटमिलन्नीलाब्जपूजाविधिः ।
वन्दारुत्रिदशौघरत्नमुकुटोत्सर्पत्प्रभापल्लव-
प्रत्युन्मीलदपूर्वचीवरपटः शाक्यो मुनिः पातु वः ॥ २ ॥

वसुकल्पस्य ।

कारुण्यामृतकन्दलीसुमनसः प्रज्ञावधूमौक्तिक-
ग्रीवालङ्करणश्रियः शमसरित्पूरोच्छलच्छीकराः ।
ते मौलौ भवतां भवन्तु जगतीराज्याभिषेकोचित-
स्रग्भेदा अभयप्रदानचरणप्रेङ्खन्नखाग्रांशवः ॥ ३ ॥

श्रीधरनन्दिनः ।

शीलाम्भःपरिषेकशीतलदृढध्यानालवालस्फुर-
द्दानस्कन्धमहोन्नतिः पृथुतरप्रज्ञोल्लसत्पल्लवः ।
देयात्तुभ्यमवार्यवीर्यविटपः क्षान्तिप्रसूनोद्गमः
सुच्छायः षडभिज्ञकल्पविटपी सम्बोधबीजं फलम् ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

यदाख्यानासङ्गादुषसि पुनते वाचमृषयो
यदीयः सङ्कल्पो हृदि सुकृतिनामेव रमते ।
स सार्वः सर्वज्ञः पथि निरपवादे कृतपदो
जिनो जन्तूनुच्चैर्दमयतु भवावर्तपतितान् ॥ ५ ॥

मङ्गलस्य ।

---

५० कल्की ।

भ्रान्त्वा महीं ततइतस्तुरगाधिरूढो
वेदद्विषो विदलयन्दलिताखिलाशः ।
देवो निवर्तितकलिः कृतमार्गदर्शी
कल्कं स ते हरतु कल्किकुले भविष्यन् ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

वामनादणुतमादनु जीयास्त्वं त्रिविक्रमतनूभृतदिक्कः ।
वीतहिंसनपथादथ बुद्धात्कल्किताहतसमस्त नमस्ते ॥ २ ॥

श्रीहर्षस्य ।

कल्की कलङ्कं हरतु जगतः स्फूर्जदूर्जस्वितेजा
वेदोच्छेदस्फुरितदुरितध्वंसने धूमकेतुः ।
येनोत्क्षिप्य क्षणमसिलतां धूमवल्लीकलापेच्छान्
म्लेच्छान् हत्वा दलितकलिनाकारि सत्यावतारः ॥ ३ ॥

जयदेवस्य ।

आघ्राणश्रवणावलोकनरसास्वादादयश्चुम्बन-
श्रद्धा वाग्विषवर्षणं च गिरमो दोषा इमे यैर्जनः ।
मूढो लङ्घितसत्पथोऽयमिति संक्रुद्धः शठानां हठाद्यः
शीर्षाणि कृपाणपाणिरलुनात्तस्मै नमः कल्किने ॥ ४ ॥

कुलदेवस्य ।

तीर्थानां शतमस्ति किं तु फलति श्रद्धाभरादित्यसे
धारातीर्थमपूर्वमेव कलयन् कल्की शिवायास्तु वः ।
यत्प्राप्याखिलवेदभेदकधियः श्रद्धातिरस्कारिणः
शक्रस्यातिथयो भवन्ति भवनेष्वेनस्विनो जन्तवः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

५१ कृष्णशैशवम् ।

कृष्णेनाद्य गतेन रन्तुमनसा मृद्भक्षिता स्वेच्छया
सत्यं कृष्ण क एवमाह मुसली मिथ्याम्ब पश्याननम् ।
व्यादेहीति विदारिते शिशुमुखे दृष्ट्वा समस्तं जग-
न्माता यस्य जगाम विस्मयपदं पायात्स वः केशवः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

लीलोत्तानशयोऽपि गोपनिवहैरुद्गीयमानेन्नति-
प्रौढप्रौढमुरारिविक्रमकथागीतेषु दत्तश्रवाः ।
कस्मिंश्चित्क्षुभितः कुतोऽपि चलितः कुत्रापि रोमाञ्चितः
क्वापि प्रस्फुरितः कुतोऽपि हसितप्रायो हरिः पातु वः ॥ २ ॥

महीधरस्य ।

न्यञ्चन्नुदञ्चन् बहुशः कथञ्चिदुदञ्चितो वेपथुमान् हरिर्वः ।
देवोऽसि देवोऽसि सपाणितालं यशोदयोक्तः प्रहसन् पुनातु ॥ ३

कस्यचित् ।

अधरमधरे कण्ठे कण्ठं सचाटु दृशोर्दृशा-
वलिकमलिके कृत्वा गोपीजनेन ससम्भ्रमम् ।
शिशुरिति रुदन् कृष्णो वक्षःस्थले निहितोऽचिरा-
न्निभृतपुलकः स्मेरः पायात् स्मरालसविग्रहः ॥ ४ ॥

दिवाकरदत्तस्य ।

ब्रूमस्त्वच्चरितं तवाधिजननिच्छद्मोपजाताकृते
त्वं याहृग्गिरिकन्दरेषु नयनानन्दः कुरङ्गीदृशाम् ।
इत्युक्तोऽमृतलेहनच्छलतया न्यस्ताङ्गुलिः स्वानने
गोपीभिः पुरतः पुनातु जगतीमुत्तानसुप्तो हरिः ॥ ५ ॥

वनमालिनः ।

———

५२ कृष्णकौमारम् ।

वत्स स्थावरकन्दरेषु विचरंश्चारप्रचारे गवां
हिंस्रान् वीक्ष्य पुरः पुराणपुरुषं नारायणं ध्यास्यसि ।
इत्युक्तस्य यशोदया मुररिपोरव्याज्जगन्ति स्फुर-
द्बिम्बोष्ठद्वयगाढपीडनवशादव्यक्तभावं स्मितम् ॥ १ ॥

अभिनन्दस्य ।

श्यामोऽश्चन्द्रा स्वपिषि न शिशो नैति मामम्ब निद्रा
निद्राहेतोः शृणु सुत कथां कामपूर्वां कुरुष्व ।
रामो नाम क्षितिपतिरभून्माननीयो रघूणा-
मित्युक्तस्य स्मितमवतु वो देवकीनन्दनस्य ॥ २ ॥

शतानन्दस्य ।

मा दूरं व्रज तिष्ठ तिष्ठति पुरस्ते लूनकर्णो वृकः
पोतानत्ति इति प्रपञ्चचतुरोदारा यशोदागिरः ।
आकर्ण्योच्छलदच्छहासविकसद्बिम्बाभदन्तच्छद-
च्छन्दोदीरितदन्तमौक्तिकमणिः कृष्णः स पुष्णातु वः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

कालिन्दीपुलिने मया न न मया शैलोपशल्ये न न
न्यग्रोधस्य तले मया न न मया राधापितुः प्राङ्गणे ।
दृष्टः कृष्ण इतीरितस्य सभयं गोपैर्यशोदापते-
र्विस्मेरस्य पुरो हसन्निजगृहाविर्यन् हरिः पातु वः ॥ ४ ॥

उमापतिधरस्य ।

मन्थानमुज्झ मथितुं दधि न क्षमस्त्वं
बालोसि वत्स विरमेति यशोदयोक्तः।
क्षीराब्धिमन्थनविधिस्मृतिजातहासो
वाञ्छास्पदं दिशतु वो वसुदेवसूनुः॥ ५॥

कस्यचित्।

---

५३ कृष्णस्वप्नायितम्।

शम्भो स्वागतमास्यतामित इतो वामेन पद्मोद्भव
क्रौञ्चारे कुशलं सुखं सुरपते वित्तेश नो दृश्यसे।
इत्थं स्वप्नगतस्य कैटभरिपोः श्रुत्वा यशोदा गिरः
किं किं बालक जल्पसीत्यनुचितं थूथूकृतं पातु वः॥ १॥

मयूरस्य।

धीरा धरित्रि भव भारमवेहि शान्तं
नन्वेष कंसहतकं विनिपातयामि।
इत्यद्भुतस्तिमितगोपवधूश्रुतानि
स्वप्नायितानि वसुदेवशिशोर्जयन्ति॥ २॥

अभिनन्दस्य।

एते लक्ष्मण जानकीविरहिणं मां खेदयन्त्यम्बुदा
मर्माणीव च खण्डयन्त्यलममी क्रूराः कदम्बानिलाः।
इत्थं व्याहृतपूर्व्वजन्मविरहो यो राधया वीक्षितः
सेर्ष्यं शङ्कितया स वः सुखयतु स्वप्नायमानो हरिः॥ ३॥

शुभाङ्कस्य।

कालिन्दीपुलिनान्तवञ्जुललताकुञ्जे कुतश्चित्क्रमा-
त्सुप्तस्येव मिथः कथाजुषि शनैः संवाहिकामण्डले ।
वैदेहीं दशकन्धरोऽपहरतीत्याकर्ण्य कंसद्विषो
हुं हुं वत्स धनुर्धनुर्धनुरिति व्यग्रा गिरः पान्तु वः ॥ ४ ॥

विरिञ्चेः ।

निर्मग्नेन मयाम्भसि स्मरभयादाली समालिङ्गिता
केनालीकमिदं तवाद्य कथितं राधे मुधा ताम्यसि ।
इत्थं स्वप्नपरम्परासु शयने श्रुत्वा गिरं शार्ङ्गिणः
सव्याजं शिथिलीकृतः कमलया कण्ठग्रहः पातु वः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

५४ कृष्णयौवनम् ।

सोत्तापं जरतीभिरस्फुटरसं बालाभिरुन्मीलित-
श्वासं वेश्मसुवासिनीभिरधिकाकूतं भुजिष्याजनैः ।
प्रत्यग्रप्रकटीकृतार्ति कुलटासार्थेन दृष्टं हरे-
रव्याद्वो नवयौवनोत्सवदशानिर्व्याजमुग्धं वपुः ॥ १ ॥

भट्टपालीयपीताम्बरस्य ।

राधायामनुबद्धनर्मनिभृताकारं यशोदाभया-
दभ्यर्णेष्वतिनिर्जनेषु यमुनारोधोलताविश्मसु ।
मन्दाक्षश्लथवल्लवानुकरणक्रीडस्य कंसद्विषो
लब्धं यौवनमात्रया विजयते गम्भीरशोभं वपुः ॥ २ ॥

अभिनन्दस्य ।

वत्स त्वं नवयौवनोऽसि चपलाः प्रायेण गोपस्त्रियः
कंसो भूपतिरब्जनालभिदुरग्रीवा वयं गोदुहः ।
सैषानर्थपरम्परेति भगवत्याशङ्कितातिक्रमे
कृष्णे तद्विनयाय नन्दगृहिणीशिक्षोक्तयः पान्तु वः ॥ ३ ॥

वर्द्धमानस्य ।

आरूढान्तरयौवनस्य परितो गोपीरनुभ्राम्यत-
स्तत्तत्तासु मनोगतं सुनिभृतं संव्याचिकीर्षोर्हरेः ।
वेगादुच्छलितास्फुटाक्षरदशागर्भास्त्रपागौरवा-
त्प्रत्यक्षो बलिता भवन्तु भवतां कृत्याय वागूर्मयः ॥ ४ ॥

चक्रपाणेः ।

आहूताद्य मयोत्सवे निशि गृहं शून्यं विमुच्यागता
क्षीवः प्रेष्यजनः कथं कुलवधूरेकाकिनी यास्यति ।
वत्स त्वं तदिमां नयालयमिति श्रुत्वा यशोदागिरो
राधामाधवयोर्जयन्ति मधुरस्मेरालसा दृष्टयः ॥ ५ ॥

श्रीमत्केशवसेनस्य ।

---

५५ हरिक्रीडा ।

इह निचुलनिकुञ्जे मध्यमध्येऽस्य रन्तु-
र्विजनमजनि शय्या कस्य बालप्रबालैः ।
इति कथयति वृन्दे योषितां पान्तु युष्मा-
न्स्मितशबलितराधामाधवालोकितानि ॥ १ ॥

रूपदेवस्य ।

कृष्ण त्वद्वनमालया सह कृतं केनापि कुञ्जान्तरे
गोपीकुन्तलबर्हदाम तदिदं प्राप्तं मया गृह्यताम्।
इत्थं दुग्धमुखेन गोपशिशुनाऽऽख्याते त्रपानम्रयो-
राधामाधवयोर्जयन्ति वलितस्मेरालसा दृष्टयः॥

श्रीमल्लक्ष्मणसेनदेवस्य।

भ्रूवल्लीचलनैः कयापि नयनोन्मेषैः कयापि स्मित-
ज्योत्स्नाविच्छुरितैः कयापि निभृतं सम्भावितस्याध्वनि।
गर्वोद्भेदकृतावहेलविनयश्रीभाजि राधानने
सातङ्कानुनयं जयन्ति पतिताः कंसद्विषो दृष्टयः॥ ३॥

उमापतिधरस्य।

व्यालाः सन्ति तमालवल्लिषु वृतं वृन्दावनं वानरै-
स्तन्नक्रं यमुनाम्बु घोरवदनव्याघ्रा गिरेः सन्धयः।
इत्थं गोपकुमारकेषु वदतः कृष्णस्य तृष्णोत्तर-
स्मेराभीरवधूनिषेधि न नयनस्याकुञ्चनं पातु वः॥ ४॥

तस्यैव।

सङ्केतीकृतकोकिलादिनिनदं कंसद्विषः कुर्वतो-
द्वारोन्मोचनलोलशङ्खवलयश्रेणिस्वनं शृण्वतः।
केयं केयमिति प्रगल्भजरतीनादेन दूनात्मनो
राधाप्राङ्गणकोणकेलिविटपिक्रोडे गता शर्वरी॥ ५॥

आचार्यगोपीकस्य।

———

५६ प्रश्नोत्तरम्।

देवि त्वं कुपिता त्वमेव कुपिता कोऽन्यः पृथिव्या गुरु-
र्माता त्वं जगतां त्वमेव जगतां माता न विज्ञोपरः।
देवि त्वं परिहासकेलिकलहेनन्ता त्वमेवेत्यथ
ज्ञातानन्दपदो नमज्जलधिजां शौरिश्चिरं पातु वः॥ १॥

वाक्पतेः।

कोऽयं द्वारि हरिः प्रयाह्युपवनं शाखामृगेणात्र किं
कृष्णोऽहं दयिते बिभेमि सुतरां कृष्णः कथं वानरः।
मुग्धेऽहं मधुसूदनो व्रज लतां तामेव पुष्पान्विता-
मित्थं निर्वचनीकृतो दयितया ह्रीणो हरिः पातु वः॥ २॥

शुभाङ्कस्य।

कस्त्वं भो निशि केशवः शिरसिजैः किं नाम गर्वायसे
भद्रे शौरिरहं गुणैः पितृगतैः पुत्रस्य किं स्यादिह।
चक्री चन्द्रमुखि प्रयच्छसि न मे कुण्डीं घटीं दोहिनी-
मित्थं गोपवधूजितोत्तरतया दुःस्थो हरिः पातु वः॥ ३॥

कस्यचित्।

वासः सम्प्रति केशव क्व भवतो मुग्धेक्षणे नन्विदं
वासं ब्रूहि शठ प्रकामसुभगे त्वद्गात्रसंश्लेषतः।
यामिन्यामुषितः क्व धूर्त्त वितनुर्मुष्णाति किं यामिनी
शौरिर्गोपवधूं छलैः परिहसन्नेवंविधैः पातु वः॥ ४॥

कस्यचित्।

कुशलं राधे सुखितोऽसि कंस कंस क्व सा राधा ।
इति पालीप्रतिवचनैर्विलक्षहासो हरिर्जयति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

५७ वेणुनादः ।

कृष्णः पातु स यस्य संसदि गवां वेणुप्रणादोर्मयो-
गोपीनामनुवासरं नवनवा घूर्णन्ति कर्णोदरे ।
तद्वक्त्रामववासिता इव तदाकूतप्रपञ्चा इव
भ्राम्यत्तत्करपल्लवाङ्गुलिगलल्लावण्यलिप्ता इव ॥ १ ॥

लक्ष्मीधरस्य ।

तिर्य्यक्कन्धरमंसदेशमिलितश्रीवावतंसं स्फुर-
द्बर्हीत्तंसितकेशपाशमनृजुभ्रूवल्लरीविभ्रमम् ।
गुञ्जद्वेणुनिवेशिताधरपुटं साकूतराधानन-
न्यस्तामीलितदृष्टि गोपवपुषो विष्णोर्मुखं पातु वः ॥ २ ॥

श्रीमल्लक्ष्मणसेनस्य ।

सायं व्यावर्त्तमानाखिलसुरभिकुलाह्वानसङ्केतनामा
न्याभीरीवृन्दचेतोहठहरणकलासिद्धमन्त्राक्षराणि ।
सौभाग्यं वः समन्तादधतु मधुभिदः केलिगोपालमूर्त्तेः
सानन्दाकृष्टवृन्दावनरसिकमृगश्रेण्यो वेणुनादाः ॥ ३ ॥

उमापतिधरस्य ।

वल्गत्क्वाणितवेणुरङ्गि शिथिले व्यावर्त्तयन् गोकुलं
बर्हापीडकमुत्तमाङ्गरचितं गोधूलिधूम्रं दधत्।
म्लायन्त्या वनमालया परिगतः श्रान्तोऽपि रम्याकृति-
र्गोपस्त्रीनयनोत्सवो वितरतु श्रेयांसि वः केशवः॥ ४॥

कस्यचित्।

अंसासक्तकपोलवंशवदनव्यासक्तबिम्बाधर-
द्वन्द्वेरितमन्दमन्दपवनप्रारब्धमुग्धध्वनिः।
ईषद्वक्रिमलोलहारनिकरः प्रत्येकरोकानन-
न्यञ्चञ्चञ्चदुञ्चदङ्गुलिचयस्त्वां पातु राधाधवः॥ ५॥

केशरकोलीयनाथोकस्य।

---

५८ गीतम्।

सञ्जाते विरहे कयापि हृदये सन्दानिते चिन्तया
कालिन्दीतटवेतसीवनघनच्छायानिषण्णात्मनः।
पायासुः कलकण्ठकूजितकला गोपस्य कंसद्विषो
जिह्मावर्जिततालुमूर्च्छितमरुद्विस्फारिता गीतयः॥ १॥

कस्यचित्।

कालिन्दीजलकुञ्जवञ्जुलवनच्छायानिषण्णात्मनो
राधाबद्धनवानुरागरसिकस्योत्कण्ठितं गायतः।
तत्पायादपरिस्खलज्जलरुहापीडं कलस्पन्दन-
ग्रीवोत्तानितकर्णतर्णककुलैराकर्ण्यमानं हरेः॥ २॥

उङ्गटस्य।

देवस्त्वामेकजङ्घावलयितलगुडो मूर्ध्नि विन्यस्तबाहु-
र्गायन् गोयुद्धगीतीरुपरचितशिरःशेखरः प्रग्रहेण।
दर्पस्फूर्जन्महोक्षद्वयसमररसाबद्धदीर्घानुबन्धः
क्रीडागोपालमूर्तिर्मुररिपुरवतादात्तगोरक्षलीलः॥ ३॥

योगेश्वरस्य।

याते द्वारवतीं पुरं मधुरिपौ तद्वस्त्रसंव्यानया
कालिन्दीतटकुञ्जवञ्जुललतामालम्ब्य सोत्कण्ठया।
उद्गीतं गुरुवाष्पगद्गदगलत्तारस्वरं राधया
येनान्तर्जलचारिभिर्जलचरैरुत्कण्ठमाकूजितम्॥ ४॥

कस्यचित्।

यानि त्वच्चरितामृतानि रसनालेह्यानि धन्यात्मनां
ये वा शैशवचापलव्यतिकरा राधानुबन्धोन्मुखाः।
या वा भावितवेणुगीतगतयो लीला मुखाम्भोरुहे
धारावाहितया वहन्तु हृदये तान्येव तान्येव मे॥ ५॥

कस्यचित्।

---

५९ कृष्णभुजः।

भ्राम्यद्भास्वरमन्दराद्रिशिखरव्याघट्टनाद्विस्फुरत्-
केयूराः पुरुहूतकुञ्जरकरप्राग्भारसंवर्द्धिनः।
दैत्येन्द्रप्रमदाकपोलविलसत्पत्राङ्कुरच्छेदिनो
दोर्दण्डाः कलिकालकल्मषमुषः कंसद्विषः पान्तु वः॥ १॥

कस्यचित्।

लक्ष्म्याः केशप्रसवरजसां विन्दुभिः सान्द्रपीते-
रुद्दाण्डश्रीर्घननिधुवनक्लान्तिनिद्रान्तरेषु।
दोर्दण्डोऽसौ जयति जयिनः शार्ङ्गिणो मन्दराद्रि-
ग्रावश्रेणीनिकषमसृणक्षुण्णकेयूरपत्रः॥ २॥

भगीरथस्य।

ये गोवर्द्धनमूलकर्दमरसव्यादष्टबर्हच्छदा-
ये वृन्दावनकुञ्जिषु व्रजवधूलीलोपधानानि च।
ये चाभ्यङ्गसुगन्धयः कुवलयापीडस्य दानाम्भसा
ते वो मङ्गलमादिशन्तु सततं कंसद्विषो बाहवः॥ ३॥

शुभाङ्कस्य।

जयश्रीविन्यस्तैर्महित इव मन्दारकुसुमैः
स्वयं सिन्दूरेण द्विपरणमुदा मुद्रित इव।
भुजामर्दक्रीडाहतकुवलयापीडकरिणः
प्रकीर्णासृग्बिन्दुर्जयति भुजदण्डो मुरजितः॥ ४॥

जयदेवस्य।

पान्तु वो जलदश्यामाः शार्ङ्गज्याघातकर्कशाः।
त्रैलोक्यनगरस्तम्भाश्चत्वारो हरिबाहवः॥ ५॥

श्रीव्यासपादानाम्।

---

६० गोवर्धनोद्धारः।

सत्रासाति यशोदया प्रियगुणप्रीतेक्षणं राधया
नम्रैर्वल्लवसूनुभिः सरभसं सम्भावितात्मोर्जितैः।
भीतानन्दितविस्मितेन विषमं नन्देन चालोकितः
पायाद्वः करपद्मसुस्थितमहाशैलः सलीलो हरिः ॥ १ ॥

सोल्लोकस्य।

एकेनैव चिराय कृष्ण भवता गोवर्द्धनोयं धृतः
श्रान्तोसि क्षणमास्व साम्प्रतममी सर्वे वयं दध्महे।
इत्युल्लासितदोष्णि गोपनिवहे किञ्चिद्भुजाकुञ्चन-
न्यञ्चच्छैलभरार्दिते विरमति स्मेरो हरिः पातु वः ॥ २ ॥

कस्यचित्।

स्नेहादंसतटेवलम्ब्य चरणावारोप्य तत्पादयो-
र्दूरोदस्तमहीधरस्य तनुतामाशङ्क्य दोष्णो हरेः।
शैलोद्धारसहायतां जिगमिषोरप्राप्तगोवर्धना
राधायाः सुचिरं जयन्ति गगने वन्ध्याः करभ्रान्तयः ॥ ३ ॥

शतानन्दस्य।

दूरं दृष्टिपथात्तिरोभव हरेर्गोवर्धनं बिभ्रत-
स्त्वय्यासक्तदृशः कृशोदरि करः स्रस्तोस्य माभूदिति।
गोपीनामिति जल्पितं कलयतो राधानिरोधाश्रयं
श्वासाः शैलभरश्रमभ्रमकराः कृष्णस्य पुष्णन्तु वः ॥ ४ ॥

कस्यचित्।

मुग्धे नाथ किमात्थ तन्वि शिखरिप्राग्भारभुग्नो भुजः
साहाय्यं प्रिय किं भजामि सुभगे दोर्वल्लिमायासय।
इत्युल्लासितबाहुमूलविचलच्चेलाञ्चलव्यक्तयो
राधायाः कुचयोर्जयन्ति चलिताः कंसद्विषो दृष्टयः॥ ५॥

जयदेवस्य।

---

६१ उत्कण्ठा।

रत्नच्छायाच्छुरितजलधौ मन्दिरे द्वारकायां
रुक्मिण्यापि प्रततपुलकोद्भेदमालिङ्गितस्य।
विश्वं पायान्मसृणयमुनातीरवानीरकुञ्जे-
ष्वाभीरस्त्रीनिभृतचरितध्यानमूर्च्छा मुरारेः॥ १॥

उमापतिधरस्य।

कालिन्दीमनुकूलकोमलरयामिन्दीवरश्यामलाः
शैलोपान्तभुवः कदम्बकुसुमैरामोदिनः कन्दरान्।
राधां च प्रथमाभिसारमधुरां जातानुतापः स्मर-
न्नस्तु द्वारवतीपतिस्त्रिभुवनामोदाय दामोदरः॥ २॥

शरणस्य।

कामं कामयते न केलिनलिनीं नामोदते कौमुदी-
निस्यन्दैर्न समीहते मृगदृशामालापलीलामपि।
सीदन्नेष निशासु दुःसहतनुर्भोगाभिलाषालसै-
रङ्गैस्ताम्यति चेतसि व्रजवधूमाधाय मुग्धो हरिः॥ ३॥

तस्यैव।

प्रत्यग्रोज्झितगोकुलस्य शयनादुत्स्वप्नमूढस्य मां
मा गोत्रस्खलितादुपैतु च दिवा राधेति भीरोरिति।
रात्रावस्वपतो दिवा च विजने लक्ष्मीति चाभ्यस्यतो
राधां संस्मरतः श्रियं रमयतः खेदो हरेः पातु वः ॥ ४ ॥

कस्यचित्।

तल्पीकृतस्य भुजगाधिपतेः फणायां
रत्नेषु संवलितविम्बतया रमायाः।
कृष्णावतारकृतगोपवधूसहस्र-
सङ्गस्मृतिर्जयति सोत्कलिकस्य विष्णोः ॥ ५ ॥

कस्यचित्।

---

६२ गोपीसन्देशः।

भो गोवर्धनकन्दराः स यमुनाकच्छः सचेष्टारसो
भाण्डीरः स वनस्पतिः सहचरास्ते तच्च गोष्ठाङ्गणम्।
किं ते द्वारवतीभुजङ्ग हृदयं नायान्ति दावैरपो-
त्यव्याहो हृदि दुःसहं व्रजवधूसन्देशशल्यं हरेः ॥ १ ॥
पान्थ द्वारवतीं प्रयासि यदि हे तद्देवकीनन्दनो
वक्तव्यः स्मरमोहमन्त्रविवशा गोप्योऽपि नामोज्झिताः।
एताः केतकगर्भधूलिपटलैरालोक्य शून्या दिशः
कालिन्दीतटभूमयोऽपि तरवो नायान्ति चिन्तास्पदम् ॥ २ ॥

कस्यचित्।

उपनय मसिं पत्रं चेदं लिखामि किमत्र वा
त्वमिति विनयभ्रंशो यूयं त्विति प्रणयक्षतिः ।
सुहृदिति मृषा नाथेत्यूनं नृपेति तटस्थता
कथमिव ततः सन्देष्टव्यो मया यदुनन्दनः ॥ ३ ॥

पुंसोकस्य ।

कालिन्द्याः पुलिनं प्रदोषमरुतो रम्याः शशाङ्कांशवः
सन्तापं न हरन्तु नाम नितरां कुर्वन्ति कस्मात्पुनः ।
सन्दिष्टं व्रजयोषितामिति हरेः संशृण्वतोऽन्तःपुरे
निःश्वासाः प्रसृता जयन्ति रमणीसौभाग्यगर्वच्छिदः ॥ ४ ॥

पञ्चतन्त्रकृतः ।

मथुरापथिक मुरारेरुद्गेयं द्वारि वल्लवीवचनम् ।
पुनरपि यमुनासलिले कालियगरलानलो ज्वलति ॥ ५ ॥

वीरसरस्वत्याः ।

---

६३ सामान्यहरिः ।

सेयं द्यौस्तदिदं शशाङ्कदिनकृच्चिह्नं नभः सा क्षिति-
स्तत्पातालतलं त एव गिरयस्तेऽम्भोधरास्ता दिशः ।
इत्थं नाभिविनिर्गतेन सशिरःकम्पाद्भुतं वेधसा
यस्यान्तश्च बहिश्च दृष्टमखिलं त्रैलोक्यमव्यात्स वः ॥ १ ॥

वाक्पतिराजस्य ।

लक्ष्मीं यत्परिचारिकेति नयनं यस्येति भामापतिं
यत्पादार्घभवेति नाकसरितं येनोद्धृतेति श्रुतिम्।
ईशं यत्तनुभागभागिति जनः शुश्रूषते सादरं
भूयाद्विश्वनमस्यमानमहिमा भूत्यै स वः केशवः॥ २॥

समन्तभद्रस्य।

संसारार्तिपरिश्रमाध्वविटपी क्षीरोदवापीपयः-
क्रीडानाटकनायको विजयते सत्कर्मबीजाङ्कुरः।
दैत्यस्त्रीस्तनपालिपाणिजपदव्यालोपशिल्पोत्तरो
देवः श्रीवदनेन्दुबिम्बलडहज्योत्स्नाचकोरो हरिः॥ ३॥

भानोः।

बीजं ब्रह्मैव देवो मधु जलनिधयः कर्णिका स्वर्णशैलः
कन्दो नागाधिराजो वियदपि विपुलः पत्रकोशावकाशः।
द्वीपाः पत्राणि मेघा मधुपकुलममूस्तारका गर्भधूलि-
र्यस्यैतन्नाभिपद्मं भुवनमिति स वः शर्म देवो दधातु॥ ४॥

हलायुधस्य।

यं लक्ष्मीरुपजीवति स्म भजते यं भारती संभ्रमा-
देतस्मै किमु दीयतां कथमसावस्मादृशैः स्तूयताम्।
सेव्यो वा कथमेष यस्य शिरसा धत्ते पदार्घ्यं शिव-
स्तस्मात्कृत्यमजानता मम मनोवृत्तेः प्रमाणं हरिः॥ ५॥

तिलचन्द्रस्य।

६४ हरिभक्तिः ।

बद्धेनाञ्जलिना नतेन शिरसा गात्रैः सरोमोद्गमैः
कण्ठेन स्वरगद्गदेन नयनेनोद्गीर्णवाष्पाम्बुना ।
नित्यं त्वच्चरणारविन्दयुगलध्यानामृतास्वादिना-
मस्माकं सरसीरुहाक्ष सततं सम्पद्यतां जीवितम् ॥ १ ॥

श्रीकुलशेखरस्य ।

नास्था धर्म्मे न वसुनिचये नैव कामोपभोगे
यद्यद्भव्यं भवतु भगवन् पूर्व्वकर्म्मानुरूपम् ।
एतत्प्रार्थ्यं मम बहुमतं जन्मजन्मान्तरेपि
त्वत्पादाम्भोरुहयुगलके निश्चला भक्तिरस्तु ॥ २ ॥

तस्यैव ।

मज्जन्मनः फलमिदं मधुकैटभारे
मत्प्रार्थनैव मदनुग्रह एष एव ।
त्वद्भृत्यभृत्यपरिचारकभृत्यभृत्य-
भृत्यस्य भृत्य इति मां स्मर लोकनाथ ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

नाहं वन्दे तव चरणयोर्द्वन्द्वमद्वन्द्वहेतोः
कुम्भीपाकं गुरुमपि हरे नारकं नापनेतुम् ।
रम्या रामा मृदुतनुलता नन्दने नाभिरन्तुं
भावे भावे हृदयभवने भावयेयं भवन्तम् ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

मुकुन्द मूर्ध्ना प्रणिपत्य याचे
भवन्तमेकान्तमियन्तमर्थम् ।
अविस्मृतिस्त्वच्चरणारविन्दे
भवे भवे मेऽस्तु तव प्रसादात् ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

६५ समुद्रमथने हरिः ।

श्रेयोऽस्याश्चिरमस्तु मन्दरगिरेर्मा घानि पार्श्वैरियं
मा वाऽस्थ्नि महोर्मिभिः फणिपतेर्मा लेपि लालाविषैः ।
इत्याकूतजुषः श्रियं जलनिधेरभ्युत्थितां पश्यतो
वाचोऽन्तः स्फुरिता बहिर्विकृतिभिर्व्यक्ता हरेः पान्तु वः ॥१॥

वाक्पतिराजस्य ।

पाण्डुलक्ष्मीकुचाभोगे नर्तिता हरिणा दृशः ।
औत्सुक्यादिव तेनादौ निहिता वरणस्रजः ॥ २ ॥

श्रीमत्केशवसेनदेवस्य ।

पातु त्रिलोकीं हरिरम्बुराशौ
प्रमथ्यमाने कमलां विलोक्य ।
अज्ञातहस्तच्युतभोगिनेत्रः
कुर्व्वन् वृथा बाहुगतागतानि ॥ ३ ॥

त्रिभुवनसरस्वत्याः ।

ग्रावृणा नासि गिरेः च्युता न पयसाप्यार्तासि न स्नापिता
निश्वासैः फणिनोसि न त्वदनुगा नायासिता कापि न ।
स्वं वेश्म प्रतिगच्छतोरिति मुहुः श्रीशार्ङ्गिणोः सस्पृहं
सा प्रश्नोत्तरयुग्मपङ्क्तिरुभयोरत्यायता पातु वः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

पाथोधेः परिमथ्यमानसलिलादर्धोत्थितायाः श्रियः
सानन्दोल्लसितभ्रुवः कुटिलया दृष्ट्यैव पीतानन: ।
अज्ञातस्वकरद्वयीविगलितव्यालोलमन्थोरगः
शून्ये बाहुगतागतानि रचयन्नारायणः पातु वः ॥ ५ ॥

सागरस्य ।

---

६६ समुद्रोत्थितलक्ष्मीः ।

सम्पूर्णः पुनरभ्युदेति किरणैरिन्दुस्ततो दन्तिनः
कुम्भद्वन्द्वमिदं पुनः सुरतरोरग्रोल्लसन्मञ्जरी ।
इत्थं तद्वदनस्तनद्वयवलद्रोमावलीषु भ्रमः
क्षीराब्धेर्मथनैभवद्धिविषदां लक्ष्मीरसावस्तु वः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

सानन्दं त्रिदशैः सविस्मयमविश्वस्तैः सुरद्वेषिभिः
साश्चर्यं सुरसुन्दरीपरिजनैः सेर्ष्यं च रम्भादिभिः ।
साकूतं च सकौतुकं च समनोह्लादं च कंसद्विषा
दृष्टा दुग्धमहोदधिप्रमथने लक्ष्मीः श्रियायास्तु वः ॥ २ ॥

शङ्करदेवस्य ।

जयति महोदधिमथने मुररिपुपरिरम्भसम्भृता लक्ष्मीः ।
सत्वरसत्रपसरभससपुलकसोत्कम्पसस्वेदा ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

मन्थानोल्लासलीलाचलचिकुरमिलत्कुण्डलां कर्णपालिं
मिथ्यैवोन्मोचयन्त्याः कृतकपटपराहृत्तयस्ते कटाक्षाः ।
लक्ष्म्याः पायासुरन्तःस्मरभरविकसत्स्मेरगण्डस्थलाया
लज्जालोलं वलन्तो मधुरिपुवदनाम्भोजभृङ्गाश्चिरं वः ॥ ४ ॥

भोजदेवस्य ।

श्रियः क्षीराम्भोधेर्निजविनयनम्रेण वपुषा
शनैरुत्तिष्ठन्त्याः पवनचलितेन्दीवरदृशः ।
कटाक्षो मन्दाक्षस्तिमिततुलितभ्रूर्हरिमनु
प्रकीर्णः कालिन्दीलघुलहरिवृत्तिर्विजयते ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

६७ लक्ष्मीस्वयम्वरः ।

सोढव्यं करिकृत्तिवाससि भवत्क्रीडान्वितं ब्रह्मणि
त्रैलोक्यैकगुरावनादरबलत्तारं शचीभर्तरि ।
व्रासामीलितपक्ष्म भास्वति लसत्प्रेमप्रसन्नं हरौ
क्षीरोदोत्थितया श्रिया विनिहितं चक्षुः शिवायास्तु वः ॥ १ ॥

भारवेः ।

समुद्रमथनव्यग्रसुरसन्दोहनिस्पृहाः।
लग्नाः कृष्णस्य वक्षोन्दौ पान्तु वो दृष्टयः श्रियः॥ २॥

उमापतिधरस्य।

सोत्साहं दधति स्वयंवरमहारङ्गे मिथः स्पर्धया
नेपथ्यप्रतिपन्नचित्रकलनाश्चर्यं सुराणां गणे।
उद्यान्त्या मकरालयात्कमलया सम्भावितः केन-
चिद्वक्रपातेन विरूढगूढहसितानन्दो हरिः पातु वः॥ ३॥

महादेवस्य।

आख्याते हसितं पितामह इति त्रस्तं कपालीति च
व्यावृत्तं गुरुरित्यथो दहन इत्याविष्कृता भीरुता।
पौलोमीपतिरित्यसूयितमथ व्रीडावनम्रं श्रिया
पायाद्वः पुरुषोत्तमोयमिति च न्यस्तः स पुष्पाञ्जलिः॥ ४॥

नेमिश्वरस्य।

मुग्धे मुञ्च विषादमत्र बलभित्कम्पो गुरुस्त्यज्यतां
सद्भावं भज पुण्डरीकनयने मान्यानिमान्मानय।
लक्ष्मीं शिक्षयतः स्वयंवरविधौ धन्वन्तरेर्वाक्छला-
दित्यन्यप्रतिषेधमात्मनि विधिं शृण्वन् हरिः पातु वः॥ ५॥

पुण्डरीकस्य।

---

६८ लक्ष्मीशृङ्गारः।

शान्तं शेते न शेषः स्थगयति तिमिरं कौस्तुभोनापि भासः
साम ब्रह्मापि गीत्वा मुकुलितनयनो निद्रया ध्यायतीव।
लक्ष्म्या कर्णे गदित्वा मृदुकमिति हरेर्व्रीडया हारिहास्यं
हस्तो हस्तेन नीवीवसनविघटनाद्वारितो वः पुनातु॥ १॥

कस्यचित्।

तिर्यक्त्वादबुधः फणी मणिरुचोप्यस्योपधानीकृते-
र्मन्दारैः स्थगितांशवः स्तनघनस्वेदास्पदं कौस्तुभः।
नाभीपद्मरजोन्ध एव सततं वेधा मुधा लज्जसे
लक्ष्मीमित्यवबोधयन्त्रिभुवनारम्भे हरिः पातु वः॥ २॥

गणपतेः।

मिथ्याकण्डूतिसाचीकृतगलसरणिर्येषु जातो गरुत्मा-
न्ये निद्रां नाटयद्भिः शयनफणिफणैर्लक्षिता न श्रुताश्च।
ये च ध्यानानुबन्धच्छलमुकुलदृशा वेधसा नैव दृष्टा-
स्ते लक्ष्मीं नर्मयन्तो निधुवनविधयः पान्तु वो माधवस्य॥३॥

राजशेखरस्य।

उत्तिष्ठन्त्या रतान्ते भरमुरगपतौ पाणिनैकेन कृत्वा
धृत्वा चान्येन वासो विगलितकबरीभारमंसे वहन्त्याः।
भूयस्तत्कालकान्तिद्विगुणितसुरतप्रीतिना शौरिणा वः
शय्यामालिङ्ग्य नीतं वपुरलसलसद्बाहु लक्ष्म्याः पुनातु॥ ४॥

वररुचेः।

कचचिबुककुचाग्रे पाणिषु व्यापृतेषु ।
प्रथमजलधिपुत्रीसङ्गमे रङ्गधाम्नि ।
ग्रथितनिबिडनीवीग्रन्थिनिर्मोचनेच्छो-
श्चतुरधिकभुजाशा शार्ङ्गिणो वः पुनातु ॥ ५ ॥

दाक्षिणात्यस्य ।

---

६८ लक्ष्मीः ।

प्रवीरहठभोग्यापि जयति श्रीर्महासती ।
कृत्स्नत्रैलोक्यवासापि कृष्णोरस्थलशायिनी ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

विद्वानक्षरनष्टधीरिति शुचिर्धर्मध्वजीति स्थिर-
स्तब्धः कृत्र इति ग्रहीति सुदृढः क्षन्ता लघीयानिति ।
मायावीति च नीतिशास्त्रकुशलो यामन्तरेणेश्वरै-
र्गण्यन्ते गुणिनोऽपि दूषणपदं तस्यै नमस्ते श्रियै ॥ २ ॥

सोल्लूकस्य ।

विष्णुवक्षस्थले लक्ष्मीरस्ति कौस्तुभदीपिते
पुनातु निवसन्ती वो दृढदोस्तम्भतोरणे ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

जयति श्रीमुखं कान्तकौस्तुभप्रतिबिम्बितम् ।
चन्द्रमा मनसो जात इति यद्गायति श्रुतिः ॥ ४ ॥

वृत्ते साङ्गविवाहमङ्गलविधौ लक्ष्यापि दैत्यद्रुहः
सौहार्दं विमनाः पुनातु भवती लक्ष्मीः स्मरन्ती पितुः ।
यामाश्वासयतीव सोदरतया प्रत्यग्रबिम्बग्रह-
व्याजादङ्गगतामनङ्गजनिजस्नेहो मुहुः कौस्तुभः ॥ ५ ॥

शरणदेवस्य ।

---

७० लक्ष्म्युपालम्भः ।

कोपस्तेज इति ग्रहः स्थितिरिति क्रीडेति दुश्चेष्टता
माया च व्यवहारकौशलमिति स्वच्छत्वमित्यज्ञता ।
दौर्जन्यं स्फुटवादितेति धनिनामग्रे बुधैर्यद्दशा-
द्दोषोऽपि व्यपदिश्यते गुणतया तस्यै नमोऽस्तु श्रिये ॥ १ ॥

शालूकस्य ।

रत्नाकरस्तव पिता स्थितिरम्बुजेषु
भ्राता तुषारकिरणः पतिरादिदेवः ।
केनापरेण कमले वत शिक्षितानि
सारङ्गशृङ्गकुटिलानि विचेष्टितानि ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

कस्मै चित्रपटाय कैटभरिपूरःपीठदीर्घालयां
देवि त्वामभिवाद्य कुप्यसि न चेत्तत्किं चिदाचक्ष्महे ।
यत्ते मन्दिरमम्बुजन्म किमिदं विद्यागृहं यच्च ते
शौचाशौचतरोपसर्पणमपामेतत्किमाचार्यकम् ॥ ३ ॥

मुरारेः ।

अस्मान्मा भज कालकूटभगिनि स्वप्नेऽपि पद्मालये
व्याधीभूय कदर्थयन्ति बहुशो मातर्व्विकारा इमे ।
यच्चक्षुर्न निरीक्षतेऽच्छविषयं नैवं शृणोति श्रुतिः
प्राणा एव वरं प्रयान्ति न पुनर्निर्यान्ति वाचो बहिः ॥ ४ ॥

भवग्रामीणवाथोकस्य ।

लक्ष्मीर्नीचानुरक्तासि पुनरब्धिबिलं विश
क्व मन्दरः क्व ते देवाः कस्त्वामुत्तोलयिष्यति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

७१ सरस्वती ।

वीणाक्वाणलयोल्लासिलोलदङ्गुलिपल्लवः ।
भारत्याः पान्तु भूतानि पाणिर्लसितकङ्कणः ॥ १ ॥

कङ्कणस्य ।

आदित्यादपि नित्यदीप्तममृतप्रस्यन्दि चन्द्रादपि
त्रैलोक्याभरणं मणेरपि तमःकाषं हुताशादपि ।
विश्वालोकि विलोचनादपि परब्रह्मस्वरूपादपि
स्वात्मानन्दनमस्तु धाम जगतस्तोषाय सारस्वतम् ॥ २ ॥

बलदेवस्य ।

निगूढं कुत्रापि क्वचिदपि बहिर्व्यक्तमधुरं
सरस्वत्याः स्रोतः परिमलगभीरं विजयते ।

अतिस्वादुन्यन्तःपिहितरसरम्ये यदुपरि
प्लवन्ते भूयांसः कतिचिदपि मज्जन्ति निपुणाः॥ ३ ॥

गदाधरस्य।

क्वचिदिव रविजोद्यच्छेदि क्वचित्प्रचुराचिर-
द्युतिरिव चमत्कारि क्वापि क्षमाकरवन्मृदु।
शिखिवदनृजु क्वापि क्वापि प्रदीपवदुज्ज्वलं
विजयि किमपि ज्योतिः सारस्वतं तदुपास्महे॥ ४ ॥

अपिदेवस्य।

यस्य प्रसादपरमाणुरसायनेन
कल्पान्तरे सुकविकीर्तिशरीरमस्ति।
या कामधेनुरिव कामशतानि देवी
दुग्ध्वा प्रयच्छति नमामि सरस्वतीं ताम्॥ ५ ॥

पुरुषोत्तमदेवस्य।

---

७२ प्रशस्तचन्द्रः।

शृङ्गारे सूत्रधारः कुसुमशरमुनेराश्रमब्रह्मचारी
नारीणामादिदेवस्त्रिभुवनमहितो रागयज्ञे पुरोधाः।
ज्योत्स्नासत्रं दधानः पुरमथनजटाजूटकोटीशयालु-
र्देवः क्षीरोदजन्मा जयति कुमुदिनीनायकः श्वेतभानुः॥१॥

वसुकल्पस्य।

कामायुष्टोमयज्वा पुरमथनजटाचक्रकौमारभक्ति:
प्राणायामोपदेष्टा सरसिरुहवने शर्वरीसार्वभौम: ।
देवो जागर्ति भानोर्भुवनभरभृत: स्कन्धविश्रामबन्धु:
शृङ्गाराद्वैतवादी शमितकुमुदिनीमौनमुद्रो मृगाङ्क: ॥ २ ॥

मुरारे: ।

कन्दर्पस्य जगत्त्रयीविजयिन: साम्राज्यदीक्षागुरु:
कान्तामानशिलोच्चवृत्तिरखिलध्वान्ताभिचारे कृती ।
देवस्त्र्यम्बकमौलिमण्डनसरित्तीरस्थलीतापस:
शृङ्गाराध्वरदीक्षितो विजयते राजा द्विजानामयम् ॥ ३ ॥

विश्वेश्वरस्य ।

व्योमाम्भोनिधिपुण्डरीकममृतप्राग्भारधाराग्टहं
शृङ्गारद्रुमपुष्पमीश्वरशिखालङ्कारमुक्तामणि: ।
कालाकारतमोभिभूतकुमुदग्रामापमृत्युञ्जयो
जीयान्मन्मथराष्ट्रपौष्टिकमहाशान्तिद्विजश्चन्द्रमा: ॥ ४ ॥

उमापतिधरस्य ।

लीलासद्मप्रदीपस्त्रिपुरविजयिन: स्वर्णदीकेलिहंस:
कन्दर्पोल्लासबीजं रतिरसकलहक्लेशविच्छेदचक्रम् ।
कह्लाराद्वैतबन्धुस्तिमिरजलनिधेरुच्छिखो वाडवाग्नि-
र्लक्ष्म्या: क्रीडारविन्दं जयति भुजभुवां वंशकन्द: सुधांशु: ॥५॥

श्रीमत्केशवसेनस्य ।

---

७३ चन्द्रकला ।

श्यामायाः करजचतं रतिपतेर्जैत्रं धनुर्बन्धकी-
हृत्ताम्बुजककचश्चकोरखुरलीसौहित्यबीजाङ्कुरः ।
चोरग्रामगजाङ्कुशः परिलसन्मन्दाकिनीरोहितो
ध्वान्ताम्भस्तिमिरैकनौर्विजयते बालः सुधादीधितिः ॥ १ ॥

उमापतेः ।

लेखामनङ्गपुरतोरणकान्तिभाज-
मिन्दोर्विलोकय तनूदरि नूतनस्य ।
देशान्तरप्रणयिनोरपि यत्र यूनो-
र्नूनं मिथः सखि मिलन्ति विलोकितानि ॥ २ ॥

वसुकल्पस्य ।

विषाढदोषं तिमिरं निरस्यता
क्रमेण विद्धाग्रकलाशलाकया ।
चिकित्सकेनेव विलोकनक्षमं
पुनर्नभश्चक्षुरिवेन्दुना कृतम् ॥ ३ ॥

गणपतेः ।

प्रसरत्तिमिरसरित्तरिरसतीहृद्दारुणारुणक्रकचः ।
स्मरगृहकवाटविघटनराजतकुञ्जी कला शशिनः ॥ ४ ॥

सेह्लोकस्य ।

चैतन्यं नभसश्चकोररमणीकर्पूरपाली सुधा-
निर्यासद्रवदोहदस्य कुमुदस्तोमस्य सम्भूषणम् ।

ध्वान्तोत्तुङ्गमतङ्गवारणसृणि: शृङ्गारबीजाङ्कुर:
पश्योदञ्चति सस्पृहं प्रणयिनि प्रालेयभानो: कला ॥ ५ ॥

इन्द्रज्योतिष: ।

---

७४ चन्द्रविम्ब: ।

अमलसजवापुष्पोत्पीडच्छवि प्रथमं तत:
समदयवनीगण्डच्छायं पुनर्मधुपिङ्गलम ।
तदनु च नवस्वर्णाम्भोजप्रभं शशिनस्तत-
स्तरुणि तु गवाकारं विम्बं विभाति नभस्तले ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

उद्दर्पहूणरमणीरमणोपमर्द-
भुग्नोन्नतस्तननिवेशनिभं हिमांशो: ।
विम्बं कठोरविसकाण्डकडारगौरै-
र्विष्णो: पदं प्रथममग्रकरैर्व्यनक्ति ॥ २ ॥

अपराजितरचितस्य ।

स्फुटकोकनदारुणं पुरस्ता-
दथ जाम्बूनदपत्रपिञ्जराभम् ।
अमलङ्घितमुग्धभावमिन्दो:
स्फटिकच्छेदनिभं विभाति विम्बम् ॥ २ ॥

भगीरथस्य ।

करमूलबद्धपक्वणविषाग्निधूमाहतं मध्ये ।
ऐशानमिव कपालं स्फुटलक्ष्म स्फुरति शशिबिम्बम् ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

मध्ये यामिनि पार्वणामृतरुचेर्बिम्बं स्फुरच्चन्द्रिका
तस्यान्तं परितो विसारिकिरणश्रेणीशलाकावलि ।
ताराग्रन्थिविसंष्ठुलं स्थलमिव ज्योत्स्नास्फुरद्वाससा
संवीतं सुखमध्यशेत जगती सुव्यक्तमालोक्यते ॥ ५ ॥

शंशुधरस्य ।

---

७५ प्रौढचन्द्रः ।

एतत्पर्वय कैरवक्लमहरे शृङ्गारदीक्षागुरौ
दिक्कान्तामुकुरे चकोरसुहृदि प्रौढे तुषारत्विषि ।
कर्पूरैः किमपूरि किं मलयजैरालेपि किं पारदै-
रक्षालि स्फटिकोपलैः किमघटि द्यावापृथिव्योर्वपुः ॥ १ ॥

वसुकल्पस्य ।

पञ्चेषोरिषुकोटिशातनशिलाचक्रं चकोराङ्गना-
चञ्चुच्चञ्चुरखण्डिताण्डवगुरुश्चौरः क्रमाङ्कोरुषाम् ।
सोयं साम्प्रतमिन्द्रसिन्धुरघटाकण्ठीरवः कैरव-
श्रीजीवातुरमर्त्यमण्डलसुधासत्री दिवि द्योतते ॥ २ ॥

गङ्गाधरस्य ।

चन्द्रे सान्द्रमरीचिसञ्चयजुषि प्राचीप्रियाप्रेयसि
प्राप्ते प्रौढतमिस्रभावतिमिरध्वंसप्रशंसानिधौ ।
कालिन्दी सुरनिम्नगीयति तथा विन्ध्यो हिमाद्रीयति
क्षोणी राजतभाजनीयति तथा चक्रोपि हंसीयति ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

जनानन्दश्चन्द्रो भवतु न कथं नाम सुकृती
प्रयातीवस्थाभिस्तिसृभिरपि यः कोटिमियतीम् ।
भ्रुवोर्लीलां बालः श्रियमलिकपट्टस्य तरुणो
मुखेन्दोः सर्व्वस्वं हरति हरिणाक्ष्याः परिणतः ॥ ४ ॥

मुरारेः ।

निर्यासैः करपत्रपीडनवशान्नियैर्द्भिरिन्दूपला-
न्मानग्रन्थिभिरश्मभिश्च कठिनैस्तुल्यद्भिरेणीदृशाम् ।
देवोयं परिपिष्टचक्रहृदयादुत्सर्पिभिः पावकै-
र्व्यक्ताश्चंक्रतिरभ्युदेति तमसां माराङ्कमल्लः शशी ॥ ५ ॥

शान्त्याकरस्य ।

---

७६ सकिरणचन्द्रः ।

अद्यापि स्तनशैलदुर्गविषमे वामेक्षणानां हृदि
स्थातुं वाञ्छति मान एष धिगिति क्रोधादिवालोहितः ।
उद्यन्दूरतरप्रसारितकरः कर्षत्यसौ तत्क्षणं
स्फायत्कैरवकोषनिःसरदलिश्रेणीकृपाणं शशी ॥ १ ॥

वसुकल्पस्य ।

BIBLIOTHECA INDICA:

A COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, NO. 1360.

सदुक्तिकर्णामृतम् ।

श्रीधरदास प्रणीतम् ।

श्रीरामावतार शर्मणा संस्कृतम् ।

SADUKTI KARNAMRITA.

BY

SRIDHARA DASA.

EDITED BY

PANDIT RAMAVATAR SARMA, M. A.

FASCICULUS II.

Calcutta:

PRINTED BY TARAPRASANNA DASGUPTA, AT THE SANSKRIT PRESS

No. 124-2-1 Manicktolla Street.

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL, 1, PARK STREET.

1921.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 1, PARK STREET CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. *BERNARD QUARITCH*,

11, GRAFTON STREET, NEW BOND STREET, LONDON, W.

M. Paul Genthner, 13, Rue Jacob, Paris, VIe.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied — some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series

	Rs.	As.
Asva-vaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
Agni Purana (Text), Fasc. 4-14 @ /10/ each	6	14
*Aitereya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ /10/ each	1	14
*Aitareya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc 1-5; Vol III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	14	6
Aitareya Alochanum.	2	0
Amarkosh, Fasc. 1—2	4	0
*Anu Bhasyam, (Text), Fasc 2-5 @ /10/ each	2	8
Anuman Didhiti Prasarini, Fasc. 1-3 @ /10/-	1	14
Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣtasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc 1-6 @ /10/ each	3	12
Atharvana Upanishadas (Text), Fasc 2-5 @ /10/ each	2	8
Atmatattvaviveka or Bauddhadhikara, In progress Fasc 1-3 @ /10/ each	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol 1, Fasc 1-13; Vol II Fasc 1-11 @ 1/ each	24	0
Bālam Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol II, Fasc. 1 @ /10/ each	1	14
Bauddhastotrasangraha ...	2	0
Baudhāyana S'rauta Sūtra, Fasc 1-3; Vol. II, Fasc 1-5; Vol III, Fasc 1-3 @ /10/ each	6	14
Bhamati (Text), Fasc 5-8, @ /10/ each	2	8
Bhāsavritty Fasc. I in progress	0	10
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc 1-6; Vol 2, Fasc 1-2, @ /10 each	5	0
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc 1-7 @ /10/ each	4	6
Brahma Sutras (English), Fasc 1, @ 1/-	1	0
Bṛihaddēvatā Fasc 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛihaddharma Purāṇa Fasc 1-6 @ /10/ each	3	12
Çatadūṣaṇī, Fasc 1-2 @ /10/ each	1	4
*Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc 1-4 @ 2/ each	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol I, Fasc. 1-7; Vol II, Fasc 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	14	6
Ditto Vol VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	3	12
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	3	2
Ditto Vol IX. Fasc 1-2	1	4
Çatasāhasrikā Prajñāpāramitā Part, I. Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1, @ /10/ each	11	14
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol II, Fasc. 4-25; Vol. III. Part I, Fasc 1-18. Part II, Fasc 1-10; Vol IV. Fasc 1-6 @ /10/ each	5	0
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	1	4
Ditto Vol IV, Fasc. 8-10 @ /10/	1	14
Çlockavartika, (English) Fasc 1-7 @ 1/4/ each	8	12
*Crauta Sutra of Apastamba (Text), Fasc. 6-17, @ /10/ each	7	8
*Çrauta Sūtra of Çānkhāyana, Vol. I, Fasc 1-7; Vol II, Fasc 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol 4. Fasc 1 @ /10/ each	10	0
Çrī Bhāshyam (Text), Fasc 1-3 @ /10/ each	1	14
Çri Cantinatha Charita, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8

वृत्ते साङ्गविवाहमङ्गलविधौ लब्धापि दैत्यद्रुहः
सौहार्दे विमनाः पुनातु भवतो लक्ष्मीः स्मरन्ती पितुः ॥
यामाश्वासयतीव सादरतया प्रत्यग्रबिम्बग्रह-
व्याजादङ्गगतामनङ्गुशनिजस्नेहो मुहुः कौस्तुभः ॥ ५ ॥

शरणदेवस्य

---

७० लक्ष्म्युपालम्भः ।

कोपस्तेज इति ग्रहःस्थितिरिति क्रीडेति दुश्चेष्टता
माया च व्यवहारकौशलमिति स्वच्छत्वमित्यज्ञता ।
दौर्जन्यं स्फुटवादितेति धनिनामग्रे बुधैर्यद्दृशा-
द्दोषोपि व्यपदिश्यते गुणतया तस्यै नमोस्तु श्रियै ॥ १ ॥

(सो) शालुकस्य ।

रत्नाकरस्तव पिता स्थितिरम्बुजेषु
भ्राता तुषारकिरणः पतिरादिदेवः ।
केनापरेण कमले बत शिक्षितासि
सारङ्गशृङ्गकुटिलानि विचेष्टितानि ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

कस्मैचित्कपटाय कैटभरिपूरःपीठदीर्घालयां
देवि त्वामभिवाद्य कुप्यसि न चेत्तत्किंचिदाचक्ष्महे ।
यत्ते मन्दिरमम्बुजन्म किमिदं विद्यागृहं यच्च ते
नीचान्नीचतरोपसर्पणमपामेतत्किमाचार्यकम् ॥ ३ ॥

मुरारेः ।

अस्मान्मा भज कालकूटभगिनि स्वप्नेऽपि पद्मालये
व्याधीभूय कदर्थयन्ति बहुशो मातर्विकारा इमे ।
यच्चक्षुर्न निरीक्षते स्व (स्व) विषयं नैवं शृणोति श्रुतिः
प्राणा एव वरं प्रयान्ति न पुनर्निर्यान्ति वाचो बहिः ॥ ४ ॥

भवग्रामीणवाथोकस्य ।

लक्ष्मीर्नीचानुरक्तासि पुनरब्धिविलं विश ।
क्व मन्दरः क्व ते देवाः कस्त्वामुत्तोलयिष्यति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

७१ सरस्वती ।

वीणाक्वाणलयोल्लासिलोलदङ्गुलिपल्लवः ।
भारत्याः पातु भूतानि पाणिर्लसितकङ्कणः ॥ १ ॥

कङ्कणस्य ।

आदित्यादपि नित्यदीप्तममृतप्रस्यन्दि चन्द्रादपि
त्रैलोक्याभरणं मणेरपि तमःकाषं हुताशादपि ।
विश्वालोकि विलोचनादपि परब्रह्म-स्वरूपादपि
स्वात्मानन्दनमस्तु धाम जगतस्तोषाय सारस्वतम् ॥ २ ॥

बलदेवस्य ।

निगूढं कुत्रापि क्वचिदपि बहिर्व्यक्तमधुरं
सरस्वत्याः स्रोतः सुवि (परि) मलगभीरं विजयते।
अतिस्वादुन्यन्तः पिहितरसरम्ये यदुपरि
प्लवन्ते भूयांसः कतिचिदपि मज्जन्ति निपुणाः॥ ३॥

पण्डितगदाधरस्य।

क्वचिदिव रविजाड्यच्छेदि क्वचित्प्रचुराचिर-
द्युतिरिव चमत्कारि क्वापि चपाकरवन्मृदु।
शिखिवदनृजु क्वापि क्वापि प्रदीपवदुज्ज्वलं
विजयि किमपि ज्योतिः सारस्वतं तदुपास्महे॥ ४॥

अपिदेवस्य।

यस्य प्रसादपरमाणुरसायनेन
कल्पान्तरं (रे) सुकविकीर्त्तिशरीरमस्ति।
या कामधेनुरिव कामशतानि देवी
दुग्धा प्रयच्छति नमामि सरस्वतीं ताम्॥ ५॥

पुरुषोत्तमदेवस्य।

---

७२ प्रशस्तचन्द्रः।

शृङ्गारे सूत्रधारः कुसुमशरमुनेराश्रमब्रह्मचारी
नारीणामादिदेवस्त्रिभुवनमहितो रागयज्ञे (राज्ये) पुरोधाः
ज्योत्स्नासद्म दधानः पुरमथनजटाजूटकोटीशयालु-
र्देवः क्षीरोदजन्मा जयति कुमुदिनीनायकः श्वेतभानुः॥१॥

वसुकल्पस्य।

कामायुष्टोमयज्वा पुरमथनजटाचक्रकौमारभक्तिः
प्राणायामोपदेष्टा सरसिरुहवने शर्वरीसार्वभौमः ।
देवो जागर्त्ति भानोर्भुवनभरभृतः स्कन्धविश्रामबन्धुः
शृङ्गाराद्वैतवादी शमितकुमुदिनीमौनमुद्रो मृगाङ्कः ॥ २ ॥

मुरारेः ।

कन्दर्पस्य जगत्त्रयीविजयिनः साम्राज्यदीक्षागुरुः
कान्तामानशिलोञ्छवृत्तिरखिलध्वान्ताभिचारे कृती ।
देवस्त्र्यम्बकमौलिमण्डनसरित्तीरस्थलीतापसः
शृङ्गाराध्वरदीक्षितो विजयते राजा द्विजानामयम् ॥ ३ ॥

विश्वेश्वरस्य ।

व्योमाम्भोनिधिपुण्डरीकममृतप्राग्भारधारागृहं
शृङ्गारद्रुमपुष्पपुंसौश्वरशिखालङ्कारमुक्तामणिः ।
कालाकारतमोभिभूतकुमुदग्रामापमृत्युञ्जयो-
जीयान्मन्मथराष्ट्र (शास्त्र) पौष्टिकमहाशान्तिद्विजश्चन्द्रमाः ॥४॥

उमापतिधरस्य ।

लीलासद्मप्रदीपस्त्रिपुरविजयिनः स्वर्णदीकेलिहंसः
कन्दर्पोल्लासबीजं रतिरसकलहक्लेशविच्छेदचक्रम् ।
कह्लाराद्वैतबन्धुस्तिमिरजलनिधेरुच्छिखो वाडवाग्नि-
र्लक्ष्म्याः क्रीडारविन्दं जयति भुजभुवां वंशकन्दः सुधांशुः ॥५॥

श्रीमत्केशवसेनस्य ।

७३ चन्द्रकला ।

श्यामायाः करजक्षतं रतिपतेर्जैत्रं धनुर्वल्भकी-
हृत्कम्बुत्रुकचस्थकोरखुरलीसौहृद्यबीजाङ्कुरः ।
चोरग्रामगजाङ्कुशः परिलसन्मन्दाकिनीरोहितो
ध्वान्ताम्भस्तरणैकनौर्विजयते बालः सुधादीधितिः ॥ १ ॥

उमापतेः ।

लेखामनङ्गपुरतोरणकान्तिभाज-
मिन्दोर्विलोकय तनूदरि नूतनस्य ।
देशान्तरप्रणयिनोरपि यत्र यूनो-
र्नूनं मिथः सखि मिलन्ति विलोकितानि ॥ २ ॥

वसुकल्पस्य ।

विगाढदोषं तिमिरं निरस्यता
क्रमेण विद्वाग्रकलाशलाकया ।
चिकित्सकेनेव विलोकनक्षमं
पुनर्नभश्चक्षुरिवेन्दुना कृतम् ॥ ३ ॥

गणपतेः ।

प्रसरत्तिमिरसरित्तरि-
सरसीरुहदारुणारुणक्रकचः ।
स्मरगृहकवाटविघटन-
राजतकुञ्जी कला शशिनः ॥ ४ ॥

मेण्ठोकस्य ।

चैतन्यं नभसश्चकोररमणीकर्पूरपाली सुधा-
निर्यासद्रवदोहदस्य कुमुदस्तोमस्य संधुक्षणम् ।
ध्वान्तोत्तुङ्गमतङ्गवारणसृणिः शृङ्गारबीजाङ्कुरः
पश्योदञ्चति सस्पृहं प्रणयिनि प्रालेयभानोः कला ॥ ५ ॥

इन्द्रज्योतिषः ।

---

७४ चन्द्रबिम्बः ।

अनलमजवापुष्पोत्पीडच्छवि प्रथमं ततः
समदयवनीगण्डच्छायं पुनर्मधुपिङ्गलम् ।
तदनु च नवस्वर्णाम्भोजप्रभं शशिनस्तत-
स्तरुणि (त) तु गवाकारं बिम्बं विभाति नभस्तले ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

उद्दण्डपङ्कजरमणीरमणोपमर्द-
भुग्नोन्नतस्तननिवेशनिभं हिमांशोः ।
बिम्बं कठोरबिसकाण्डकडारगौरै-
र्विष्णोः पदं प्रथममग्रकरैर्व्यनक्ति ॥ २ ॥

अपराजितरक्षितस्य ।

स्फुटकोकनदारुणं पुरस्ता-
दथ जाम्बूनदपत्त्रपिञ्जराभम् ।
क्रमलङ्घितमुग्धभावमिन्दोः-
स्फटिकच्छेदनिभं विभाति बिम्बम् ॥ ३ ॥

भगीरथस्य ।

करमूलबद्धपन्नग-
विषाग्निधूमाहतं मध्ये।
ऐशानमिव कपालं
स्फुटलक्ष्म स्फुरति शशिबिम्बम्॥ ४॥

कस्यचित्।

मध्येयामिनि पार्वणामृतरुचेर्बिम्बं स्फुरच्चन्द्रिका
तत्प्रान्तं परितो विसारिकिरणश्रेणीशलाकावलि।
ताराग्रन्थिविसंष्ठुलं स्थलमिव ज्योत्स्नास्फुरद्वाससी
संवीतं सुखमध्यशेत जगती सुव्यक्तमालोक्यते॥ ५॥

अंशुधरस्य।

---

७५ प्रौढचन्द्रः।

एतत्तर्कय कैरवक्लमहरे शृङ्गारदीक्षागुरौ
दिक्कान्तामुकुरे चकोरसुहृदि प्रौढे तुषारत्विषि।
कर्पूरैः किमपूरि किं मलयजैरालेपि किं पारदै-
रक्षालि स्फटिकोपलैः किमघटि द्यावापृथिव्योर्वपुः॥ १॥

वसुकल्पस्य।

पञ्चेषोरिपुकोटिशातनशिलाचक्रं चकोराङ्गना-
चक्षुष्यक्षतुरञ्जिताण्डवगुरुश्चौरः कुशाङ्गीरुषाम्।
सोयं सान्द्रतमिस्रसिन्धुरघटाकण्ठीरवः कैरव-
श्रीजीवातुरमर्त्यमण्डलसुधासत्री दिवि द्योतते॥ २॥

गङ्गाधरस्य।

चन्द्रे सान्द्रमरीचिसंचयजुषि प्राचीप्रियाप्रेयसि
प्राप्ते प्रौढतमिस्रभावतिमिरध्वंसप्रशंसानिधौ ।
कालिन्दी सुरनिम्नगीयति तथा विन्ध्यो हिमाद्रीयति
क्षोणी राजतभाजनीयति तथा चक्रोपि हंसीयति ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

जनानन्दश्चन्द्रो भवतु न कथं नाम सुकृती
प्रयातोवस्थाभिस्तिसृभिरपि यः कोटिमियतीम् ।
भ्रुवोर्लीलां बालः श्रियमलिकपट्टस्य तरुणी-
मुखेन्दोः सर्वस्वं हरति हरिणाक्ष्याः परिणतः ॥ ४ ॥

मुरारेः ।

निर्यासैः करपत्रपीडनवशान्निर्यद्भिरिन्दूपला-
न्मानग्रन्थिभिरश्ममेण कठिनैस्त्रुट्यद्भिरेणीदृशाम् ।
देवोयं परिपिष्टचक्रहृदयादुत्सर्पिभिः पावकै-
र्व्यक्ताहंकृतिरभ्युदेति तमसां माराङ्कमल्लः शशी ॥ ५ ॥

शान्त्याकरस्य ।

---

७६ सकिरणचन्द्रः ।

अद्यापि स्तनशैलदुर्गविषमे वामेक्षणानां हृदि
स्थातुं वाञ्छति मान एष धिगिति क्रोधादिवालोहितः ।
उद्यन्दूरतरप्रसारितकरः कर्षत्यसौ तत्क्षणं
स्फायत्कैरवकोषनिःसरदलिश्रेणीकृपाणं शशी ॥ १ ॥

वसुकल्पस्य ।

सद्यः कुङ्कुमपङ्कपिच्छिलमिव व्योमाङ्गणं कल्पयन्
पश्चैरावतकान्तदन्तमुसलच्छेदोपमेयाकृतिः ।
उद्गच्छत्ययमच्छमौक्तिकमणिप्रालम्बलम्बैः करै-
र्मुग्धानां स्मरलेखवाचनकलाकेलिप्रदीपः शशी ॥ २ ॥

राजशेखरस्य ।

सलीलं लिम्पद्भिर्धवलधवलैरम्बरतलं
करौघैः कह्लारप्रसवनवकर्मप्रतिभिः ।
चकोरस्तोमानाममृतघृतकुल्यामुपनय-
न्नयं देवः प्राचीमवतरति तारापरिवृढः ॥ ३ ॥

हरेः ।

गोरोचनारुचकभङ्गपिशङ्गिताङ्ग-
स्तारापतिर्मसृणमाक्रमते क्रमेण
गोभिर्नवीनविसतन्तुवितानगौरै-
राच्छन्नविष्णुरयमम्बरमावृणोति ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

रसातलस्थानविसारिणीं हरन्
प्रभां मृणालीमिव धौतकर्दमाम्
समुत्पपाताद्रतनूरुहः शनै-
रुदन्वतो हंस इव क्षपाकरः ॥ ५ ॥

भट्टस्वामिनः ।

७१ चन्द्ररश्मिः।

ये पूर्व्वं यवशूकसूचिसुहृदो ये केतकाग्रच्छद-
च्छायाधामभृतो मृणाललतिकालावण्यभाजश्च ये।
ये धाराम्बुविडम्बिनः क्षणमथो ये तारहारश्रिय-
स्तेमी स्फाटिकदण्डडम्बररुचो जाताः सुधांशोः कराः॥ १॥

राजशेखरस्य।

कपाले मार्जारः पय इति कराँल्लेढि शशिन-
स्तरुच्छिद्रप्रोतान्बिसमिति करी संकलयति।
रतान्ते तल्पस्थान्हरति वनिताप्यंशुकमिति
प्रभामत्तश्चन्द्रो जगदिदमहो विप्लवयति॥ २॥

तस्यैव।

निद्रानन्दकरीर्नितान्तधवला आमोदिनीरप्यमूः
पीयूषं मधु वर्षतीरपि तमोभृङ्गान्निराकुर्व्वतीः।
आकाशद्रुममञ्जरीरिव विधोर्भासः ककुप्कामिनी-
लीलोत्तंसरुचः करोति नियतं बाणान् प्रसूनायुधः॥ ३॥

सुरभेः।

एतैर्जह्नुसुताजलैरयमुनाभिन्नैरलग्नाञ्जने-
र्नारीणां नयनैरकर्दमलवालिप्तैर्मृणालाङ्कुरैः।
हारैरस्फुरदिन्द्रनीलतरलैः कुन्दैरलीनालिभि-
र्वल्गद्भिर्भुवनं विभूषितमिदं शीतद्युतेरंशुभिः॥ ४॥

तस्यैव।

हारश्रीसुहृदो रथाङ्गरमणीसन्न्यासपुण्यापगा
वन्दीभूतमधुव्रताम्बुजकलिकाकाराकवाटार्गलाः ।
उन्मीलन्ति चकोरदैवतसुधापूर्णाहुतीनां स्रुचो
व्योमान्तः परिमाणसूत्रसरलास्तारा हिमांशोः कराः ॥ ५ ॥

अभिनन्दस्य ।

---

७८ ज्योत्स्ना ।

शीतांशुः शशिकान्तनिर्म्मलशिला तस्यां प्रसुप्तः सुखं
जग्ध्वा ध्वान्ततृणाङ्कुरान्मृगशिशुः खण्डेन्द्रनीलत्विषः ।
निद्रामुद्रितलोचनालसतया रोमन्थफेनच्छटां
रोदःकन्दरपूरणाय तनुते ज्योत्स्नाच्छलेनामुना ॥ १ ॥

कापालिकस्य ।

संप्रत्याक्रमते पुरन्दरपुरीकासारकह्लारिणी-
कोषोद्घाटनकुञ्चिकाः प्रकटयन्नारम्भतः कौमुदीः ।
पौरस्त्याद्रितटीकुटुम्बिमृगयुव्यापारितास्त्रव्यथ-
व्यङ्क्रोडकुरङ्गसङ्गलदसृक्संसर्गशोणः शशी ॥ २ ॥

अपिदेवस्य ।

कर्पूरद्रवसीकरोत्करमहानीहारमग्नामिव
प्रत्यग्रामृतफेनपङ्कपटलीलेपोपदिग्धामिव ।
स्वच्छैकस्फटिकाश्मवेश्मजठरक्षिप्तामिव क्ष्मामिमां
कुर्वन् पार्वणशर्वरीपतिरसावुद्दाम विद्योतते ॥ ३ ॥

पञ्चमेश्वरस्य ।

सद्यः पाटितकेतकोदरदलश्रेणिश्रियं बिभ्रती
येयं मौक्तिकदामगुम्फनविधौ योग्यच्छविः प्रागभूत् ।
उत्सेया कलशीभिरञ्जलिपुटैर्ग्राह्या मृणालाङ्कुरैः
पातव्या च शशिन्यमुग्धविभवे सा वर्तते चन्द्रिका ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य ।

क्षीरोदाम्भसि मज्जतीव दिवसव्यापारखिन्नं जग-
त्तत्क्षोभाज्जलवुद्बुदा इव भवन्त्यालोहितास्तारकाः ।
चन्द्रः क्षीरमिव क्षरत्यविरतं धारासहस्रोत्करै-
रुद्ग्रीवैस्तृषितैरिवाद्य कुमुदैर्ज्योत्स्नापयः पीयते ॥ ५ ॥

विक्रमादित्यचण्डालविद्याकालिदासानाम् ।

---

७८ कलङ्कः ।

महानीलश्यामं नरकरिपुवक्षो वियदिदं
ततांशुश्रेणीकस्तुहिनकिरणः कौस्तुभमणिः ।
कलङ्कोऽप्येतस्य प्रमुखनिवसत्तोयधिसुता-
स्तनासङ्गस्फूर्जन्मदलिखितपत्रप्रतिकृतिः ॥ १ ॥

सुरभेः ।

किरद्धारां धारा इव किरणधाराः प्रतिदिशं
तुषारांशोर्बिम्बं मणिघटितधारागृहमिव ।
इहायं कस्तूरीहरिणमदपङ्काङ्किततनुः
कलङ्कव्याजेन प्रतिवसति कन्दर्पनृपतिः ॥ २ ॥

अभिनन्दस्य ।

शेषस्याहिर्व्रजति तुलनां मण्डलीभूतमूर्त्ते-
रिन्दुः कुन्दस्तवकविशदः पार्व्वणोयं यथैव ।
व्योमाम्भोधौ सजलजलदश्यामरोचिस्तथोच्चै-
रङ्कः शङ्खामयमपि हरेस्तत्र सुप्तस्य धत्ते ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

स्फटिकालवाललक्ष्मीं प्रवहति शशिविम्बमम्बरोद्याने ।
किरणजलसिक्तलाञ्छनबालतमालैकविटपस्य ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

यथायं भात्यंशून्दिशि दिशि किरन्कुन्दविशदा-
ञ्छशाङ्कः काश्मीरीकुचकलशलावण्यघटितः ।
तथायं कस्तूरीमसिलिखितमुद्रावलितुलां
नवाम्भोदच्छेदच्छविरपि समारोहति मृगः ॥ ५ ॥

शर्वस्य ।

---

८० सतमश्चन्द्रः ।

प्रथममरुणच्छायस्तावत्ततः कनकप्रभ-
स्तदनुविरहोत्ताम्यत्तन्वीकपोलतलद्युतिः ।
प्रभवति ततो ध्वान्तध्वंसक्षमः क्षणदामुखे
सरसविसिनीकन्दच्छेदच्छविर्मृगलाञ्छनः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

निःससार करघातविदीर्ण-ध्वान्तदन्तिरुधिरारुणमूर्त्तिः
केशरीव कटकादुदयाद्रेरङ्कलीनहरिणो हरिणाङ्कः ॥ २ ॥

भवभूतेः ।

प्रत्यग्रप्रसरे तमिस्रपटले विश्वैकमात्रोदया-
रम्भे शीतरुचावकीर्णकिरणे रम्योयमेकः क्षणः ।
यस्मिन्नीलनिचोलकेन पिहितं कृत्वा तदेकान्ततः
सिन्दूरारुणचक्रमुद्रितमिव त्रैलोक्यमालोक्यते ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

अथ जगदवगाढं वासरान्तापचारा-
त्तिमिरपटलगूढावप्रतीकारसत्त्वम् ।
शशिभिषगनुपूर्वं शीतहस्तो भिषज्य-
न्नधिकविशदवक्त्रस्वैरभावं चकार ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

य एष प्रत्यूषे रविशबरमालोक्य पुरतो
नभः पारावारं न्यविशत भयादिन्दुशफरः ।
स सायं निःशङ्कं चटुलतरताराभकशते-
स्सरन्मन्दं मन्दं तिमिरजलनीलीमुदयते ॥ ५ ॥

वैद्यश्रीजीवदासस्य ।

---

८१ सतारश्चन्द्रः ।

मृगेन्द्रस्येव चन्द्रस्य मयूखैर्नखरैरिव ।
पाटितध्वान्तमातङ्ग-मुक्ताभा भान्ति तारकाः ॥ १ ॥

अभिनन्दस्य ।

ताराः स्तोकतमिस्रधूमपटलीव्यापारसन्ध्यानन-
ज्वालालीढनभःकपालविचलल्लाजश्रियं बिभ्रति ।
किं चायं रजनीपतिः परिणतप्राग्भारतालद्रवो-
न्मिश्रं चिक्कणपिण्डमण्डकलसल्लावण्यमारोहति ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

उदयगिरिसौधशिखरे ताराचयचित्रिताम्बरविताने ।
सिंहासनमिव निहितं चन्द्रः कन्दर्पभूपस्य ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

ताराकोरकराजिभाजि गगनोद्याने तमोमक्षिकाः
सन्ध्यापल्लवपातिनीः कवलयन्नेकान्ततस्तर्कय ।
एतस्मिन्नुदयान्तपर्वततरुद्वन्द्वान्तराले ततै-
रेतैर्भाति गभस्तितन्तुपटलैः श्वेतोर्णनाभः शशी ॥ ४ ॥

हरेः ।

अयमुदयमहीध्रधातुरागैररुणकरारुणिताम्बराभिरामः ।
वितरसि न दृशौ कृशाङ्गि ताराभिव दिवि वन्दितुमिन्दुरभ्युदेति ॥५॥

हरिदत्तस्य ।

---

८२ उद्यदमृतचन्द्रः ।

शशिनमसूत प्राची नृत्यति मदनो हसन्ति ककुभोऽपि ।
कुमुदरजः पटवासं विकिरति गगनाङ्गणे पवनः ॥ १ ॥

धर्मकीर्तेः ।

तथा पौरस्त्यायां दिशि कुमुदकेदारकलिका-
कपाटघ्नीमिन्दुः किरणलहरीमुल्ललयति ।
समन्तादुन्मीलद्बहुलजलबिन्दुव्यतिकरै-
र्यथा पुञ्जायन्ते प्रतिगुणकमेणाङ्कमणयः ॥ २ ॥

मुरारेः ।

स श्रीकण्ठकिरीटकुट्टिमपरिष्कारप्रदीपाङ्कुरो-
देवः कैरवबन्धुरन्धतमसप्राग्भारकुक्षिम्भरिः ।
संस्कर्त्ता निजकान्तमौक्तिकमणिश्रेणीभिरेणीदृशां
गीर्वाणाधिपतेः सुधारसवतीपौरोगवः प्रोदगात् ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

आमोदं कुमुदाकरेषु विपदं पद्मेषु कालानलं
पञ्चेषोर्विशिखेषु सान्द्रशिशिरस्फारं शशिग्रावसु ।
ग्लानिं मानवतीमुखेषु विनयं चेतःसु वामभ्रुवां
वृद्धिं वार्धिषु निक्षिपन्नुदयते देवस्तमोकामुकः ॥ ४ ॥

शङ्करदेवस्य ।

सौरातपविरहज्वर-लङ्घितगात्रीं कुमुद्वतीं निभृतः ।
संरक्तः परिपश्यन्विधुरयमयते प्रसादयितुम् ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

८३ भासः ।

कह्लारस्पर्शगर्भैः शिशिरपरिचयात्कान्तिमद्भिः कराग्रै-
श्चन्द्रेणालिङ्गितायास्तिमिरनिवसने स्रंसमाने रजन्याः ।
अन्योन्यालोकिनीभिः परिचयजनितप्रेमनिस्यन्दिनीभि-
र्दूरारूढे प्रमोदे हसितमिव परिस्पष्टमाशासखीभिः ॥ १ ॥

पाणिनेः ।

उपोढरागेण विलोलतारकं
तथा गृहीतं शशिना निशामुखम् ।
यथा समस्तं तिमिरांशुकं तया
पुरोपि मोहाद्गलितं न लक्षितम् ॥ २ ॥

तस्यैव ।

यातस्यास्तमनन्तरं दिनकृतो वेशेन रागान्वितः
स्वैरं शीतकरः करं कमलिनीमालिङ्गितुं योजयन् ।
शीतस्पर्शमवाप्य संप्रति तया शुभ्रे मुखाम्भोरुहे
हासेनेव कुमुद्वतीवनितया वैलक्ष्यपाण्डूकृतः ॥ ३ ॥

वसुकल्पस्य ।

प्राचीमञ्चति यामिनीमनुनयत्याशाः समालम्बते
श्यामालिङ्गति सेवते कुमुदिनीं स्निग्धैरतिमुग्धैः करैः ।
वल्लीषु प्रतिपन्नमन्मथरसं कुर्वन्मनः कामिना-
मिन्दुर्वल्यकरः स एष भुवनानन्दः परिस्पन्दते ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

कलाधारी वक्रः स्फुरदधररागो नवतनु-
र्गलन्मानावेशास्तरुणरमणीनागर इव ।
घनश्रोणीबिम्बे नयनमुकुले चाधरदले
कपोले ग्रीवायां कुचकलशयोश्चुम्बति शशी ॥ ५ ॥

श्रीकण्ठस्य ।

---

८४ मिश्रकचन्द्रः ।

उत्पल्लव इव किरणैः कुसुमित इव तारकाभिरयमिन्दुः ।
उदयत्युदयतटान्ते सुरतरुरिव शीतलच्छायः ॥ १ ॥

जनकस्य ।

यात्रायामिव दत्तपूर्णकलशः कन्दर्पराज्ञः शशी-
तत्रायं सहकारपल्लवतुलामङ्कः समारोहति ।
ज्योत्स्नालेपनपङ्कपूरितमिव व्योमाङ्गणं सर्वतः
क्षिप्ता मङ्गललाजमुष्टय इव भ्राजिष्णवस्तारकाः ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

गगनतलतडागप्रान्तसीम्नि प्रदोष-
प्रबलतरवराहोत्खन्यमानश्चकास्ति ।
परिकलितकलङ्कस्तोकपङ्कानुलेपो-
निजकिरणमृणालीमूलकन्दोयमिन्दुः ॥ ३ ॥

परमेश्वरस्य ।

चिताचक्रं चन्द्रः कुसुमधनुषो दग्धवपुषः
कलङ्कस्तस्यायं वहति मलिनाङ्गारतुलनाम् ।
अथैतस्य ज्योतिर्दरदलितकर्पूरधवलं
मरुद्भिर्भस्मेव प्रसरति विकीर्णं दिशि दिशि ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य ।

तथोद्दामैरिन्दोः सरसविसदण्डद्युतिधरै-
र्मयूखैर्विक्रान्तं सपदि परितः पीततिमिरैः ।
दिनंमन्या रात्रिश्चकितचकितं कौशिककुलं
प्रफुल्लं निद्राणैः कथमपि यथाम्भोरुहवनैः ॥ ५ ॥

योगेश्वरस्य ।

---

८५ बहुरूपकचन्द्रः ।

फेनः क्षीराम्बुराशेरयमुदयगिरेस्तुङ्गशृङ्गातपत्रं
पूर्वस्या भालदेशे तिलक इव दिशो दर्पणो यामिनीनाम् ।
वापीनां राजहंसः परिलमितसटः केशरी काननाना-
माकाशस्याट्टहासः कुमुदवनचयोद्बोधशङ्खः शशाङ्कः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

हृद्यः क्षोणिभुजां कुलस्य कुलटासङ्केतयात्रापुरो-
वर्त्ती तुच्छघटस्तमीसुततमस्तोमस्य जन्माष्टमः ।
क्षीराम्भोधिरसायनं रचयति प्राचीं प्रसन्नस्मितां
दुर्दैवं कमलस्य पान्थतरुणीप्रौढाच्चिशूलं शशी ॥ २ ॥

सागरस्य ।

एकः सम्प्रति पाकशासनपुरीपीयूषसत्त्री पुरः
पारक्यं तमसामसौ कुमुदिनीचैतन्यचिन्तामणिः ।
मानोच्चाटनकार्मणं मृगदृशां देवो नभोम्भोनिधौ
पश्योदञ्चति पञ्चबाणवणिजो याचावहित्रं शशी ॥ २ ॥

हरेः ।

अमृतमयमनङ्गच्छायारुहस्यालवालं
मृतदिवसकपालं कालकापालिकस्य ।
जयति मकरकेतोः शाणचक्रं शराणा-
ममरपुरपुरन्ध्रीदर्पणः श्वेतभानुः ॥ ४ ॥

त्रिपुरारेः ।

क्रीडाकर्पूरदीपस्त्रिदशमृगदृशां कामसाम्राज्यलक्ष्मी-
प्रोत्क्षिप्तैकातपत्त्रं श्रमशमनचलच्चामरं कामिनीनाम् ।
कस्तूरीपङ्कमुद्राङ्कितमदनवधूमुग्धगण्डोपधानं
द्वीपं व्योमाम्बुराशेः स्फुरति सुरपुरीकेलिहंसः सुधांशुः ॥५॥

जयदेवस्य ।

---

८६ अस्तमयः ।

यथैवैष श्रीमांश्चरमगिरिवप्रान्तजलधौ
सुधामूर्तिश्वेतः कनकमलाशङ्कि कुरुते ।
तथायं लावण्यप्रसरमकरन्दद्रवतृषा-
पतद्भृङ्गश्रेणिश्रियमपि कलङ्कः कलयति ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

कृतपादनिगूहनोऽवसीदन्नधिकश्यामकलङ्कपङ्कलेखः।
गगनोदधिपश्चिमान्तलग्नो विधुरुत्तानइवास्ति कूर्मराजः ॥२

शतानन्दस्य।

मुषितमुषितालोकास्तारास्तुषारकणत्विषः
सवितुरपि च प्राचीमूले मिलन्ति मरीचयः।
श्रयति शिथिलच्छायाभोगस्तटीमपराम्बुधे-
र्जरठलवलीलावण्याच्छच्छविर्मृगलाञ्छनः ॥ ३ ॥

शर्वस्य।

लुठत्यपरवारिधौ कमलनिर्विशेषः शशी
प्ररूढमुदयाचले चुलुकमात्रमुष्णं महः।
क्षणं गगनवेदिकामिदमनङ्कुशं गाहते
कलिन्दगिरिकन्यकातटतमालनीलं तमः ॥ ४ ॥

सिह्लणस्य।

स्वस्थानादवनीभुजेव पतितं दोषाकरेणेन्दुना
ताराभिर्विरलायितं प्रकृतिभिस्तस्येव निर्धामभिः।
निःश्रीकैः कुमुदाकरैर्मुकुलितं तस्यावरोधैरिव
प्रध्वस्तं तिमिरोत्करैः परिजनैस्तस्येव दुश्चारिभिः ॥ ५ ॥

लक्ष्मीधरस्य।

---

८७ उच्चावचचन्द्रः ।

नेपथ्यं भूतभर्तुस्त्रिदशपरिषदां जीवनं यामिनीना-
मुत्तंसः पांसुलानां कुलरिपुरमृतस्रोतसामादिशैलः ।
आतङ्कः पङ्कजानां जयति रतिकलाकेतनं मीनकेतोः
सिन्धूनामेकबन्धुः कुमुमसमुदयानन्दकन्दोयमिन्दुः ॥ १ ॥

शरणस्य ।

ज्योत्स्नामुग्धवधूविलासभवनं पीयूषवीचीसरः
क्षीराब्धेर्नवनीतकूटमवनीतापार्तितोयोपलः ।
यामिन्यास्तिलकः कला मृगदृशां प्रेमव्रतैकाश्रमः
क्रामत्येष चकोरयाचकमहःकर्पूरवर्षः शशी ॥ २ ॥

प्राचीगण्डस्थलमलयजस्थासके कामिनीना-
मभ्यर्णमित्यमृतकिरणे वैरिणि स्वैरिणीनाम् ।
ज्योत्स्नाजालं विकिरति मुहुश्चन्द्रकान्तप्रणाली-
राचामन्ति प्रियसहचरीचाटुकाराश्चकोराः ॥ ३ ॥

हरेः ।

तमोभिर्दिक्कालैर्वियदिव विलङ्घ्य क्व नु गतं
गता दृष्टमुद्रापि क्व नु कुमुदकोषस्य सरसः ।
कथंयं तच्चाब्धेर्विदितमुदयाद्रेः परिसर-
स्थलीमध्यासीने शशिनि जगदप्याकुलमिदम् ॥ ४ ॥

अपराजितरक्षितस्य ।

अस्तैर्वृती हरिपदे निवसन्समीर-
सन्तानदैन्यजनकः कुमुदप्रमोदी।
निघ्नन्निशाचरतमः पृथुनीललक्ष्मा
तारापतिः स्फुरति चित्रमनङ्गदोयम् ॥ ५ ॥
सुरभेः।

---

८८ वातः।

मज्जन्नम्भसि पुष्पधूलिषु लुठन्नाकम्पयन्भूरुह-
श्रेणीरुन्मदकोकिलावलिरवैराबद्धकोलाहलः।
अध्वन्यान् हृदि ताडयन् पुरवधूवासांसि विस्रंसयन्
स्वच्छन्दं भ्रमति स्मरावनिपतेरुन्मत्तको मारुतः ॥ १ ॥
कस्यचित्।

अलीनां मालाभिर्विरचितजटाभारमहिमा
परागैः पुष्पाणामुपरचितभस्मव्यतिकरः।
वनानामाभोगे कुसुमवति पुष्पोच्चयपरो
मरुन्मन्दं मन्दं विचरति परिव्राजक इव ॥ २ ॥
वीर्यमित्रस्य।

सुरतसमरस्वेदच्छेदप्रदो दलदम्बुज-
व्रजपरिमलस्पर्शं वर्षन्नसौ श्वसनः शनैः।
प्रसरति पिकश्रेणिनृत्यद्रसालनवाङ्कुर-
द्रवनवपरिष्वङ्गैः शीतः कुरङ्गवधूदृशाम् ॥ ३ ॥
कस्यचित्।

प्रमदविपिनवापीसम्भृताम्भोजराजि-
प्रकटितमकरन्दग्राहिणोमी समीराः ।
अभिनवमदभाजां कामिनीनां कपोले
सुरतसमरखेदस्वेदमुन्मूलयन्ति ॥ ४ ॥

गदाधरनाथस्य ।

एते पल्लीपरिवृढवधूप्रौढकन्दर्पकेलि-
क्लिश्यत्पीनस्तनपरिसरस्वेदसम्पद्विपक्षाः ।
वान्ति स्वैरं सरसि सरसि क्रोडदंष्ट्राविमर्द-
त्रुट्यद्भुस्त्रापरिमलगुणग्राहिणो गन्धवाहाः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

८९ दक्षिणवातः ।

चुम्बन्नाननमालुठन् स्तनतटीमान्दोलयन् कुन्तलं
व्यस्यन्नंशुकपल्लवं मनसिजक्रीडां समुल्लासयन् ।
अङ्गं विह्वलयन्मनो विकलयन्मानं समुन्मूलय-
न्नारीणां मलयानिलः प्रिय इव प्रत्यङ्गमालिङ्गति ॥ १ ॥

विनयदेवस्य ।

एते ते मलयाद्रिकन्दरजुषस्त्वच्छाखिशाखावली-
लीलाताण्डवसम्प्रदानगुरवश्चेतोभुवो बान्धवाः ।
चूतोन्मत्तमधुव्रतप्रणयिनीहुङ्कारभङ्कारिणो
हा कष्टं प्रसरन्ति पान्ययुवतीजीवद्रुहो वायवः ॥ २ ॥

श्रीपतेः ।

अन्ध्रीनीरन्ध्रपीनस्तनतटलुठनायासमन्दप्रचारा-
श्चारूनुल्लासयन्तो द्रविडवरवधूहारधम्मिल्लभारान् ।
जिघ्रन्तः सिंहलीनांमुखकमलवनं केरलीनां कपोलं
चुम्बन्तो वान्ति मन्दं मलयपरिमला वायवो दाक्षिणात्याः ॥३॥

कस्यचित् ।

ये दोलाकेलिकाराः किमपि मृगदृशां मन्युतन्तुच्छिदो ये
सद्यः शृङ्गारदीक्षाव्यतिकरगुरवो ये च लोकत्रयेपि ।
ते कण्ठे लोठयन्तः परभृतवयसां पञ्चमं रागराजं
वान्ति स्वैरं समीराः स्मरविजयमहासाक्षिणो दाक्षिणात्याः ॥४॥

राजशेखरस्य ।

स्वैरं स्वैरं द्रविडललनागण्डभित्तीः स्पृशन्तः
कर्णाटीनामटनकुटिलाः कुन्तलावर्त्तनेषु ।
व्याधुन्वन्तो वकुललवलीनागपुंनागवल्ली-
र्लोपामुद्रादयितककुभो मारुताः संचरन्ति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

८० नदीवातः ।

प्रतितटिनि तरङ्गान्मन्दमान्दोलयन्तः-
स्तरुणकरुणमल्लीफुल्लमुल्लासयन्तः ।
इह हि नववसन्ते वान्ति सीमन्तिनीनां
सुरतसमरखेदच्छेदधीराः समीराः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

धुनानः कावेरीपरिसरभुवश्चन्दनतरू-
न्मन्दं मन्दं कुन्दप्रकरमकरन्दानवकिरन्।
प्रियप्रेमावर्षच्युतरचनमामूलसरलं
ललाटे लाटीनां लुठितमलकं ताण्डवयति ॥ २ ॥

कस्यचित्।

वहति मलयशैलोपान्तविश्रान्तवल्ली-
नवकिसलयभङ्गश्चौरसौरभ्यबन्धुः।
रहसि परिचितोयं पाण्डुसीमन्तिनीनां
दरतरलितरेवातीरनीरः समीरः ॥ ३ ॥

उमापतिधरस्य।

रेवानिर्भरवारिबिन्दुशिशिरः प्रेयानिवायं सखे
वातः फुल्ललवङ्गसङ्गमवशान्मन्दः कुरङ्गीदृशाम्।
वक्त्रं चुम्बति वेपथुं जनयति प्रोद्घाटयत्यंशुकं
शीत्कारं तनुते तनोति पुलकं केशान्तमाकर्षति ॥ ४ ॥

अचलस्य।

उदञ्चत्कावेरीलहरिषु परिष्वङ्गरङ्गे लुठन्तः
कुहुकण्ठीकण्ठीरवरवलवत्रासितप्रोषितेभाः।
अमी चैत्रे मैत्रावरुणितरुणीकेलिकङ्केल्लिमल्ली-
चलद्वल्लीहल्लीसकसुरभयश्चण्ड चञ्चन्ति वाताः ॥ ५ ॥

राक्षसस्य।

९१ समुद्रवातः ।

वहति जलधिकूले बालताम्बूलवल्ली-

चलनविधिविदग्धः सान्द्रनीहारसार्द्रः ।

गगनचरपुरन्ध्रीदन्तनिर्भिन्नवन्य-

क्रमुकफलकषायामोदसौम्यः समीरः ॥ १ ॥

दक्षस्य ।

लवणजलधिवेलाशीकरासारवर्षी

सुरतरभसखिन्नद्राविडीभुक्तमुक्तः ।

वहति मलयशैलारण्यदोलाविलासी

तरुणकरुणमल्लीगन्धबन्धुः समीरः ॥ २ ॥

धर्मपालस्य ।

ये कल्लोलैश्चिरमनुगता दक्षिणस्याम्बुराशेः

पीतोच्छिष्टास्तदनु मलये भोगिभिश्चन्दनस्थैः ।

अत्यभ्रान्ताः प्रतिकिमलयं पुष्पितानां लतानां

संप्राप्तास्ते विरहशिखिनो गन्धवाहाः सहायाः ॥ ३ ॥

अमरसिंहस्य ।

मन्दान्दोलितदक्षिणार्णवचलत्कल्लोललोलालस-

त्कर्णाटीरतकेलिलोलसुमनोमालामसृक्तासिनः ।

वाताः केरलकामिनीकुचतटे लाटीललाटे मुहुः

खेलन्तो किकिरन्ति मालववधूधम्मिल्लमल्लीस्रजः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

लावण्यैश्चक्रपाणेः क्षणधृतगतयः प्रांशुभिश्चन्द्रकान्त-
प्रासादैर्द्वारकायां तरलितचरमाम्भोधितीराः समीराः ।
सेवन्ते नित्यमाद्यत्करिकठिनकरास्फालकालप्रबुद्ध-
क्रुध्यत्पञ्चाननोग्रध्वनिभरविगलच्चण्डहुङ्कारगर्भाः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

६२ प्राभातिकवातः ।

अयमुषसि विनिद्रद्राविडीतुङ्गपीन-
स्तनपरिसरसान्द्रस्वेदबिन्दूपमर्दी ।
स्नुतमलयजपङ्कच्छीरसौरभ्यरम्यो
वहति सखि भुजङ्गीभुक्तशेषः समीरः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

प्रभाते सन्नद्धस्तनिततनिमानं जलधरं
स्पृशन्तः सर्वत्र स्फुटिततरमल्लीसुरभयः ।
अमी मन्दं मन्दं सुरतसमरश्रान्ततरुणी-
ललाटस्वेदाम्भःकणपरिमुषो वान्ति मरुतः ॥ २ ॥

अचलस्य ।

रजनिकरमयूखोन्निद्रनीलोत्पलाली-
परिमलबहुगन्धोबन्धुरस्तल्परागैः ।
कवलितरतिखेदस्वेदबिन्दुर्निशान्ते
पुलकयति तुषारासारवर्षी समीरः ॥ ३ ॥

सरसीरुहस्य ।

रामाणां रमणीयवक्त्रशशिनः स्वेदोदबिन्दुप्लुत-
व्यालोलालकवल्लरीः प्रचलयन्धुन्वन्नितम्बाम्बरम्।
प्रातर्वाति मधौ प्रकामविकसद्राजीवराजीरजः-
पुञ्जामोदमनोहरो रतिरसग्लानिं हरन्मारुतः॥ ४॥

अमरोः।

स्तनपरिसरभागे दूरमावर्तमानाः
श्रिततनिमनि मध्ये किंचिदेव स्खलन्तः।
ववुरतनुनितम्बाभोगरुद्धा वधूनां
निधुवनरसखेदच्छेदिनः कल्यवाताः॥ ५॥

रत्नाकरस्य।

---

८३ मदनः।

सुधासूतेर्बन्धुर्मधुमहचरः पञ्चमरुचि-
दिशंल्लीला वल्लीः कुवलयदृशां नर्मणि गुरुः।
स देवः शृङ्गारी हृदयवसतिः पञ्चविशिखः
सदा स्वादून्कुर्वन्मधुमदविकारान्विजयते॥ १॥

राजशेखरस्य।

अन्तर्बहिस्त्रिजगतीरसभावविद्या-
न्यो नर्तयत्यखिलदेहभृतां कुलानि।
क्षेमं ददातु भगवान्परमादिदेवः
शृङ्गारनाटकमहाकविरात्मजन्मा॥ २॥

भवानन्दस्य।

जयति स मदलेखोच्छृङ्खलप्रेमरामा-

ललितसुरतलीलादैवतं पुष्पचापः

त्रिभुवनजयसिद्धौ यस्य शृङ्गारमूर्ते-

रुपकरणमपूर्वं माल्यमिन्दुर्मधूनि ॥ ३ ॥

उत्पलराजस्य ।

मनसि कुसुमबाणैरेककालं त्रिलोकीं

कुसुमधनुरनङ्गस्ताडयत्यस्पृशद्भिः ।

इति विततविचित्राश्चर्यसंकल्पशिल्पी

जयति मनसिजन्मा जन्मिभिर्मानिताङ्गः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

याच्यो न कश्चन गुरुः प्रतिमा च कान्ता

पूजा विलोकननिगूहनचुम्बनानि ।

आत्मा निवेद्यमितरव्रतसारजैत्रीं

वन्दामहे मकरकेतनदेवदीक्षाम् ॥ ५ ॥

वल्लनस्य ।

---

८४ मदनशौर्यम् ।

वन्दे देवमनङ्गमेव रमणीनेत्रोत्पलच्छद्मना

पाशेनायतिशालिना सुनिबिडं संयम्य लोकत्रयम् ।

येनासावपि भस्मनाञ्चिततनुर्देवः कपाली बला-

त्प्रेमक्रुद्धनगात्मजाङ्घ्रिविनतिक्रीडाव्रते दीक्षितः ॥ १ ॥

ललितोकस्य ।

चापः क्षमाधरपतिः फणिनां पतिर्ज्या
　　बाणः पुराणपुरुषस्त्रिदशाः सहायाः ।
ईशः पुरामिति पुरां तिसृणां विजेता
　　पुष्पायुधः पुनरयं त्रिजगद्विजेता ॥ २ ॥

भवानन्दस्य ।

अयं सभुवनत्रयप्रथितसंयमी शङ्करो
　　बिभर्ति वपुषाधुना विरहकातरः कामिनीम् ।
अनेन किल निर्जिता वयमिति प्रियायाः करं
　　करेण परिलालयञ्जयति जातहासः स्मरः ॥ ३ ॥

नीलपट्टस्य ।

कुलगुरुरबलानां केलिदीक्षाप्रदाने
　　परमसुहृदनङ्गो रोहिणीवल्लभस्य ।
अपि कुसुमपृषत्कैर्देवदेवस्य जेता
　　जयति सुरतलीलानाटिकासूत्रधारः ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य ।

धनुर्माला मौर्वी क्वणदलिकुलं लक्ष्यमबला-
मनोभेद्यं पद्मप्रभृतय इमे पञ्च विशिखाः ।
इयाञ्जेतुं यस्य त्रिभुवनमदेहस्य विभवः
स वः कामः कामान्दिशतु दयितापाङ्गवसतिः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

९५ उच्चावचम्।

पुनः प्रादुर्भावादनुमितमिदं जन्मनि पुरा
　　पुरारे न प्रायः क्वचिदपि भवन्तं प्रणतवान्।
नमञ्जन्मन्यस्मिन्नहमतनुरग्रेप्यनतिभाङ्-
　　महेश क्षन्तव्यं तदिदमपराधद्वयमपि ॥ १ ॥

मुञ्जस्य।

न ज्योत्स्ना न च मालती न दयिता नो वल्लकीपञ्चम-
स्ताम्बूलं न विलेपनं न च रहः केलिर्न मुक्तालता।
नो वा सत्कविसूक्तयो मम तथा हर्तुं क्षमन्ते मनः
पुण्यैरन्मिषिता चराचरगुरोर्भक्तिर्यथा शूलिनः ॥ २ ॥

तस्यैव।

का दुर्दशा कुपितनिर्दयचित्रगुप्त-
　　वित्रासितस्य जगतो यदि देवि न स्याः।
त्वं कर्मबन्धनविमोचनधर्मराज-
　　लेखाधिकारपरिशोधनजातपत्नी ॥ ३ ॥

विरिञ्चेः।

स्वाङ्गैः कल्पितसान्द्रतल्परचनः श्वासानिलोल्लासिभिः
कह्लारैः कृतचामरः पृथुफणाक्लृप्तातपत्रक्रियः।
चूडारत्नधृतप्रदीपवलयो विश्वेशमाराधय-
न्नाकल्पस्थिरनिश्चयेन मनसा शेषः परं जीवति ॥ ४ ॥

ब्रह्मनागस्य।

सम्राजः स्तुमुपस्तुवन्ति विबुधास्तेनान्वयः पावित-
　　स्तस्मै नाम नमन्ति तेऽपि मुनयो मान्यास्ततो बिभ्यति ।
हस्ते तस्य जगत्त्रयी किमपरं तत्राम्रतं लीयते
　　येन श्रीहरिपादपद्मरजसि न्यस्तं कदाचिन्मनः ॥ ५ ॥

तस्यैव ।

श्रीधरदासविनिर्मितसदुक्तिकर्णामृते पवित्रयतु ।
गङ्गेव गाहमानान्प्रथमो देव प्रवाहो यम् ॥ १ ॥ श्रीः

इति श्रीमहामाण्डलिकश्रीधरदाससंगृहीते सदुक्तिकर्णामृते देवताप्रवाहो नाम प्रथमः प्रवाहः ॥ अत्र वीचयः ८५ श्लोकाः ४७५ ॥

II शृङ्गारप्रवाहवीचयः ।

वयसोः सन्धिरुदञ्चद्युवभावा युवतिरङ्गनाश्चर्यम् ।
मुग्धा मध्या प्रौढा नवपरिणीता च सैव विस्रब्धा ॥ १ ॥
गर्भवती सत्यवती स्वैरिण्युपदेशगुप्तबन्धक्यौ ।
वैदग्ध्यवती कुलटा लक्षितकुलटा च वारवनिता च ॥ २ ॥
अपि दाक्षिणात्यपाश्चात्यौदीच्यप्राच्ययुवतयो ग्राम्याः ।
स्त्रीमात्रं खण्डितया सहान्यसंभोगचिह्नदूना च ॥ ३ ॥
कलितविरहिणी विरहिण्यस्या वागस्तु दूतिकावचनम् ।
दयिते प्रियपरुषोत्तरवचसी चेष्टानुकथनं च ॥ ४ ॥
तापतनुत्वोद्वेगक्षणदावस्थाविभावनं तस्याः ।
वासकसज्जा स्वाधीनभर्तृका विप्रलब्धा च ॥ ५ ॥

कलहान्तरिता तद्वाक् सखीवचो गोत्रतः स्खलनम् ।
मानिन्युदात्तमानिन्यनुरक्तमनस्विनी तदीयोक्तिः ॥ ६ ॥
तस्याः सखी प्रबोधो नुनयो मानच्युतिः प्रवसतः स्त्री ।
यात्राक्षेपः प्रोषितपतिका तद्वाक् सखीषु तद्वचनम् ॥ ७ ॥
तस्याः प्रियसंवादो वस्त्राकथनं प्रतीक्षणं पत्युः ।
काकः प्रियसंभेदी पथ्याभिसारक्रियारम्भः ॥ ८ ॥
अभिसारिका दिनतमोज्योत्स्नादुर्दिनगता च कुलटानाम् ।
प्रलपितमबलारूपं भ्रूदृक्कर्णाधराननं वचनम् ॥ ९ ॥
नाहृस्तनरोमावलिमध्यं च क्रीडितानि युवतीनाम् ।
अनुकूलो दक्षिणशठधृष्टग्राम्याश्च नायका मानी ॥ १० ॥
प्रोषितपथिकौ वर्षापथिकः पथिकस्य नायिकास्मरणम् ।
यात्राभङ्गो विरही विरहिस्त्रीस्मरणमवलोकः ॥ ११ ॥
चित्रं स्वप्नो यूनोरभिलाषस्तानवं गुणाख्यानम् ।
उद्वेगः परिदेवनमिन्दुस्मरजलमुचामुपालम्भः ॥ १२ ॥
उन्मादः स्मरलेखः क्रीडावनवारिणोरलंकारः ।
दूतीसंवदनं स्त्री पुंलोभनदूत्युपालम्भौ ॥ १३ ॥
मिथुनागमनं वाद्यं नृत्यं गीतं दुरोदरं दृष्टिः ।
स्त्रीणां कटाक्षचाटू मधुपानं तल्पसंश्रयणम् ॥ १४ ॥
परिरम्भचुम्बनाधरदंशनखन्यासकण्ठकूजाश्च ।
वस्त्राकर्षनवोढासंभोगौ निधुवनारम्भः ॥ १५ ॥
सुरतं विपरीतरतं विपरीतरतानुकथनसुरतान्तौ ।
उषसि प्रियावलोकनमथ वनितानिष्क्रमो रतश्लाघा ॥ १६ ॥

आलीनामितरेतरकथा शुकाकापलज्जमाना च।
प्रत्यूषादित्योदयमध्याह्नास्तमयसायतिमिराणि॥ १७॥
दीपेन्दूदयरजनय आरम्भः कुसुमसमयस्य।
कुसुमसमयोस्य वासरतरुपिकमधुपा निदाघतद्वेशौ॥ १८॥
ग्रीष्मभवः शृङ्गारो दववह्निः प्रावृडारम्भः।
वर्षा वार्षिकवारिदतटिनीदिनरात्रयः शरत्सन्धिः॥ १९॥
शरदेतदीयक्षदिनौ खञ्जनहेमन्ततत्तमस्विन्यः।
हेमन्तहालिकपथिकौ शिशिरस्तद्ग्रामशस्यशर्माणि॥ २०॥
उच्चावचमिति नवसप्तत्यधिकशतेन सरसवीचीनाम्।
श्रीधरदासेन सतारचि शृङ्गारप्रवाहोयम्॥ २१॥

---

१ वयःसन्धिवीचिः।

अचञ्चलं मुग्धमुदञ्चितं दृशो-
रनुन्नतं श्रीमदुरो मृगीदृशः।
अभङ्गुराकूतवती गतिर्भ्रुवो-
रवल्गलच्यं क्वचिदुत्क्रमान्तरम्॥ १॥

गोसोकस्य।

अप्रकटवर्तितस्तन-मण्डलिकानिभृतचक्रदर्शिन्यः।
आवेशयन्ति हृदयं स्मरचर्यागुप्तयोगिन्यः॥ २॥

तस्यैव।

यूनां पुरः सपदि किंचिदुपेतलज्जा
वक्षो रुणद्धि मनसैव न दोर्लताभ्याम् ।
प्रौढाङ्गनाप्रणयकेलिकथासु बाला
शुश्रूषुरन्तरथ बाह्यमुदास्त एव ॥ ३ ॥

श्रीहनूमतः ।

अहमहमिकाबद्धोत्साहं रतोत्सवशंसिनि
प्रसरति मुहुः प्रौढस्त्रीणां कथामृतदुर्दिने ।
कलितपुलका सद्यः स्तोकोद्गतस्तनकोरके
वलयति शनैर्बाला वक्षःस्थले तरलां दृशम् ॥ ४ ॥

धर्माशोकदत्तस्य ।

लावण्यामृतसान्द्रसिन्धुलहरीसंसिक्तमस्या वपु-
र्जातस्तत्र नवीनयौवनकलालीलालतामण्डपः ।
तत्रायं स्पृहणीयशीतलतरुच्छायाप्रसुप्तोत्थितः
संमुग्धो मधुबान्धवः सभगवानद्यापि निद्रालसः ॥ ५ ॥

भिक्षोः ।

---

२ किंचिदुपारूढयौवना ।

यत्प्रत्यङ्गं स्फुटमनुसरन्त्यूर्मयो विभ्रमाणां
क्षोभं धत्ते यदपि विपुलः स्निग्धलावण्यपङ्कः ।
उन्मग्नं यत्स्फुरति च मनाक्कुम्भयोर्युग्ममेत-
त्तन्मन्येऽस्याः स्मरगजयुवा गाहते क्रीडागम् ॥ १ ॥

विधूकस्य ।

भ्रुवोः काचिल्लीला परिणतिरपूर्वा नयनयोः
स्तनाभोगो व्यक्तस्तरुणिमसमारम्भसमये ।
इदानीमेतस्याः कुवलयदृशः प्रत्यहमयं
नितम्बस्याभोगो नयति मणिकाञ्चीमधिकताम् ॥ २ ॥

राजोकस्य ।

दरोत्तानं चक्षुः कलितविरलापाङ्गचलनं
भविष्यद्विस्तारस्तनमुकुलगर्भालसमुरः ।
नितम्बे संक्रान्ताः कतिपयकला गौरवजुषो
वपुर्मुग्धत्वाल्यं किमपि कमनीयं मृगदृशः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

पक्ष्मां मुक्तास्तरलगतयः संश्रिता लोचनाभ्यां
श्रोणीबिम्बं त्यजति तनुतां सेवते मध्यभागः ।
धत्ते वक्षः कुचसचिवतामद्वितीयं च वक्त्रं
तद्गात्राणां गुणविनिमयः कल्पितो यौवनेन ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य ।

गते बाल्ये चेतः कुसुमधनुषा सायकहतं
भयादीर्ष्येवास्याः स्तनयुगमभून्निर्जिगमिषु ।
सकम्पा भ्रूवल्ली चलति नयनं कर्णकुहरं
कृशं मध्यं भुग्ना वलिरलसितः श्रोणिफलकः ॥ ५ ॥

शतानन्दस्य ।

३ युवतिः ।

तरन्तीवाङ्गानि स्फुरदमललावण्यजलधौ
प्रथिम्नः प्रागल्भ्यं स्तनजघनमुन्मुद्रयति च ।
दृशोर्लीलारम्भाः स्फुटमपवदन्ते सरलता-
महो सारङ्गाक्ष्यास्तरुणिमनि गाढः परिचयः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

अतन्वी वाग्वीणा स्तनयुगलमग्रीवकलसा-
वनङ्गं दृङ्नीलोत्पलदलमपत्रोरुकदली ।
अकाण्डा दोर्वल्ली वदनमकलङ्कः शशधर-
स्तदस्यास्तारुण्यं भुवनविपरीतं घटयति ॥ २ ॥

वाग्वीणस्य ।

न जङ्घे गौराङ्ग्याः सरसकदलीस्तम्भयुगलं
न मध्योयं वेदी न कुचयुगलं काञ्चनघटौ ।
न काञ्ची किन्त्वायं स्फुरति परितस्तोरणगुणः
स्मरस्यैतन्मन्ये सकलमभिषेकोपकरणम् ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

तदेतत्सर्वस्वं भुवनजयिनः पुष्पधनुषो
मनुष्याणामेकं तदिदमसमं जीवितफलम् ।
इदं तत्सौख्यानां कुलभवनमाद्यं त्रिभुवने
यदेतत्तारुण्योपहितमहिमानो मृगदृशः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

मध्यं बद्धवलित्रयं विजयते निस्सन्धिबन्धोन्नम-
द्विस्तारिस्तनभारमन्थरमुरो मुग्धाः कपोलश्रियः ।
किञ्चामुग्धविनिद्रनीरजदृग्स्तारुण्यपुण्यातिथे-
रस्याः कुङ्कुमपङ्कलेपलडहच्छायं वपुर्वर्तते ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४ नायिकाद्भुतम् ।

मध्ये हेमलतं कपित्थयुगलं प्रादुर्बभूव क्रम-
प्राप्तौ तालफलद्वयं तदभवन्निःसन्धिभावस्थितम् ।
पश्चाद्वृद्धसमुन्नतिव्यतिकरं सौवर्णकुम्भद्वया-
कारेण स्फुटमेव तत्परिणतं क्वेदं वदामोऽद्भुतम् ॥ १ ॥

वेतोकस्य ।

दृष्टा काञ्चनयष्टिरद्य नगरोपान्ते भ्रमन्ती मया
तस्यामद्भुतमेकपद्ममनिशं प्रोत्फुल्लमालोकितम् ।
तत्रोभौ मधुपौ तथोपरि तयोरेकोऽष्टमीचन्द्रमा-
स्तस्याग्रे परिपुञ्जितेन तमसा नक्तंदिवं स्थीयते ॥ २ ॥

तस्यैव ।

दृष्टाः शैवलमञ्जरीपरिचिताः सिन्धोर्थिरं वीचयो
रत्नान्यप्यवलोकितानि बहुशो युक्तानि मुक्ताफलैः ।
यत्तु प्रोज्झितलाञ्छने हिमरुचावुन्निद्रमिन्दीवरं
संसक्तं च मिथो रथाङ्गमिथुनं तत्क्वुत्र दृष्टं पुनः ॥ ३ ॥

रथाङ्गस्य ।

लावण्यसिन्धुरपरैव हि केयमत्र
यत्रोत्पलानि शशिना सह संप्लवन्ते ।
उन्मज्जति द्विरदकुम्भतटी च यत्र
यत्रापरे कदलकाण्डमृणालखण्डाः ॥ ४ ॥

विकटनितम्बायाः ।

किं कोप्येष मम भ्रमः किमथवा जातो दृशां मादृशां
दोषस्तैमिरिकः किमेष सुमहानुत्पातनामा विधिः ।
यन्नीलाञ्जनसंनिभोत्पलदलद्वन्द्वोल्लसत्पक्ष्मभ-
व्याहारी दिवसे च वर्द्धितरुचिर्गेहे शशी पार्वणः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

५ मुग्धा

वारंवारमनेकधा सखि मया चूतद्रुमाणां वने
पीतः कर्णदरीप्रणालवलितः पुंस्कोकिलानां ध्वनिः ।
तस्मिन्नद्य पुनः श्रुतिप्रणयिनि प्रत्यङ्गमुत्कम्पितं
तापश्चेतसि नेत्रयोस्तरलता कस्मादकस्मान्मम ॥ १ ॥

ववुरेव मलयमरुतो जगुरेव पिकाः परारि च परुच्च ।
उत्कण्ठाभरतरलं सखि मानसमेषमः किमिदम् ॥ २ ॥

कालिदासस्य ।

सा पत्युः प्रथमापराधसमये सख्योपदेशं विना
नो जानाति सविभ्रमाङ्गवलनावक्रोक्तिसंसूचनम् ।

स्वच्छैरच्छकपोलमूलगलितैः पर्यस्तनेत्रोत्पला
बाला केवलमेव रोदिति लुठल्लोलालकैरश्रुभिः ॥ ३ ॥

अमरोः ।

भुवमुदयतटीषु वल्लयस्ता
यदुदिततन्तुचयैर्भवन्ति काश्चः ।
इह हरिणदृशः फलैर्यदीयै-
र्विदधति मौक्तिकनामभिश्च हारान् ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य ।

यावद्यावत्कुवलयदृशा मृज्यते दन्तराजि-
स्तावत्तावद्विगुणमधरच्छायया शोणशोचिः ।
भूयोभूयः प्रियसहचरीदर्शितादर्शभित्तौ
दृष्ट्वा दृष्ट्वा न विरमयते पाणिमद्यापि मुग्धा ॥ ५ ॥

देवबोधस्य ।

---

६ मध्या ।

विरम नाथ विमुञ्च ममाञ्चलं
शमय दीपमियं ममया सखी ।
इति नवोढवधूवचसा युवा
मुदमगादधिकां सुरतादपि ॥ १ ॥

रुद्रटस्य ।

दृष्टिः स्निह्यति निर्भरं प्रियतमे वैदग्ध्यभाजो गिरः
पाणिः कुन्तलमालिकाविरचने त्यक्तान्यकार्यग्रहः ।
वक्षः संव्रियते पुनः पुनरिदं भारालसं गम्यते
जाता सुभ्रु मनोरमा तव दशा कस्मादकस्मादियम् ॥ २ ॥

तस्यैव ।

यथा रोमाञ्चोयं स्तनभुवि लसत्स्वेदकणिको
यथा दृष्टिस्तिर्यक् पतति सहसा संकुचति च ।
तथा शङ्के मुग्धाः प्रणयिनि दरास्वादितरसं
न मध्यस्थं चेतः प्रगुणरमणीयं न च दृढम् ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

न वक्ति प्रेमार्द्रं न खलु परिरम्भं रचयति
स्थितौ तस्यां तस्यां करकमललीलां न सहते ।
स्मितज्योत्स्नाकान्तं मुखमभिमुखं नैव कुरुते
तथाप्यन्तः प्रीतिं वपुषि पुलकोस्याः कथयति ॥ ४ ॥

कालिदासस्य ।

यदन्योन्यप्रेमप्रवणयुवतीमन्मथकथा-
समारम्भे स्तम्भीभवति पुलकैरञ्चिततनुः ।
तथा मन्ये धन्यं परमसुरतब्रह्मनिरतं
कुरङ्गाक्षी दीक्षागुरुमकृत कश्चित्सुकृतिनम् ॥ ५ ॥

नरसिंहस्य ।

---

७ प्रगल्भा ।

गण्डे मण्डनमात्मनैव कुरुते वैदग्ध्यगर्वादसौ
मुक्ता हेमविभूषणानि कुरुते तालीदलेषु ग्रहम् ।
मन्दा कन्दुकखेलनाय कुरुते शारीषु शिक्षारसं
तन्व्याश्चित्रमकाण्डएव लडहे भावे निबद्धो भरः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

दोलायां जघनस्थलेन चलता लोलेक्षणा लज्जते
धत्ते दिक्षु निरीक्षणं स्मितमुखी पारावतानां रुतैः ।
स्पर्शः कण्टककोटिभिः कुटिलया लीलावनौ नेष्यते
सज्जं मौग्ध्यविसर्जनाय सुतनोः शृङ्गारमित्रं वपुः ॥ २ ॥

विह्लणस्य ।

प्रियस्य रूढप्रणयस्य काचि-
त्किञ्चित्समुत्सार्य नितम्बबिम्बम् ।
भ्रुवस्त्रिभागेन तरङ्गितेन
सलीलमर्धासनमादिदेश ॥ ३ ॥

प्रवरसेनस्य ।

मधुरवचनैः सभ्रूभङ्गैः कृताङ्गुलितर्जनै-
रलसवलितैरङ्गन्यासैर्महोत्सवबन्धुभिः ।
असकृदसकृत्स्फारस्फारैरपाङ्गविलोकितै-
स्त्रिभुवनजये सा पञ्चेषोः करोति सहायताम् ॥ ४ ॥

रुद्रटस्य ।

अभ्यस्य स्मरदंशकौशलमुपाध्यायीरुपास्यावयोः
क्रीडाम्नायरहस्यवस्तुनि मिथोऽप्यासीज्जिगीषा सखि ।
उत्कम्पोत्पुलकाङ्गसंभृतघनस्वेदाविलस्तन्मया
सद्यो निष्प्रतिभः स मन्मथकलावैतण्डिकः खण्डितः ॥ ५ ॥

योगोकस्य ।

---

८ नवोढा ।

प्रथयति मयि व्याजेनाङ्गं ह्रिया च निगूहते
क्षिपति विशदस्निग्धं चक्षुः क्षणाच्च नियच्छति ।
मम न सहते दृष्टा दृष्टिं पुनश्च समीहते
वहति हृदये कामं बाला नचोज्झतिवामताम् ॥ १ ॥

चन्द्रस्वामिनः ।

पटालग्ने पत्यौ नमयति मुखं जातविनया
हठाश्लेषं वाञ्छत्यपहरति गात्राणि निभृतम् ।
न शक्नोत्याख्यातुं स्मितमुखसखीदत्तनयता
ह्रिया ताम्यत्यन्तः प्रथमपरिहासे नववधूः ॥ २ ॥

अमरोः ।

निर्यन्त्रणं विहर मा चिरय प्रमोद
किं वेपसे पवनवेल्लितवल्लरीव ।
क्षीरोदचञ्चलदृगञ्चलपातमात्र-
क्रान्ते जने क इव विभ्रममर्मनिरोधः ॥ ३ ॥

गोवर्द्धनस्य ।

अवचनं वचनं प्रियसंनिधावनवलोकनमेव विलोकनम् ।
अवयवावरणं च यदञ्चलव्यतिकरेण तदङ्गसमर्पणम् ॥ ४ ॥

कालिदासस्य ।

क्षिपति दयिते दृष्टिं वक्रामपाङ्गतरङ्गिणीं
हसितमनभिव्यक्तं मध्ये दधाति कपोलयोः ।
मृदु मदकलं किञ्चिद्वाक्यं कथञ्चन मुञ्चती
हरति हृदयं प्रौढेवेयं नवापि नितम्बिनी ॥ ५ ॥

उमापतिधरस्य ।

---

६ विस्रब्धनवोढा ।

दृष्टा दृष्टिमधो ददाति कुरुते नालापमाभाषिता
शय्यायां परिवृत्य तिष्ठति बलादालिङ्गिता वेपते ।
निर्यान्तीषु सखीषु वासभवनान्निर्गन्तुमेवेहते
जाता वामतयेव मे ऽद्य सुतरां प्रीत्यै नवोढा प्रिया ॥ १ ॥

श्रीहर्षस्य ।

अपि भुजलतोत्क्षेपादस्याः कृतं परिरम्भणं
प्रियसहचरीक्रीडालापे श्रुता अपि सूक्तयः ।
नवपरिणयव्रीडावत्या मुखाञ्चतियन्त्रितो-
ऽप्यलसवलिता तिर्यग्दृष्टिः करोति महोत्सवम् ॥ २ ॥

कालिदासनन्दिनः ।

हरति रुचिरं गाढाश्लेषे यदङ्गकमङ्गना
स्थगयति तथा यत्पाणिभ्यां मुखं परिचुम्बने ।
यदपि बहुशः पृष्टा किंचिद्ब्रवीत्यपरिस्फुटं
रमयतितरां तेनैवासौ मनोभिनवा वधूः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

प्रगल्भस्त्रीशिक्षानियमितभयव्रीडमुदित-
स्मरोत्कम्पस्वेदं वहति घनमालिङ्गति मुहुः ।
मुहुः स्वादु स्वैरं वदति निभृतं पश्यति मुहु
श्चिरादेवं धन्यानचिरपरिणीता रमयति ॥ ४ ॥

प्रियाकस्य ।

दन्ताग्रग्रहणं करोति शनकैर्नैवाधरे खण्डनं
कण्ठे श्लिष्यति निर्भरग्रहविधिं कर्तुं पुनः शङ्कते ।
तिष्ठत्येव रतान्तरेष्वभिमुखं नैवाभियुङ्क्ते स्वयं
निष्प्रागल्भ्यतयैव वल्लभतरो यूनां नवोढाजनः ॥ ५ ॥

भ्रमरदेवस्य ।

१० गर्भिणी ।

आविर्भूतविपाण्डुरच्छवि मुखं क्षामा कपोलस्थली
स्वव्यापारपरिश्लथे च नयने नुत्साहमुग्धं वपुः ।
श्यामीभूतमुखं पयोधरयुगं मध्यः स्वभावोच्छ्रितो
जातान्येव मनोहराकृतिरहो गर्भोदये सुभ्रुवः ॥ १ ॥

कालिदासनन्दिनः ।

हारिद्रमम्बरमुपान्तनिबद्धचक्र-

मेकं कुलस्थितिवशाद्दधती प्रियासौ ।

तत्कालमङ्गलसमाचरणप्रयत्न

व्यासिद्धकेलिरपि मङ्गलमातनोति ॥ २ ॥

तस्यैव ।

मृदासक्ता हृद्यं स्थगयति मुखं चुम्बति मयि

स्तनौ पाण्डुश्यामौ मम करतलादाक्षिपति च ।

कृते गर्भालापे विशदहसितं रुन्धति रुषा

प्रिया सर्वाकारं विशति हृदयं वल्लभतया ॥ ३ ॥

कर्णाटदेवस्य ।

अलसमधुरा स्निग्धा दृष्टिर्घनत्वमुपागता

किमलयरुचिर्निस्ताम्बूलस्वभावधरोधरः ।

त्रिवलिवलया लेखोन्नेया घटन्त इवैकतः

प्रकृतिसुभगा गर्भेणासौ किमप्युपपादिता ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

परिणतशरकाण्डापाण्डुरा गण्डभित्तिः

कुचकलसमुखश्रीः कालिमानं दधाति ।

व्यपनतकृशभावं पीनतामेति मध्यं

वपुरतिशयगौरं गर्भमाविष्करोति ॥ ५ ॥

पशुपतिधरस्य ।

११ कुलस्त्री ।

कुर्वीथाः श्वशुरस्य भक्तिमधिकां श्वश्र्वाश्च पादानतिं
स्नेहं भृत्यजने प्रतीच्छ रभसाद्द्वारागतान्बान्धवान् ।
भर्तारं सुखदुःखयोरविकृतप्रेमानुबन्धोदया
गेहे वा विपिनेपि वा सहचरीवृत्तेन नित्यं भज ॥ १ ॥

कालिदासस्य ।

न नयति बहुमानस्यास्पदं स्निग्धबन्धू-
न्न च गुणिनि समृद्धेप्यादरं याति ताते ।
न भजति धृतिमन्तर्नन्दनेप्यन्तरात्मा
भवति हि पतिनिष्ठं प्रेम साध्वीजनस्य ॥ २ ॥

उमापतिधरस्य ।

अभ्युत्थानमुपागते गृहपतौ तद्भाषणे नम्रता
तत्पादार्पितदृष्टिरासनविधिस्तस्योपचर्या स्वयम् ।
सुप्ते तत्र शयीत तत्प्रथमतो जह्याच्च शय्यामिति
प्राच्यैः पुत्रि निवेदिताः कुलवधूसिद्धान्तधर्मा अमी ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

गिरौ यदवगुण्ठितं सहजरूढलज्जाननं
गतं च परिमन्थरं चरणकोटिलग्ने दृशौ ।
वचः परिमितं च यन्मधुरमन्दमन्दाक्षरं
निजं तदियमङ्गना वदति नूनमुच्चैः कुलम् ॥ ४ ॥

लक्ष्मीधरस्य ।

शुश्रूषस्व गुरून्कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने
भर्तुर्विप्रकृतापि रोषणतया मा स्म प्रतीपं गमः।
भूयिष्ठं भव दक्षिणा परिजने भोगेष्वनुत्सेकिनी
यान्त्येवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः॥ ५॥

कालिदासस्य।

---

१२ असती।

सिक्तितिलतलाः सान्द्रच्छायातटान्तविलम्बिनः
शिशिरमरुतां नीतावामाः कणज्जलरङ्कवः।
अविनयवतीनिर्विच्छेदस्मरव्ययदायिनः
कथय मुरले केनामी ते कृता निचुलद्रुमाः॥ १॥

विद्यायाः।

पत्युः केलिभिरस्थिषु च्छिदुरता मर्मक्षतिर्नर्मणा
शृङ्गारेण गुरुव्यथा समुदयत्युच्चाटनं चाटुभिः।
ध्यायन्त्याः सततोत्सुकेन मनसा नीरन्ध्रवानीरिणी-
राकौमारमुपास्यमानमुरलासीमाभुवः सुभ्रुवः॥ २॥

उमापतिधरस्य।

यः कौमारहरः स एव हि वरस्ताश्चन्द्रगर्भा निशाः
प्रोन्मीलन्नवमालतीसुरभयस्ते ते च विन्ध्यानिलाः।
सा चैवास्मि तथापि चौर्यसुरतव्यापारलीलाभृतां
रेवारोधसि वेतसीवनभुवां चेतः समुत्कण्ठते॥ ३॥

कस्यचित्।

दावालीढकलेवरे विटपिनि प्रामोद्गमानङ्कुरा-
नग्रे पल्लवितैर्मनोभिरचिराच्चेतोभुवा नर्तिताः।
सानन्दाश्रु विलोकयन्ति कलितस्वेदं सुगन्ध्यादरा-
दुत्कम्पाङ्गुलि दर्शयन्ति मदनक्रीडामहस्मारिणः॥ ४॥

तस्याः संप्रति वासरक्रमनमत्तोये तमालातटे
साकूतं निपतन्ति वेतसलताकुञ्जोदरे दृष्टयः।
सोत्कम्पस्खलितांशुकस्तनतटं सोल्लासकाञ्चीगुण-
ग्रन्थिन्यस्तचलाङ्गुलीकिसलयं स्वेदार्द्रहस्ताम्बुजम्॥ ५॥

चण्डालचन्द्रस्य।

१३ कुलटोपदेशः।

वयं बाल्ये बालांस्तरुणिमनि यूनः परिणता-
नपीच्छामो वृद्धांस्तदिह कुलरक्षा समुचिता।
त्वयारब्धं जन्म क्षपयितुमनेनैकपतिना
न नो गोत्रे पुत्रि क्वचिदपि सतीलाञ्छनमभूत्॥ १॥

विद्यायाः।

उन्मीलद्यौवनासि प्रियसखि विषमाः श्रेणयो नागराणां
तस्मात्कोपि त्वयाद्य प्रभृति न सहसा संमुखं वीक्षणीयः।
यावच्चन्द्रार्कमेकः पतिरतिशयितश्रद्धया सेवितव्यः
कर्तव्या रूपरक्षा वचसि च हृदयं देयमस्मद्विधानाम्॥ २॥

शरणस्य।

आराध्यः पतिरेव तस्य च पदद्वन्द्वानुवृत्तिर्व्रतं
केनैताः सखि शिक्षितासि विपथप्रस्थानदुर्वासनाः।
किं रूपेण न यत्र मज्जति मनो यूनां किमाचार्यकै-
गूढानङ्गरहस्ययुक्तिषु फलं येषां न दीर्घं यशः॥ ३॥

तस्यैव।

अस्माकं व्रतमेतदेव यदयं कुञ्जोदरे जागरः
शुश्रूषा मदनस्य वल्लमधुभिः संतर्पणीयोऽतिथिः।
निस्त्रिंशाः शतशः पतन्तु शिरसश्छेदोऽथवा जायता-
मात्मीयं कुलवर्त्म पुत्रि न मनागुल्लङ्घनीयं त्वया॥ ४॥

वैद्यगदाधरस्य।

कुलोत्कर्षात्स्नेहात्कमितुरथवा पातकभया-
त्सखि श्रद्धा ते स्याद्यदि विनयमालम्बितुमपि।
किमेभिर्दातव्यं परिकलय शिप्रातटरुहां
करञ्जानां कुञ्जैरविनयवतीनर्मनिपुणैः॥ ५॥

डिम्बोकस्य।

१४ गुप्तामती।

दृष्टिं हे प्रतिवेशिनि क्षणमिहाप्यस्मद्गृहे दास्यसि
प्रायेणास्य शिशोः पिता न विरसाः कौपीरपः पास्यति।
एकाकिन्यपि यामि सत्वरमितः स्रोतस्तमालाकुलं
नीरन्ध्रास्तनमालिखन्तु जरठच्छेदा नलग्रन्थयः॥ १॥

विद्यायाः।

उपान्तप्रोन्मीलद्विटपिजटिलां कौतुकवती
कदाचिद्गन्तासि प्रियसखि न शिप्रातटभुवम् ।
यदस्यां मुक्तास्रग्विहितमितभोगिभ्रमतया
वयोरूढः केकी लिखति नखरेण स्तनतटम् ॥ २ ॥

मधोः ।

षष्ठ्यां गन्तुमरण्यमस्मि चकिता यत्रार्चयन्ती द्रुमा-
न्दृष्ट्वैवापतिता भुजङ्गमभितो व्यस्तापयान्ती ततः ।
विश्लिष्यद्वसना विकीर्णकबरी जातक्षता कण्टकैः
काप्नोति स्वमहं न वेद सखि तद्वन्द्यं व्रतं तादृशम् ॥ ३ ॥

गोविन्दस्वामिनः ।

अन्यासां न किमस्ति वेश्मनि वधूः कैवं निशि प्रावृषि
प्रैति प्रान्ततडागमम्ब गृहिणि स्वस्थासि मेवस्थया
भग्नोयं वलयो घटो विघाटितः क्षुण्णा तनुः कण्टकै-
राक्रान्तः स तथा भुजङ्गहतकः कष्टं न यद्दृष्टवान् ॥ ४ ॥

पादूकस्य ।

अम्ब श्वश्रु यदि त्वया हतशुकः संवर्द्धनीयस्तदा
लौहं पञ्जरमस्य दुर्णयवतो गाढान्तरं कारय ।
अद्यैनं वदरीनिकुञ्जकुहरे संलीनमन्विष्यती
दष्टा यत्र भुजङ्गमेन तदतिश्रेयः किमेभिः क्षतैः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

१५ विदग्धासती ।

ग्रामान्ते वसतिर्ममातिविजने दूरप्रवासी पति-

र्गेहे देहवती जरेव जरती श्वश्रूर्द्वितीया परम् ।

एतत्पान्थ वृथा विडम्बयति मां बाल्यातिरिक्तं वयः

सूक्ष्मं वीक्षितुमक्षमेह जनता वासोऽन्यतश्चिन्त्यताम् ॥१॥

बलभद्रस्य ।

एकाकिनी परवशा तरुणी तथाह-

मस्मिन्गृहे गृहपतिश्च गतो विदूरम् ।

किं याचसे तदिह वासमियं वराकी

श्वश्रूर्ममान्धबधिरा ननु मूढ पान्थ ॥ २ ॥

रुद्रटस्य ।

अम्बा शेतेऽत्र वृद्धा परिणतवयसामग्रणीरत्र तातो

निःशेषागारकर्मश्रमशिथिलतनुर्गर्भदासी तथात्र ।

अस्मिन्पापाहमेका कतिपयदिवसप्रोषितप्राणनाथा

पान्थायेत्थं युवत्या कथितमभिमतं व्याहृतिव्याजपूर्वम् ॥ ३ ॥

भट्टस्य ।

पुरः पल्ली शून्या तदनु च विदूरेऽस्ति नगरं

परं पारेगङ्गं चरमगिरिगामी च मिहिरः ।

इतो यान्तं प्रान्ते मम रमणमालोकयसि चे-

त्ततस्ते कल्याणं पथिक स हि तत्र प्रहरिकः ॥ ४ ॥

नीलोकस्य ।

पान्थ स्वैरगतिं विहाय झटिति प्रस्थानमारभ्यता-
मत्यन्तं करिशूकराह्निगवयैर्भीमं पुरः काननम् ।
चण्डांशोरपि रश्मयः प्रतिदिशं म्लानास्त्वमेको युवा
स्थानं नास्ति गृहे ममापि भवतो बालाहमेकाकिनी ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

१६ लक्षितासती ।

दशनपदमतिस्फुटं विभाति
स्फुरति तनुः श्रमवारिभिन्नमास्यम् ।
अवितथमभिधत्स्व कामिनि त्वां
कुटिलगतिर्न न दष्टवान् भुजङ्गः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

न्यस्तं न स्तनमण्डले नखपदं कण्ठान्न विश्लेषिता
मुक्ताहारलता कपोलफलके लुप्ता न पत्रावली ।
मुग्धे यद्यपि तेन ते न दशनैर्भिन्नोद्य विम्बाधर-
स्तद्वैलक्ष्यविजृम्भितैरिह तथाप्युन्नीयते दुर्णयः ॥ २ ॥

श्रीमल्लक्ष्मणसेनस्य ।

निर्धौताञ्जनलक्ष्म नेत्रमरुणोच्छूना कपोलस्थली
क्रान्तेवाधरपालिरस्फुटमिलल्लेखा तटी पार्श्वयोः ।
निद्राघूर्णितनिष्प्रयत्नशिथिलान्यङ्गानि ते तद्वयं
नो विद्मः सखि संमुखः स भगवान् कस्याद्य पुष्पायुधः ॥ ३ ॥

उमापतिधरस्य ।

मीलच्चक्षुरनुत्तरं पुलकिनो धत्से यदन्तर्मुदं
सावज्ञं यदुपान्तसंकुचितया दृष्ट्या पतिं पश्यसि ।
यद्वक्रास्वपि वेषभाषितकलास्वभ्यासमालम्बसे
तन्मन्ये सखि नागरस्य विषयं कस्यापि यातासि किम् ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

परिणतमखीवाङ्निर्वेदान्निवृत्तगृहग्रहे
सुदति मदनाद्वैताभ्यामान्निकुञ्जनिवासिनि ।
कनखलशिलोत्खेलद्गङ्गास्खलद्दृढकौकसः
कथय कतमो वानप्रस्थाश्रमेद्य तवातिथिः ॥ ५ ॥

पादूकस्य ।

१७ वेश्या ।

ईर्ष्या कुलस्त्रीषु न नायकस्य
निःशङ्ककेलिर्न पराङ्गनासु ।
वेश्यासु चैतद्द्वितयं विरूढं
सर्वस्वमेतास्तदहो स्मरस्य ॥ १ ॥

रुद्रटस्य ।

क्वथत्पिनाकिनेत्राग्निज्वालभस्मीकृतः पुरा ।
उज्जीवति पुनः कामो मन्ये वेश्यावलोकितैः ॥ २ ॥

तस्यैव ।

सश्रीकोलकपल्लवेन तिमिरस्ताम्बूलरागच्छविः

स्वच्छायादग्रनवव्रणैर्नखपदैश्चित्रा च पत्रावली ।

लीलापाङ्गविलोकितस्तवकिता कर्णोत्पलश्रीरिति

व्यक्तोद्दीपितभूषणाः स्मरमपि क्षुभ्नन्ति वारस्त्रियः ॥ ३ ॥

जलचन्द्रस्य ।

श्रोणीभारभरालसा दरगलन्माल्यापवृत्तिच्छला-

ल्लीलोत्क्षिप्तभुजोपदर्शितकुचोन्मीलन्नखाङ्कावलिः ।

लोलेन्दीवरदामदीर्घतरया दृष्ट्या धयन्ती मनो

दोरान्दोलनलोलकङ्कणझणत्कारोत्तरं सर्पति ॥ ४ ॥

कृष्णमिश्रस्य ।

समुद्रवीचीव चलस्वभावाः

सन्ध्याभ्रलेखेव मुहूर्त्तरागाः ।

वेश्याः कृतार्थाः पुरुषं हृतस्वं

निष्पीडितालक्तकवत्त्यजन्ति ॥ ५ ॥

शूद्रकस्य ।

---

१८ दाक्षिणात्यस्त्री ।

आमूलतो वलितकुन्तलचारुचूड-

चूर्णालकप्रकरलाञ्छितभालभागः ।

कक्षाविवेशनिविडीकृतनीविरेष

वेषश्चिरं जयति कुन्तलकामिनीनाम् ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

नेत्रयाश्चाश्चरत्नैपैस्त्रास्त्रकस्यापि ताडनी ।
भ्रूलता द्राविडस्त्रीणां द्वितीयं कामकार्मुकम् ॥ २ ॥

तस्यैव ।

मुखानि चारूणि घनाः पयोधरा
नितम्बपृथ्व्यो जघनोत्तमश्रियः ।
तनूनि मध्यानि च यस्य सोऽभ्यगा-
त्कथं नृपाणां द्रविडीजनोत्सवः ॥ ३ ॥

पाणिनेः ।

वाचो माधुर्यवर्षिण्यो नाभयः शिथिलांशुकाः ।
दृष्टयश्च चलद्भ्रूका मण्डनान्यन्ध्रयोषिताम् ॥ ४ ॥

भर्तृमेण्ठस्य ।

द्रविडीनां ध्रुवं लीलारेचितभ्रूलते मुखे ।
आसज्य राज्यभावं स्वं सुखं स्वपिति मन्मथः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

१९ पाश्चात्यस्त्री ।

प्रपञ्चितकलातन्त्रे पश्चात्त्रीकेलिनर्मणि ।
सर्वास्त्रमोक्षं कुरुते स्वयं कुसुमकार्मुकः ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

खेलं संचरितुं तरङ्गतरलभ्रूलेखमालोकितुं
रम्यं स्थातुमनादरार्पितमनोमुद्रं च संभाषितुम् ।

संत्यज्योज्जयिनीजनीर्विवदितुं हृद्यं च लङ्कापते
प्रत्यङ्गार्पणसुन्दरं च न जनो जानाति रन्तुं पुरः ॥ २ ॥

तस्यैव ।

चकोर्य एव चतुराश्चन्द्रिकापानकर्मणि ।
आवन्त्य एव निपुणाः स्त्रियः सुरतनर्मणि ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

ताडङ्कवल्गनतरङ्गितगण्डलेख-
मानाभिलम्बिदरदोलिततारहारम् ।
आश्रोणिगुल्फपरिमण्डलितोत्तरीयं
वेशं नमस्यत महोदयसुन्दरीणाम् ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

बाहुद्वन्द्वे वलयचरना रत्नकौशेयसूत्रैः
सिन्दूराम्भस्तवकशबला सामि सीमन्तलक्ष्मीः ।
दूर्वाश्यामं तिलकमलिके ग्रन्थिलः केशपाशः
प्रीतिं काशीनगरसुदृशामेष वेषस्तनोति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

२० उदीच्यप्राच्ये ।

कान्तिं कुङ्कुमकेशरान्मधुरतां द्राक्षारसस्यासवा-
द्वैदर्भीपरिपाकपूरवचसः काव्यात्कवेर्मार्दवम् ।

पार्श्वादेव जरातुरेण विधिना तं तं गृहीत्वा गुणं
सृष्टा हन्त हरन्ति कस्य न मनः कश्मीरवामभ्रुवः ॥ १ ॥

उमापतिधरस्य।

तूणीनां हरिणाङ्कपाण्डुमधुरश्रीभाजि गण्डस्थले
शोभां कामपि बिभ्रति प्रणिहिताः कश्मीरविच्छित्तयः।
अप्यासां स्तनमण्डले परिणमन्मालूरगौरे श्रियं
संधत्ते नवसांध्यरश्मिरुचिरं माञ्जिष्ठपट्टांशुकम् ॥ २ ॥

तस्यैव।

उत्तरापथकान्तानां किं ब्रूमो रामणीयकम्
यासां तुषारसंभेदे नम्लायति मुखाम्बुजम् ॥ ३ ॥

अमृतदत्तस्य।

अत्रार्द्रचन्दनकुचार्पितसूत्रहार-
सीमन्तचुम्बिसिचयस्फुटबाहुमूलः।
दूर्वाप्रकाण्डरुचिरासु गुरूपभोगा
गौडाङ्गनासु चिरमेष चकास्ति वेषः ॥ ४ ॥

राजशेखरस्य।

वासः सूक्ष्मं वपुषि भुजयोः काञ्चनी चाङ्गदश्री-
र्मालागर्भः सुरभिमसृणैर्गन्धतैलैः शिखण्डः।
कर्णोत्तंसे नवशशिकलानिर्मलं तालपत्रं
वेशः केषां न हरति मनो वङ्गवाराङ्गनानाम् ॥ ५ ॥

कस्यचित्।

२१ ग्राम्या ।

तथाप्यकृतकोत्ताल-हासपल्लविताधरम् ।
मुखं ग्रामविलासिन्याः सकलं राज्यमर्हति ॥ १ ॥

भर्तृमेण्ठस्य ।

भाले कज्जलविन्दुरिन्दुकिरणस्पर्धी मृणालाङ्कुरो
दोर्वल्लीषु शलाटुफेनिलफलोत्तंसश्च कर्णातिथिः ।
धम्मिल्लस्तिलपल्लवाभिषवणस्निग्धः स्वभावादयं
ग्राम्यान्मन्थरयत्यनागरवधूवर्गस्य वेशग्रहः ॥ २ ॥

चन्द्रचन्द्रस्य ।

न तथा नागरस्त्रीणां विलासा रमयन्ति नः ।
यथा स्वभावमुग्धानि वृत्तानि ग्राम्ययोषिताम् ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

मञ्चे रोमाञ्चिताङ्गी रतिमृदिततनोः कर्कटीवाटिकायां
कान्तस्याङ्के प्रमोदादुभयभुजपरिष्वक्तकण्ठे निलीना ।
पादेन प्रेङ्खयन्ती मुखरयति मुहुः पामरी फेरवाणां
रात्रावुत्त्रासहेतोर्वृतिशिखरलतालम्बिनीं कम्बुमालाम् ॥ ४ ॥

विद्यायाः ।

हलव्रतकरस्पर्शत्रपयेवासितानन्म् ।
बिभर्ति सुभगाभोगं ग्राम्यस्त्री स्तनमण्डलम् ॥ ५ ॥

आचार्यगोपीकस्य ।

———

२२ स्त्रीभावम् ।

यासां सत्यपि सद्गुणानुसरणे दोषानुबन्धः सदा
याः प्राणान्वरमर्पयन्ति न पुनः संपूर्णदृष्टिं प्रिये ।
अत्यन्ताभिमतेऽपि वस्तुनि विधिर्यासां निषेधात्मक-
स्तास्त्रैलोक्यविलक्षणप्रकृतयो वामाः प्रसीदन्तु वः ॥ १ ॥

विभोकस्य ।

दृशा दग्धं मनसिजं जीवयन्ति दृशैव याः ।
विरूपाक्षस्य जयिनीस्तास्तुवे वामलोचनाः ॥ २ ॥

राजशेखरस्य ।

सोऽनङ्गः कुसुमानि पञ्च विशिखाः पुष्पाणि बाणासनं
स्वच्छन्दच्छिदुरा मधुव्रतमयी पङ्क्तिर्गुणः कार्मुके ।
एतत्साधन उत्सहेत स जगज्जेतुं कथं मन्मथ-
स्तस्यामोघममूर्भवन्ति न हि चेदस्त्रं कुरङ्गीदृशः ॥ ३ ॥

अमरसिंहस्य ।

यन्नामापि सुखाकरोति कलयत्युर्वीमपि द्यामिव
प्राप्तिर्यस्य यदङ्गसङ्गविधिना किं यन्न निह्नूयते ।
अन्तः किञ्च सुधासपत्नमनिशं जागर्ति यद्रागिणां
विस्रम्भास्पदमद्भुतं किमपि तत्कान्तेति तत्त्वान्तरम् ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

अर्थं विलोक्य कुसुमेषुमसुव्ययेऽपि
गौरीपतीक्षणशिखिज्वलितो मनोभूः ।

रोषाद्दशीकरणमस्त्रमुपाददे य-

त्सा सुभ्रुवां विजयते जगति प्रतिष्ठा ॥ ५ ॥

मनोविनोदस्य ।

---

२३ खण्डिता ।

तव कितव किमाभिर्वाग्भिरभ्यर्णचूत-

च्युतिरुहि कलकण्ठालापमाकर्णयन्ती ।

रजनिमहमलज्जा जागरं पांशुलाना-

मुषसि विघस न त्वां पाणिनापि स्पृशामि ॥ १ ॥

धर्मयोगीश्वरस्य ।

सार्धं मनोरथशतैस्तव धूर्त कान्ता

सैव स्थिता मनसि कृत्रिमभावरम्या ।

अस्माकमस्ति न च कश्चिदिहावकाश-

स्तस्मात्कृतं चरणपातविडम्बनाभिः ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

पादान्ते पतितः प्रियः पततु न प्रव्यक्तवाष्पोद्गमः

संजातः स न जायतां त्वमधुना तद्दत्त्रमत्रागता ।

एकाहं तटिनीतटान्तविटपागारे यदाजागरं

नासीत्क्वापि सखी तदाघनतमःस्तोमावृतायां निशि ॥ ३ ॥

आचार्यगोपीकस्य ।

किं ते वाष्पस्तिरयति दृशौ किं सकम्पोधरस्ते

गण्डाभोगः कथय किमु ते कोपकेलीकषायः ।

निर्मर्यादे मम हि रजनीजागरक्लेशराशे-
रेक: साक्षी स खलु मुरलातीरवानीरकुञ्ज: ॥ ४ ॥

वासुदेवस्य ।

ततश्चाभिज्ञाय स्फुरदरुणगण्डस्थलरुचा
मनस्विन्या रूढप्रणयकलहाविष्टमनसा ।
अहो चित्रं चित्रं स्फुटमिति लपन्त्यास्रुकलुषं
रुषा ब्रह्मास्त्रं मे शिरसि निहितो वामचरण: ॥ ५ ॥

अमरुकस्य ।

---

२४ अन्यरतिचिह्नदु:खिता ।

हंहो कान्त रहोगतेन भवता यत्पूर्वमावेदितं
निर्भिन्ना तनुरावयोरिति मया तज्ज्ञातमद्य स्फुटम् ।
कामिन्या स्मरवेदनाकुलहृदा य: केलिकाले क्षत:
सोऽत्यर्थं कथमन्यथा तुदति मामेष त्वदोष्ठव्रण: ॥ १ ॥

अयं धूर्तो मायाविनयमधुरादस्य वचस:
सखि प्रत्येषि त्वं प्रकृतिसरले पश्यसि न किम् ।
कपोले यल्लाक्षावहलरसरागप्रणयिनी-
मिमां धत्ते मुद्रामनतिचिरवृत्तान्तपिशुनाम् ॥ २ ॥

सोल्होकस्य ।

किमेता: स्वच्छन्दं वितथशपथोक्तीर्वितनुषे
भजेथास्तामेव प्रियसहचरीं चित्तमधुराम् ।

यया याञ्चानम्रे तव शिरसि सौभाग्यगरिम-
प्रशस्तिर्न्यस्तेयं चरणनखलाक्षारसमयी ॥ ३ ॥
वामदेवस्य ।

लाक्षालक्ष्म ललाटपट्टमभितः केयूरमुद्रा गले
वक्त्रे कज्जलकालिमा नयनयोस्ताम्बूलरागोदयः ।
प्रातः कोपविधायि मण्डनमिदं दृष्ट्वा चिरं प्रेयसः
क्रीडातामरसोदरेम्बुजदृशः श्वासाः समाप्तिं गताः ॥४॥
अमरोः ।

निद्राच्छेदकषायिते तव दृशौ दृष्टिर्ममालोहिनी
वक्षो मुष्टिभिराहतं तव हृदि स्फूर्जन्ति मे वेदनाः ।
आश्चर्यं नवकुन्दकुड्मलशिखातीक्ष्णैरमीभिर्नखैः
प्रत्यङ्गं तव जर्जरा तनुरहं जाता पुनः खण्डिता ॥ ५ ॥
उमापतिधरस्य ।

---

२५ लक्षितविरहिणी ।

कुचौ धत्तः कम्पं निपतति कपोलः करतले
निकामं निःश्वासः सरलमलकं ताण्डवयति ।
दृशः सामर्थ्यानि स्थगयति मुहुर्वाष्पसलिलं
प्रपञ्चोयं किञ्चित्तव सखि हृदिस्थं कथयति ॥ १ ॥
अमरसिंहस्य ।

आहारे विरतिः समस्तविषयग्रामे निवृत्तिः परा
नासाग्रे नयनं यदेतदपरं यच्चैकतानं मनः ।

मौनं चेदमिदं च शून्यमखिलं यद्विश्वमाभाति ते
तद्ब्रूयाः सखि योगिनी किमसि भोः किं वा वियोगिन्यसि ॥२॥

राजशेखरस्य ।

यत्तालीदलपाकपाण्डु वदनं यन्नेत्रयोर्दुर्दिनं
गण्डः पाणिनिषेवनाच्च यदयं संक्रान्तपञ्चाङ्गुलिः ।
गौरी क्रुध्यतु वर्तते यदि न ते तत्कोपि चित्ते युवा
धिग्धिक् त्वां सह पांशुखेलनसखीवर्गेपि यन्निह्नवः ॥३॥

तस्यैव ।

यत्सम्भाषणलालसेव तनुषे वक्त्रेन्दुमर्द्धानतं
धत्से बाहुलतार्गलां कुचतटे निष्क्रान्तिभीत्येव यत् ।
किंवा मन्त्रयते जनोयमिति यत्सर्वत्र शङ्काकुला
तज्जाने हृदि कोपि तिष्ठति युवा प्रौढस्य गूढस्य ते ॥ ४ ॥

शिलहणस्य ।

यद्दौर्बल्यं वपुषि महती सर्वतश्चास्पृहा य-
न्नासालक्ष्यं यदपि नयनं मौनमेकान्ततो यत् ।
एकाधीनं कथयति मनस्तावदेषा दशा ते
कोसावेकः कथय सुमुखि ब्रह्म वा वल्लभो वा ॥ ५ ॥

लक्ष्मीधरस्य ।

---

२६ विरहिणी ।

श्वासास्ताण्डविताल्काः करतले सुप्ता कपोलस्थली
नेत्रे वाष्पतरङ्गिते परिणतः कण्ठे कलः पञ्चमः ।

अङ्गेषु प्रथमप्रबुद्धफलिनीलावण्यसंवादिनी
पाण्डिम्ना विरहोचितेन गमिता कान्तिः कथाशेषताम् ॥१॥

कस्मान्म्लायसि मालतीव मृदितेत्यालीजने पृच्छति
व्यक्तं नोदितमार्तयापि विरहे शालीनया बालया ।
अक्ष्णोर्बाष्पभरं निगृह्य कथमप्यालोकितः केवलं
किञ्चित्कुड्मलकोटिभिन्नशिखरश्चूतद्रुमः प्राङ्गणे ॥ २ ॥

वाहटस्य ।

सा चन्द्रादपि मन्मथादपि जलद्रोणीसमीरादपि
त्रस्ता मन्मथमत्तसिन्धुरवरक्रीडाविहारस्थली ।
क्रीडाकल्पितकालकण्ठकपटस्वर्भानुचञ्चुःश्रवः-
श्रेणीसंभृतदुष्प्रवेशशिविरक्रोडान्न निष्क्रामति ॥ ३ ॥

महादेवस्य ।

निःशेषा मणिपञ्जरावलिरसौ दात्यूहशून्या कृता
श्येनाः केलिवनेषु कोकिलकुलोच्छेदाय संचारिताः ।
किं कुर्मः पुनरत्र रात्रिमखिलां कल्यक्वणत्कोकिला-
केलीपञ्चमहुंकृतेः स्वयमियं यन्मृत्युमाकाङ्क्षति ॥ ४ ॥

शिल्हणस्य ।

प्रयातेऽस्तं भानौ श्रितशकुनिनीडेषु तरुषु
स्फुरत्सन्ध्यारागे शशिनि शनकैरुल्लसति च ।
प्रियप्रत्याख्यानद्विगुणविरहोत्कण्ठितदृशा
तदारब्धं तन्व्या मरणमपि यत्रोत्सवपदम् ॥ ५ ॥

लड्डूकस्य ।

२७ विरहिणी-वचनम्।

जलार्द्रां चार्द्रां वा मलयजरसैर्मा मम कथा
तथा सद्यः पद्मच्छदनशयनं मापि च विधाः।
अतीवार्द्रेणायं प्रियसखि शिखी वाडवनिभः
परीतापं प्रेयश्चिरविरहजन्मा जनयति॥ १॥

नरसिंहस्य।

तथा गाथाश्लोकैरलमलमलीकां मम रुजं
कदाचिद्धूर्त्तोऽसौ कविवचनमित्याकलयति।
इदं पार्श्वे तस्य प्रहिणु सखि लग्नाञ्जनलव-
स्रवद्बाष्पोत्पीडग्रथितलिपि गाडङ्कयुगलम्॥ २॥

शिलहणस्य।

गच्छामि कुत्र विदधामि किमत्र कस्मिं-
स्तिष्ठामि कः खलु ममात्र भवेदुपायः।
कर्त्तव्यवस्तुनि न मे सखि निश्चयोऽस्ति
त्वां चेतसा परमनन्यगतिः स्मरामि॥ ३॥

कालिदासनन्दिनः।

सखि मलयजं मुञ्च चारं चते किमिवार्प्यते
कुसुममशिवं कामस्यैतत्किलायुधमुच्यते।
व्यजनपवनो मा भूच्छ्वासान्करोति ममाधिका-
नुपचितबले व्याधावस्मिन्मुधा भवति श्रमः॥ ४॥

तस्यैव।

विरमत विरमत सख्यो नलिनीदलतालवृन्तपवनेन ।
हृदयगतोयं वह्निर्झगिति कदाचिज्ज्वलत्येव ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

२८ विरहिणीरुदितम् ।

वल्ली पादपमोचितेव सुतनुः प्रम्लायति प्रत्यहं
निःश्वासाकुटिलालकं करतलोत्सङ्गे मुखं सीदति ।
नासाग्रातिथयो मुहूर्त्तमरुणोच्छूनान्तयोर्नेत्रयो-
र्विश्राम्यन्ति न सिन्दुवारमुकुलस्थूलाः पयोविन्दवः ॥ १ ॥

कोसौ धन्यः कथय सुभगे कस्य गङ्गासरयू-
स्तोयास्फालव्यतिकरखणत्कारि कङ्कालमास्ते ।
यं ध्यायन्त्याः सुमुखि नियतं कज्जलच्छेदभाञ्जि
व्यालुम्पन्ति स्तनकलसयोः पत्रमश्रूण्यजस्रम् ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

मुक्तानङ्गः कुसुमविशिखान्पञ्च चूर्णीकृताग्रा-
नन्ये मुग्धां प्रहरति हठात्पत्रिणा वारुणेन ।
वारां पूरः कथमितरथा स्फारनेत्रप्रणाली-
वक्रोद्गाहस्त्रिवलिविपिने सारणीसाम्यमेति ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

पक्ष्मान्ते स्खलिताः कपोलफलके लोलं लुठन्तः क्षणं
धारालास्तरलोच्छलत्तनुकणाः पीनस्तनास्फालनात् ।

कस्माद्ब्रूहि तवाद्य कण्ठविगलन्मुक्तावलीविभ्रमं
बिभ्राणा निपतन्ति बाष्पपयसां प्रस्यन्दिनो बिन्दवः ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

कपोलं पक्ष्मभ्यः कलयति कपोलात्स्तनतटं
स्तनान्नाभिं नाभेर्घनजघनमेत्य प्रतिमुहुः ।
न जानीमः किं नु क्व नु कृतमनेन व्यवसितं
यदस्याः प्रत्यङ्गं नयनजलबिन्दुर्विहरति ॥ ५ ॥

नरसिंहस्य ।

---

२९ दूतीवचनम् ।

वक्त्रेन्दोर्नहरन्ति बाष्पपयसां धारा मनोज्ञां श्रियं
निःश्वासा न कदर्थयन्ति मधुरां बिम्बाधरस्य द्युतिम् ।
तन्व्यास्त्वद्विरहे विपक्वलवलीलावण्यसंवादिनी
छाया कापि कपोलयोरनुदिनं तस्याः परं शुष्यति ॥ १ ॥

धर्मकीर्तेः ।

लावण्येन पिधीयतेऽङ्गतनिमा संधार्यते जीवितं
त्वद्ध्यानैः सततं कुरङ्गकदृशः किं त्वेतदास्ते नवम् ।
निःश्वासैः कुचकुम्भपीठलुठनप्रत्युद्गमांसलैः
श्यामीभूतकपोलमिन्दुरधुना यत्तन्मुखं स्पर्धते ॥ २ ॥

शृङ्गारस्य ।

त्वदर्थिनी चन्दनभस्मदिग्ध-
ललाटलेखाश्रुजलाभिषिक्ता ।
मृणालचीरं दधती स्तनाभ्यां
स्मरोपदिष्टं चरति व्रतं सा ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

श्रोत्रं त्वद्गुणजालपूरितमभूद्बाष्पाम्बुपूरे दृशौ
किंचास्या मुखमन्धकारितमभून्निःश्वासवातोर्मिभिः ।
चण्डालस्तव शोकवह्निरभितो धन्वी जिघांसुः स्मर-
स्तस्याः कण्ठगतागतानि दधति प्राणाः कुरङ्गोपमाः ॥ ४ ॥

दन्तोकस्य ।

कण्ठे जीवितमानने तव गुणाः पाणौ कपोलस्तनौ
संतापस्त्वयि मानसं नयनयोरच्छिन्नधारं पयः ।
सर्वं निष्करुण त्वदीयविरहे सालम्बनं किं पुन-
स्तस्याः सम्प्रति जीविते वत सखीवर्गो निरालम्बनः ॥ ५ ॥

जलचन्द्रस्य ।

---

३० प्रियसंबोधनम् ।

विलिम्पत्येतस्मिन्मलयजरसार्द्रेण महसा
दिशां चक्रं चन्द्रे सुकृतमय तस्या मृगदृशः ।
दृशोर्बाष्पः पाणौ वदनममवः कण्ठकुहरे
हृदि त्वं ह्रीः पृष्ठे वचसि च गुणा एव भवतः ॥ १ ॥

मुखेन्दुः प्रभ्रश्यन्नयनजलविन्दुः करतले
मृणालीहारोऽपि ज्वर इव परीतापजनकः ।
प्रियङ्गुश्यामाङ्ग्याः सुकृतमय वक्रे त्वयि मना-
गनाख्येयावस्थो रतिरमणवाणव्यतिकरः ॥ २ ॥

तस्यैव ।

चन्द्रं चन्दनकर्दमेन लिखितं सा मार्ष्टि दष्टाधरा
वन्द्य तिन्दयि यच्च मन्मथमसौ भङ्क्ताग्रहस्ताङ्गुली: ।
कामः पुष्पशरः किलेति सुमनोवर्गं लुनीते च य-
त्तत्कां सा सुभग त्वया वरतनुर्वातूलतां लम्भिता ॥ ३ ॥

राजशेखरस्य ।

उन्मीलन्ति नखैर्लुनीहि वहति चौमाञ्चलेनावृणु
क्रीडाकाननमाविशन्ति वलयक्वाणैः समुत्त्रासय ।
इत्थं वञ्जुलदक्षिणानिलकुहूकण्ठीषु सांकेतिक-
व्याहाराः सुभग त्वदीयविरहे तस्याः सखीनां मिथः ॥ ४ ॥

अमरोः ।

दरपरिणतदूर्वादुर्बलामङ्गलेखां
ग्लपयति न यदस्याः श्वासजन्मा हुताशः ।
स खलु सुभग मन्ये लोचनद्वन्द्ववारा-
मविरतपटुधारावाहिनीनां प्रभावः ॥ ५ ॥

धोयीकस्य ।

३१ परुषाभिधानम् ।

तस्यास्तापमहं नृशंस कथयाम्येणीदृशस्ते कथं
पद्मिन्याः सरसं दलं विनिहितं यस्याः शमायोरसि ।
आदौ शुष्यति संकुचत्यनु ततश्चूर्णत्वमापद्यते
पश्चान्मुर्मुरतां दधाति दहति श्वासावधूतं सखीः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

नीरसं काष्ठमेवेदं सत्यं ते हृदयं यदि ।
तथापि दीयतां तस्यै गता सा दशमीं दशाम् ॥ २ ॥

कुञ्जराजस्य ।

कुशलं तस्या जीवति कुशलं पृष्टासि जीवतीत्युक्तम् ।
पुनरपि तदेव कथयसि मृतां नु कथयामि या श्वसिति ॥ ३ ॥

छित्तपस्य ।

तनुर्लीना तल्पे प्रियसहचरीहस्तकलना-
विजस्यानेङ्गानि श्वसितमपि तस्याः श्रमपदे ।
क्व सा कान्तिर्याता वत न शपथैस्तास्त्वयमपि
प्रतीमः स्त्रीहत्या तदपि तव चेनो नटयति ॥ ४ ॥

युवराजदिवाकरस्य ।

धिक् चण्डाल किमालपामि मधुपीझंकारझञ्झामरु-
न्माकन्दाङ्कुरसंनिपातजनितस्तस्याः स कोपि ज्वरः ।
ताः संतापरुजः स चाङ्गजडिमा साहर्निशं जागरा
त्वय्याश्लेषरसेन जीवति पुनस्त्यक्तोन्यथा हस्तकः ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

३२ विरहिणीचेष्टा।

त्वां चिन्तापरिकल्पितं सुभग सा संभाव्य रोमाञ्चिता
शून्यालिङ्गनसंचलद्भुजयुगेनात्मानमालिङ्गति।
किं चान्यद्विरहव्यथाप्रणयिनीं संप्राप्य मूर्छां चिरा-
त्प्रत्युज्जीवति कर्णमूलपठितैस्त्वन्नाममन्त्राक्षरैः॥ १॥

अच्छिन्नं नयनाम्बु बन्धुषु कृतं चिन्ता गुरुभ्योऽर्पिता
दत्तं दैन्यमशेषतः परिजने तापः सखीष्वाहितः।
अद्य श्वः परिनिर्वृतिं व्रजति सा श्वासैः परं खिद्यते
विस्रब्धो भव विप्रयोगजनितं दुःखं विभक्तं तया॥ २॥

कस्यचित्।

पुनरुक्तावधिवासरमेतस्याः कितव पश्य गणयन्त्याः
द्वयमिव करजः क्षीणस्त्वमिव कठोराणि पर्वाणि॥ ३॥

धरणीधरस्य।

अत्रैव स्वयमेव चित्रफलके कम्पस्खलल्लेखया
संतापार्तिविनोदनाय कथमप्यालिख्य सख्या भवान्।
बाष्पव्याकुल मोक्षितः सपुलकं चूताङ्कुरैरर्चितो
मूर्ध्ना च प्रणतः सखीषु मदनव्याजेन चापह्नुतः॥ ४॥

वाक्कूटस्य।

दूर्वाश्यामरुचोऽपि चन्दनरसैर्यत्ते लिखत्याकृतिं
सोढुं तापमनीश्वरा यदपि च ग्रीष्मागमं वाञ्छति।
यत्पुष्णाति निरस्य विभ्रमशुकान्बाला चकोरीकुलं
मूढस्तत्र सखीजनः स्फुरति किं मुग्धस्य ते चेतसि॥ ५॥

३३ संतापकथनम् ।

सा धैर्याम्बुमरुस्थली विसृमरज्वालः स तापानल-
स्ते मुक्तामणयः कठोरतरणज्वालामुचः शर्कराः ।
कर्पूरस्य रजांसि वालुकमसावस्यास्तु जीवाध्वगः
क्वापि क्वाप्युपयाति मुह्यति मुहुः क्वापि क्वचिन्मूर्छति ॥ १ ॥

महादेवस्य ।

मृगशिशुदृशस्तस्यास्तापं कथं कथयामि ते
दहनपतिता दृष्टा मूर्तिर्मया न हि वैधवी ।
इति तु नियतं नारीरूपः स लोकदृशां प्रिय-
स्तव शठतया शिल्पोत्कर्षो विधेर्विघटिष्यते ॥ २ ॥

वाचस्पतेः ।

एतस्याः स्मरसंज्वरः करतलस्पर्शैः परीक्ष्योद्य न
स्निग्धेनापि जनेन दाहभयतः प्रस्थं पचः पाथसाम् ।
निर्वीजीकृतचन्दनौषधविधौ तस्मिंस्तटत्कारिणो
लाजस्फोटममी स्फुटन्ति मणयो विश्वेऽपि हारस्रजाम् ॥ ३ ॥

योगेश्वरस्य ।

स्नाता निष्पतयालुलोचनपयःपुण्यस्रवन्तीजलै-
रध्यास्ते नवचन्दनार्द्रनलिनीसंवर्तिकावेदिकाम् ।
प्रत्येकं स्मरजातवेदसि निजान्यङ्गानि हुत्वा क्षणा-
दिन्दोरभ्युदयेन दास्यति पुनः सा प्राणपूर्णाहुतिम् ॥ ४ ॥

धर्मयोगेश्वरस्य ।

माल्यं मृणालवलयानि जलं जलार्द्रा
कर्पूरहारहरिचन्दनचर्चितानि।
तस्या नवेन्दुकिरणाश्च न तापशान्त्यै
त्वत्सङ्गसाध्यविरहज्वरजर्जरायाः॥ ५॥

पुरुषोत्तमदेवस्य।

---

३४ तनुताख्यानम्।

दोलालोलाः श्वसनमरुतश्चक्षुषी निर्झराभे
तस्याः शुष्यत्तगरसुमनःपाण्डुरा गण्डभित्तिः।
तद्गात्राणां किमिव हि वहु ब्रूमहे दुर्बलत्वं
येषामग्रे प्रतिपदुदिता चन्द्रलेखाप्यतन्वी॥ १॥

राजशेखरस्य।

आरब्धा मकरध्वजस्य धनुषस्तस्यास्तनुर्वेधसा
त्वद्विश्लेषविशेषदुर्बलतया जाता न तावत्तनुः।
तत्संप्रत्यपि रे प्रमोद किमपि प्रेमामृतस्यन्दिनीं
दृष्टिं नात्र विधेहि मा रतिपतेः शिञ्जापि संजायताम्॥ २॥

धोयीकस्य।

तस्यास्त्वदेकमनसः स्मरबाणवर्षैः
कार्श्यं वपुः शठ बिभर्ति यथा यथैव।
स्तोकायिताश्रयतयैव तथा तथैव
कान्तिर्घनीभवति लोलविलोचनायाः॥ ३॥

तस्यैव।

स्मृगन्त्याः चामत्वं मदनशरटङ्कव्यतिकरा-
त्कुरङ्गाच्यास्तस्याः शृणु सुभग कौतूहलमिदम् ।
अपूर्वेति त्रस्ता परिहरति तां केलिहरिणी
न विश्वेप्याश्वासं दधति गृहलीलाशकुनयः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

अभवदभिनवप्ररोहभाजां छविपरिपाटिषु यः पुराङ्कनानाम् ।
अहह विरहवैकृते स तस्याः क्रमिमनि संप्रति दूर्वया विवादः ॥५॥

तैलपाटीयगाङ्गाकस्य ।

---

३५ उद्वेगकथनम् ।

सौधादुद्विजते त्यजत्युपवनं द्वेष्टि प्रभामैन्दवीं
द्वारान्त्रस्यति चित्रकेलिसदसो वेषं विषंमन्यते ।
आस्ते केवलमब्जिनीकिसलयप्रस्तारिशय्यातले
संकल्पोपनतत्वदाकृतिवशायत्तेन चित्तेन सा ॥ १ ॥

राजशेखरस्य ।

सोद्वेगा मृगलाञ्छने मुखमपि स्वं नेक्षते दर्पणे
त्रस्ता कोकिलकूजितादपि गिरं नोन्मुद्रयत्यात्मनः ।
इत्थं दुःसहदाहदायिनि धृतद्वेषापि पुष्पायुधे
मुग्धा सा सुभगे त्वयि प्रतिमुहुः प्रेमाधिकं पुष्यति ॥ २ ॥

शृङ्गारस्य ।

विषं चन्द्रालोकः कुमुदवनवातो हुतवहः
क्षतक्षारो हारः स खलु पुटपाकी मलयजः ।

अये किञ्चिद्दक्षे त्वयि सुभग सर्वे कथममी
सम्नं जातास्तस्यामहह विपरीतप्रकृतय:॥ ३ ॥

अचलनृसिंहस्य।

न क्रीडागिरिकन्दरीषु रमते नोपैति वातायनं
दूराद्द्वेष्टि गुरूंन्निरस्यति लतागारे विहारस्पृहाम्।
आस्ते सुन्दर सा सखीप्रियगिरामाख्यामनै: केवलं
प्रत्याशां दधती तया च हृदयं तेनापि च त्वां पुन:॥ ४ ॥

धोयीकस्य।

हारं पाशवदाच्छिनत्ति दहनप्रायां न रत्नावलीं
धत्ते कण्टकशङ्किनीव कलिकातल्पे न विश्राम्यति।
स्वामिन्संप्रति सान्द्रचन्दनरसात्पङ्कादिवोद्वेगिनी
सा बाला विसवल्लरीवलयतो व्यालादिव त्रस्यति॥ ५ ॥

उमापतिधरस्य।

---

३६ निशावस्थाकथनम्।

अस्मिंश्चन्द्रमसि प्रसन्नमहसि व्याकोषकुन्दत्विषि
प्राचीनं खमुपेयुषि त्वयि मनाग्दूरं गते प्रेयसि।
श्वास: कैरवकोरकीयति मुखं तस्या: सरोजीयति
चौरोदीयति मन्मथा दृगपि च द्राक् चन्द्रकान्तीयति॥१॥

कस्यचित्।

अम्भोरुहं वदनमम्बकमिन्दुकान्त:
पाथोनिधि: कुसुमचापभृतो विकार:।

प्रादुर्बभूव सुभग त्वयि दूरसंस्थे
चण्डालचन्द्रधवलासु निशासु तस्याः ॥ २ ॥
चण्डालचन्द्रस्य ।

तापोत्थः प्रकृतिंपचः प्रचयवान्बाष्पः प्रणालोचितः
श्वासा नर्तितदीपवर्तिलतिकाः पाण्डिम्नि मग्नं वपुः ।
किं चान्यत्कथयामि रात्रिमखिलां त्वद्वर्त्मवातायने
हस्तच्छत्रनिरुद्धचन्द्रमहसस्तस्याः स्थितिर्वर्तते ॥ ३ ॥
राजशेखरस्य ।

बाष्पैर्निष्पतयालुभिः कलुषिता गण्डस्थली चिन्तया
चेतः कातरितं तरङ्गितमुरः श्वासोर्मिभिः पीवरैः ।
इत्थं त्वद्विरहे तदीयविपदं देवो त्रियामैव वा
तल्पं वा परितापखिन्नमथवा जानाति पुष्पायुधः ॥ ४ ॥
शरणस्य ।

निष्पत्रं सरसीरुहां वनमिदं निश्चन्दना मेदिनी
निष्पङ्कानि पयांस्यपल्लवपुटा वृक्षाः सखीभिः कृताः ।
नीयन्ते सुभग त्वया रहितया सोत्कण्ठकोकीकुला-
क्रन्दाकर्णनजागरूककुमुदामोदास्तया रात्रयः ॥ ५ ॥
कस्यचित् ।

---

३७ वासकसज्जा ।

तल्पं कल्पितमेव कल्पयति सा भूयस्तनुं मण्डितां
भूयो मण्डयति स्वयं रतिपतेरङ्गीकरोत्यर्चनाम् ।

गच्छन्त्यां निशि मन्यते च्युतिमिव द्वारं चिरं सेवते
लीलावेश्मनि सा करोति मदनक्लान्ता वराकी न किम् ॥१॥

आचार्यगोपीकस्य ।

दृष्ट्वा दर्पणमण्डले निजमुखं भूषां मनोहारिणीं
दीपार्चिःकपिशं च मोहनगृहं चस्खलुरङ्गीदृशा ।
एवं नौ सुरतं भविष्यति चिराद्येति सानन्दया
मन्दं कान्तदिदृक्षयातिललितं द्वारे दृगारोपिता ॥ २ ॥

रुद्रटस्य ।

अलसवलितैः प्रेमार्द्रार्द्रैर्मुहुर्मुकुलीकृतैः
क्षणमभिमुखैर्लज्जालोलैर्निमेषपराङ्मुखैः ।
हृदयनिहितं भावाकूतं वमद्भिरिवेक्षणैः
कथय सुकृती कोयं मुग्धे त्वयाद्य विलोक्यते ॥ ३ ॥

अमरोः ।

अङ्गेष्वाभरणं तनोति बहुशः पत्रेपि संचारिणि
प्राप्तं त्वां परिशङ्कते वितनुते शय्यां चिरं ध्यायति ।
इत्याकल्पविकल्पतल्परचनासंकल्पलीलाशत-
व्यासक्तापि विना त्वया वरतनुर्नैषा निशां नेष्यति ॥ ४ ॥

जयदेवस्य ।

अरतिरियमुपैति मां न निद्रा गणयति तस्य गुणान्मनो न दोषान् ।
विरमति रजनी न संगमाशा व्रजति तनुस्तनुतां न चानुरागः ॥ ५ ॥

प्रवरसेनस्य ।

---

३८ स्वाधीनभर्तृका ।

लिखति कुचयोः पत्रं कण्ठे नियोजयति स्रजं
तिलकमलिके कुर्वन्नारादुदस्यति कुन्तलान् ।
इति चटुशतैर्वारं वारं प्रियां परितः स्पृश-
न्विरहविधुरो नास्याः पार्श्वं विमुञ्चति वल्लभः ॥ १ ॥

रुद्रटस्य ।

स्वामिन्भङ्गुरयालकं सतिलकं भालं विलासिन्कुरु
प्राणेश त्रुटितं पयोधरतटे हारं पुनर्योजय ।
इत्युक्त्वा सुरतावसानसमये व्याघूर्णमानेक्षणा
स्पृष्टा तेन तथैव जातपुलका प्राप्ता पुनर्मोहनम् ॥ २ ॥

तस्यैव ।

यावकं तरुणपङ्कजप्रभे योषितश्चरणपङ्कजद्वये ।
तुल्यरागमपि सन्न्यपातयच्चाटुमात्रकरणप्रयोजनः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

एतांस्ते भ्रमरौघनील कुटिलान्बध्नामि किं कुन्तला-
न्किं न्यस्यामि मधूकपाण्डुमधुरे गण्डेऽत्र पत्रावलीम् ।
किं चास्मिन्व्यपनीय बन्धनमिदं पङ्केरुहाणां दल-
त्कोषश्रीमुषि चर्म चित्रहरिणस्यारोपयामि स्तने ॥ ४ ॥

सूर्यधरस्य ।

अगणितगुरुर्याञ्चालोलः पदान्तसदातिथिः
समयमविदन्मुग्धः कालासहो रतिलम्पटः ।

कृतककुपितं हस्ताघातं अपारुदितं हठा-

दपरिगणयन्लज्जायां मां निमज्जयति प्रियः ॥ ५ ॥

आचार्यगोपीकस्य ।

---

३९ विप्रलब्धा ।

दृष्टोयं विषवत्पुरा परिजनो दृष्टायतिर्वारय-

न्पौर्वापर्यविदां त्वया न हि कृताः कर्णे सखीनां गिरः ।

हस्ते चन्द्रमिवावतार्य सरले धूर्तेन धिग्वञ्चिता

तत्किं रोदिषि किं विषीदसि किमुन्निद्रासि किं दूयसे ॥ १ ॥

कस्यचित् ।

ज्ञातं ज्ञातिजनैः प्रघुष्टमयशो दूरं गता धीरता

त्यक्ता ह्रीः प्रतिपादितोप्यविनयः साध्वीपदं प्रोज्झितम् ।

लुप्ता चोभयलोकसाधुपदवी दत्तः कलङ्कः कुले

भूयो दूति किमन्यदस्ति यदसावद्यापि नायच्छति ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

सखि स विजितो लीलाद्यूते कयापि परस्त्रिया

पणितमभवत्ताभ्यां तस्मिन्निशालल्लितं ध्रुवम् ।

कथमितरथा शेफालीषु स्खलत्कुसुमास्वपि

स्थितवति नभोमध्येपीन्दौ प्रियेण विलम्ब्यते ॥ ३ ॥

रुद्रटस्य ।

सोत्कण्ठं रुदितं सकम्पमसकृद्यातं सबाष्पं चिरं

चक्षुर्दिक्षु निवेशितं सकरुणं सख्या समं जल्पितम् ।

नागच्छत्युचितेपि वासकविधौ कान्ते समुद्विग्नया
तत्तत्किंचिदनुष्ठितं मृगदृशा नो यत्र वाचां गतिः ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

यत्संकेतगृहं प्रियेण गदितं संप्रेष्य दूतीं स्वयं
तच्छून्यं सुचिरं निषेव्य सुदृशा पश्चाच्च भग्नाशया ।
स्थानोपासनसूचनाय विगलत्सान्द्राञ्जनैरश्रुभि-
र्भूमावक्षरमालिकेव लिखिता दीर्घं रुदत्या शनैः ॥ ५ ॥

तस्यैव ।

---

४० कलहान्तरिता ।

कर्णे यन्न कृतं सखीजनवचो यन्नादृता बान्धवा
यत्पादे निपतन्नपि प्रियतमः कर्णोत्पलेनाहतः ।
तेनेन्दुर्दहनायते मलयजालेपः स्फुलिङ्गायते
रात्रिः कल्पशतायते बिसलताहारोपि भारायते ॥ १ ॥

अमरोः ।

मया तावद्गोत्रस्खलितहतकोपान्तरितया
न दृष्टो निर्गच्छन्नयमतिविलक्षः प्रियतमः ।
अयं त्वाकूतज्ञः परिणतिपरामर्शकुशलः
सखीलोकोप्यासील्लिखित इव चित्रेण किमिदम् ॥ २ ॥

बिब्बोकस्य ।

प्रदीपान्ते कान्ते लुठति तमनादृत्य भवनाद्
द्रुतं निष्क्रामन्त्या किमपि न मयालोचितमभूत्।
अये श्रोणीभार स्तनभर युवां निर्भरगुरू
भवद्भ्यामप्यत्र क्षणमपि विलम्बो न विहितः॥ ३॥

गङ्गाधरस्य।

यत्पादप्रणतः प्रियः परुषया वाचा स निर्वाहितो
यत्सख्या न कृतं वचो जडतया यन्मन्युरेको धृतः।
पापस्यास्य फलं तदेतदधुना यच्चन्दनेन्दुद्युति-
प्रालेयाम्बुसमीरपङ्कजविसैर्गात्रं मुहुर्दह्यते॥ ४॥

रुद्रटस्य।

दहति विरहेष्वङ्गानीर्ष्यां करोति समागमे
हरति हृदयं दृष्टः स्पृष्टः करोत्यवशां तनुम्।
क्षणमपि सुखं यस्मिन्प्राप्ते गते च न लभ्यते
किमपरमतश्चित्रं यन्मे तथापि स वल्लभः॥ ५॥

अमरोः।

---

४१ कलहान्तरितावाक्यम्।

सखि स सुभगो मन्दस्नेहो मयीति न मे व्यथा
विधिविरचितं यस्मात्सर्वो जनः सुखमश्नुते।
मम तु मनसः संतापोयं जने विमुखेपि य-
त्कथमपि हतव्रीडं चेतो न याति विरागिताम्॥ १॥

अमरोः।

निश्वासा वदनं दहन्ति हृदयं निर्मूलमुन्मूल्यते
निद्रा नैति न दृश्यते प्रियमुखं नक्तंदिवं रुद्यते ।
अङ्गं शोषमुपैति पादपतितः प्रेयान्न संभाव्यते
सख्यः कं गुणमाकलय्य दयिते मानं वयं कारिताः ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

ज्योतिर्ध्वंस्तदिदं तमः समुदितं जातोयमङ्गारः शिखी
पीयूषादिदमुत्थितं विषमयं छायासजन्मातपः ।
कोनामास्य विधिः प्रशान्तिषु भवेद्गाढं दृढीयानयं
ग्रन्थिर्यत्प्रियतोपि विप्रियमिदं सख्यः कृतं सान्त्वनैः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

तल्लाक्षालिपिलाञ्छितादपि मुखादिन्दुः सखि दुःसहः
संतापाय पिकध्वनिः किमु मृषावाचां प्रपञ्चादपि ।
किं तस्य प्रणयावधीरणपराधीनादपि प्रेक्षणा—
दुन्मीलन्ति सखि प्रसूनधनुषो मर्मच्छिदः सायकाः ॥ ४ ॥

जलचन्द्रस्य ।

कथाभिर्देशानां कथमपि च कालेन बहुना
समायाते कान्ते सखि रजनिरर्धं गतवती ।
ततो यावल्लीलाकलहकुपितास्मि प्रियतमे
सपत्नीव प्राची दिगियमभवत्तावदरुणा ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४२ कलहान्तरितासखीवचनम् ।

अनालोच्य प्रेम्णः परिणतिमनादृत्य सुहृद-
स्त्वया कान्ते मानः किमिति सरले प्रेयसि कृतः ।
समाकृष्टा ह्येते विरहदहनोड्डामरशिखाः
स्वहस्तेनाङ्गारास्तदलमधुनारण्यरुदितैः ॥ १ ॥

मया प्रागेवोक्तं कलहवति मा त्याजय गुणं
भयेस्तु प्रेयांस्ते स्वकरवशगं मुञ्चसि मुधा ।
अवाप्तो वैलक्ष्यं शर इव पुनर्नैति तदयं
स्वयं गत्वानेयः प्रियसखि कराकर्षविधिना ॥ २ ॥

आचार्यगोपिकस्य ।

अवसि न कृतास्ते तावन्तः सखीवचनक्रमा-
श्चरणपतितोऽङ्गुष्ठाग्रेणाप्ययं न हतो जनः ।
कठिनहृदये मिथ्या मौनव्रतव्यसनादयं
परिजनपरित्यागोपायो न मानपरिग्रहः ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

जघनमुन्नतमाकुलमेखलं मुखमपाङ्गविसर्पिततारकम् ।
इदमपास्य गतो यदि निर्घृणो ननु वरोरु स एव हि वञ्चितः ॥४॥

कस्यचित् ।

सखि न गणिता मानोन्मेषात्प्रियप्रणयच्युतिः
परमिह सखीवर्गस्येदं वचो न पुरस्कृतम् ।

उदयशिखराकूढेनायं कलानिधिना बलात्
किमिति शिथिलो मानग्रन्थिः करैर्न करिष्यति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४३ गोत्रस्खलितम् ।

पुरस्तस्या गोत्रस्खलनचकितोऽहं नतमुखः
प्रवृत्तो वैलक्ष्यात्किमपि लिखितुं दैवहतकः ।
स्फुटो रेखान्यासः कथमपि सताद्दक् परिणतो
गता येन व्यक्तिं पुनरवयवैः सैव तरुणी ॥ १ ॥

अमरोः ।

मया मैवं चेतः कथमपि मनागस्खलदितः
प्रमादाद्वाणीयं किमिह करवाणि प्रणयिनि ।
इथैवायं ग्रन्थिर्भणभणितमञ्जीररणितं
ततस्त्वत्पादाब्जं यदिदमवतंसो भवतु मे ॥ २ ॥

नरसिंहस्य ।

मर्त्यासि भयमागतोसि किमिदं कण्ठश्च किं गद्गद-
श्चाटीरस्य न च व्रणोयमनुपश्चिमेयमास्तां कथा ।
ब्रूहि प्रस्तुतवस्तु संप्रति महत्कर्णे सखीनां सुखं
तृप्तिर्निर्भरमेभिरक्षरपदैः प्रागेव मे संभृता ॥ ३ ॥

अभिनन्दस्य ।

कथमपि कृतप्रत्यासत्तौ प्रिये स्खलितोत्तरे
विरहकृशया कृत्वा व्याजं प्रकल्पितमश्रुतम् ।
असहनसखीश्रोत्रप्राप्तिप्रमादससंभ्रमे
विचलितदृशा शून्ये गेहे समुच्छ्वसितं ततः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

दूरादेत्य दृशा निवार्य च सखीवत्सिमदोःकङ्कण-
श्रेणिः सप्रणया पिधाय नयनद्वन्द्वं तवावस्थिता ।
ज्ञातासीति विपक्षनाम गदता संभाविता सा त्वया
जीवत्येव यदि त्वरां त्यज ननु त्वामेव याचिष्यते ॥ ५ ॥

आचार्यगोपीकस्य ।

---

४४ मानिनी ।

बाले नाथ विमुञ्च मानिनि रुषं रोषान्मया किं कृतं
खेदोस्मासु न मेपराध्यति भवान्सर्वेपराधा मयि ।
तत्किं रोदिषि गद्गदेन वचसा कस्याग्रतो रुद्यते
नन्वेतन्मम का तवास्मि दयिता नास्मीत्यतो रुद्यते ॥ १ ॥

अमरोः ।

एकत्रासनसंस्थितिः परिहृता प्रत्युद्गमाद्दूरत-
स्ताम्बूलानयनच्छलेन रभसाश्लेषोपि संविघ्नितः ।
आलापोपि न मिश्रितः परिजनं व्यापारयन्त्या तया
कान्तं प्रत्युपचारतश्चतुरया कोपः कृतार्थीकृतः ॥ २ ॥

तस्यैव ।

आश्लिष्य प्रणतिं पटान्तपिहितौ पादौ करोत्यादरा-
द्व्याजेनागतमावृणोति हसितं स्पष्टं समुद्वीक्षते ।
मय्यालापवति प्रकोपपिशुनं सख्या सहाभाषते
तन्व्यास्तिष्ठतु निर्भरप्रणयिता मानोपि रम्योदयः ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

धूमायते मनसि मूर्च्छति चेष्टितेषु
सं दीप्यते वपुषि चेतसि जाज्वलीति ।
वक्त्रे परिस्फुरति वाचि विजृम्भतेस्याः
कान्तावमानजनितो बहुमानवह्निः ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

वाष्पासारः कथयति भृशं गण्डयोः पाण्डिमानं
श्वासो भूम्ना स्तनकलसयोः पीनतामातनोति ।
चिन्तौत्सुक्यं किमपि कुरुते क्षाममङ्गं तदस्या-
स्तारुण्यस्य प्रसरमधिकं मन्युराविष्करोति ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

४५ उदात्तमानिनी ।

न मन्दो वक्त्रेन्दुः श्रयति न ललाटं कुटिलतां
न नेत्राब्जं रज्यत्यनुषजति न भ्रूरपि भिदाम् ।
इदं तु प्रेयस्याः प्रथयति रुषोऽन्तर्विलसितं
श्रुतेऽपि प्रश्नानां यदभिदुरमुद्रोऽधरपुटः ॥ १ ॥

वैद्यधनस्य ।

ईर्ष्याप्रस्फुटिताधरोष्ठरुचिरं वक्त्रं न मे दर्शितं
साधिक्षेपपदा मनागपि गिरो न श्राविता मुग्धया ।
मद्दोषैः सरसैः प्रतापितमनोवृत्त्यापि कोपोनया
काञ्च्या गाढतरावबद्धवसनग्रन्थ्या समाविश्रितः ॥ २ ॥

काश्मीरनारायणस्य ।

भ्रूभेदो न कृतः कृता मुखशशिच्छायापि नान्यादृशी
कालुष्येण न लम्भिताः कलगिरः कोपस्त्वतो लक्ष्यते ।
यत्प्रागल्भ्यमपास्य सम्प्रति नवीभूतं पुनर्लज्जया
यच्चायं विनयादरः प्रणयितां मुक्त्वा मह्यान्वर्तते ॥ ३ ॥

कस्यचित् ।

आमृद्यन्ते श्वसितमरुतो यत्कुचोत्सेधकम्पै-
रन्तर्ध्यानाच्च्रुटति च दृशोर्यद्दहिर्लक्ष्यलाभः ।
पक्ष्मोत्क्षेपव्यतिकरहतो यच्च वाष्पस्तदेते
भावाश्चण्डि त्रुटितहृदयं मन्युमावेदयन्ति ॥ ४ ॥

कस्यचित् ।

यद्यपि श्रियमाधत्ते भूषणामादरस्तव ।
तथाप्यन्तर्गतं मन्युमयं कथयतीव मे ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४६ अनुरक्तमानिनी ।

चलतु तरला धृष्टा दृष्टिः खला सखि मेखला
स्खलतु कुचयोरुत्कम्पाम्मे विदीर्यतु कञ्चुकम् ।
तदपि न मया सम्भाव्योऽसौ पुनर्दयितः शठः
स्फुटति हृदयं मौनेनात्मनं मे यदि तत्क्षणात् ॥ १ ॥

अमरोः ।

भ्रूभेदे रचितेऽपि दृष्टिरधिकं सोत्कण्ठमुद्वीक्षते
रुद्धायामपि वाचि सस्मितमिदं दग्धाननं जायते ।
कार्कश्यं गमितेऽपि चेतसि तनूरोमाञ्चमालम्बते
दृष्टे निर्वहणं भविष्यति कथं मानस्य तस्मिञ्जने ॥ २ ॥

तस्यैव ।

भ्रूभेदो रचितश्चिरं नयनयोरभ्यस्तमामीलनं
रोद्धुं शिक्षितमादरेण हसितं मौनेऽभियोगः कृतः ।
धैर्यं कर्तुमपि स्थिरीकृतमिदं चेतः कथञ्चिन्मया
बद्धो मामपरिग्रहे परिकरः सिद्धिस्तु दैवे स्थिता ॥ ३ ॥

धर्मकीर्तेः ।

तद्वक्त्राभिमुखं मुखं विनमितं दृष्टिः कृता चान्यत-
स्तस्यालापकुतूहलाकुलतरे श्रोत्रे निरुद्धे मया ।
हस्ताभ्यामपि वारितः सपुलकः स्वेदोद्गमो गण्डयोः
सख्यः किं करवाणि यान्ति सहसा यत्कञ्चुके सन्धयः ॥ ४ ॥

अमरोः ।

स्फुटतु हृदयं कामः कामं करोतु तनुं तनुं
न सखि चटुलप्रेम्णा कार्यं पुनर्दयितेन मे ।
इति सरभसं मानाटोपादुदीर्य वचस्तया
रमणपदवी सारङ्गाक्ष्या सशङ्कितमीक्षिता ॥ ५ ॥

कस्यचित् ।

---

४७ नायके मानिनीवचनम् ।

किं पादान्ते पतसि विरम स्वामिनो हि स्वतन्त्राः
कं चित्कालं क्वचिदसि रतस्तेन कस्तेऽपराधः ।
आगस्कारिण्यहमिह मया जीवितं त्वद्वियोगे
भर्तृप्राणाः स्त्रिय इति ननु त्वं मयैवानुनेयः ॥ १ ॥

भावदेव्याः ।

तथा भूदस्माकं प्रथममविभिन्ना तनुरियं
ततो नु त्वं प्रेयानहमपि हताशा प्रियतमा ।

इदानीं नाथस्त्वं वयमपि कलत्रं किमपरं
मयाप्तं प्राणानां कुलिशकठिनानां फलमिदम् ॥ २ ॥

अमरोः ।

भवतु विदितं भव्यालापैरलं प्रिय गम्यतां
तनुरपि न ते दोषोस्माकं विधिस्तु पराङ्मुखः ।
तव यदि तथाभूतं प्रेम प्रपन्नमिमां दशां
प्रकृतिचपले का नः पीडा गते हतजीविते ॥ ३ ॥

तस्यैव ।

कोपो यत्र भ्रुकुटिरचना निग्रहो यत्र मौनं
यत्रान्योन्यस्मितमनुनयो यत्र दृष्टिः प्रसादः ।
तस्य प्रेम्णस्तदिदमधुना वैशसं पश्य जातं
त्वं पादान्ते लुठसि न च मे मन्युमोक्षः खलायाः ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

यदा त्वं चन्द्रोभूरविकलकलापेशलवपु-
स्तदार्द्रा जाताहं शशधरमणीनां प्रकृतिभिः ।
इदानीमर्कस्त्वं खररुचिसमुत्सारितरसः
किरन्ती कोपाग्नीनहमपि रविग्रावघटिता ॥ ५ ॥

अचलस्य ।

मानिन्यां सखीप्रबोधः ।

कियन्मात्रं गोत्रस्खलनमपराद्धं चरणयो
श्चिरं लोठत्येष प्रभवति न मानाद्विरमसि ।
रुषं मुञ्चामुञ्च प्रियमनुगृहाणायतिहितं
शृणु त्वं यद्ब्रूमः प्रियसखि न माने कुरु मतिम् ॥ १ ॥

मनोकस्य ।

असद्वृत्तो नायं न च सखि गुणैरेष रहितः
प्रियो मुक्ताहारस्तव चरणमूले निपतितः ।
गृहाणैनं मुग्धे व्रजतु तव कण्ठप्रणयिता
मुपायो नास्त्यन्यो हृदयपरितापापनयने ॥ २ ॥

कस्यचित् ।

लिखन्नास्ते भूमिं बहिरवनतः प्राणदयितो
निराहाराः सख्यः सततरुदितोच्छूननयनाः ।
परित्यक्तं सर्वं हसितपठितं पञ्जरशुकै-
स्तवावस्था चेयं विसृज कठिने मानमधुना ॥ ३ ॥

अमरोः ।

यदेतत्ते मौनं स्मितमुदयते यन्न वदने
यदव्यक्ता दृष्टिर्यदभिमुखवामः स्थितिरसः ।
उपास्यानामोदृग्विमतिषु हतप्रश्रयतया
हृदा दूरं याति प्रियसखि नवीनः परिजनः ॥ ४ ॥

उमापतिधरस्य ।

पाणौ शोणतले तनूदरि दरक्षामा कपोलस्थली
विन्यस्ताञ्जनदिग्धलोचनजलैः किं म्लानिमानीयते ।
मुग्धे चुम्बतु नाम चञ्चलतया भृङ्गः क्वचित्कन्दली-
मुन्मीलन्नवमालतीपरिमलः किं तेन विस्मार्यते ॥ ५ ॥

पाणिनेः ।

---

४९ अनुनयः ।

रम्भोरु क्षिप लोचनार्धमभितो बाणान्वृथा मन्मथः
सन्धत्तां धनुरुज्झतु क्षणमितो भ्रूवल्लिमुल्लासय ।
किं चान्तर्निहितानुरागमधुरामव्यक्तवर्णक्रमां
मुग्धे वाचमुदीरयास्तु जगती वीणासु भेरीभ्रमः ॥ १ ॥

भेरीभ्रमकस्य ।

किमिति कवरी यादृक् तादृग्दृशौ किमनञ्जने
मृगमदमसीपत्त्रन्यासः स किं न कपोलयोः ।
अयमसमयं किं च क्षाम्यत्यसंस्मरणेन ते
शशिमुखि सखीहस्तन्यस्तो विलासपरिच्छदः ॥ २ ॥

अमरोः ।

प्रिये मौनं मुञ्च श्रुतिरमृतधारां पिबतु मे
दृशावुन्मील्येतां भवतु जगदिन्दीवरमयम् ।
प्रसीद प्रेमापि प्रशमयतु निःशेषमधृती-
रभूमिः कोपानां ननु निरपराधः परिजनः ॥ ३ ॥

डिम्बोकस्य ।

यदि विनिहिता शून्या दृष्टिः किमु स्थिरकौतुका
यदि विरचितो मौने यत्नः किमु स्फुरितोऽधरः।
यदि नियमितं ध्याने चक्षुः कथं पुलकोद्गमः
कृतमभिनयैर्दृष्टो मानः प्रसीद विमुच्यताम्॥ ४॥

अमरोः।

कपोले पत्त्राली करतलनिरोधेन मृदिता
निपीतो निःश्वासैरयममृतहृद्योऽधररसः।
मुहुः कण्ठे लग्नस्तिरयति च वाष्पः स्तनतटं
प्रियो मन्युर्जातस्तव निरनुरोधो न तु वयम्॥ ५॥

कस्यचित्।

---

५० मानभङ्गः।

दृष्टे लोचनवन्मनाङ्मुकुलितं पार्श्वस्थिते वक्त्रव-
न्न्यग्भूतं बहिरासितं पुलकवत्स्पर्शं समातन्वति।
नीवीबन्धवदागतं शिथिलतां संभाषमाणे ततो
मानेनापसृतं ह्रियेव सुदृशः पादस्पृशि प्रेयसि॥ १॥

कस्यचित्।

चेतस्यङ्कुरितं विसारिणि दृशोर्द्वन्द्वे द्विपत्त्रायितं
प्रायः पल्लवितं वचस्युपचितं प्रौढं कपोलस्थले।
तत्तल्कोपविचेष्टिते कुसुमितं पादानते तु प्रिये
मानिन्यां फलितं नु मानतरुणा पर्यन्तवन्ध्यायितम्॥ २॥

राजशेखरस्य।

एकस्मिन्शयने पराङ्मुखतया वीतोत्तरं ताम्यतो-
रन्योन्यस्य हृदि स्थितेऽप्यनुनये संरक्षतोर्गौरवम् ।
दम्पत्योः शनकैरपाङ्गवलनान्मिश्रीभवच्चक्षुषो-
र्भग्नो मानकलिः सहासरभसव्यासक्तकण्ठग्रहः ॥ ३ ॥

अमरोः ।

दूरादुत्सुकमागते विकसितं संभाषिणि स्फारितं
संश्लिष्यत्यरुणं गृहीतवसने कोपाञ्चितभ्रूलतम् ।
मानिन्याश्चरणानतिव्यतिकरे वाष्पाम्बुपूर्णेक्षणं
चक्षुर्जातमहो प्रपञ्चचतुरं जातागसि प्रेयसि ॥ ४ ॥

तस्यैव ।

सुतनु जहिहि कोपं पश्य पादानतं मां
न खलु तव कदाचित्कोप एवंविधोऽभूत् ।
इति निगदति नाथे तिर्यगामीलिताक्ष्या
नयनजलमनल्पं मुक्तमुक्तं न किं चित् ॥ ५

तस्यैव ।

---

५१ प्रवसद्भर्तृका ।

दृष्टः कातरनेत्रयातिसुचिरं बद्धाञ्जलिं याचितः
पश्चादंशुकपल्लवे च विधृतो निर्व्याजमालिङ्गितः ।
इत्याक्षिप्य यदा समस्तमघृणो गन्तुं प्रवृत्तस्तदा
पूर्वं प्राणपरिग्रहो दयितया मुक्तस्ततो वल्लभः ॥ १ ॥

कस्यचित् ।